

December 2006

**Algemeen ambtsbericht
Democratische Republiek Congo**

15 december 2006

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag
070 - 348 4517

	Inhoudsopgave	Pagina
1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Staatsinrichting	6
2.1.3	Geschiedenis	8
2.2	Politieke ontwikkelingen	10
2.3	Veiligheidssituatie	22
2.4	Sociaal-economische situatie	32
3	Mensenrechten	34
3.1	Juridische context	34
3.1.1	Verdragen en Protocollen	34
3.1.2	Nationale wetgeving	35
3.2	Toezicht op naleving van mensenrechten	37
3.3	Naleving en schendingen	38
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	39
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	41
3.3.3	Vrijheid van godsdienst	42
3.3.4	Bewegingsvrijheid	44
3.3.5	Rechtsgang	48
3.3.6	Arrestaties en detenties	49
3.3.7	Situatie in penitentiaire inrichtingen	50
3.3.8	Mishandeling en foltering	52
3.3.9	Verdwijningen	52
3.3.10	Buitengerechtelijke executies en moorden	53
3.3.11	Doodstraf	53
3.4	Positie van specifieke groepen	54
3.4.1	Vrouwen en meisjes	54
3.4.2	Etnische groepen	58
3.4.3	Homoseksuelen	60
3.4.4	Minderjarigen	61
3.4.5	Dienstplicht en desertie	66
3.4.6	Voormalig Mobutu-aanhangers en ex-FAZ militairen	67
4	Migratie	67
4.1	Ontheemden- en vluchtelingenstromen	67
4.1.1	Buiten de DRC	67
4.1.2	Binnen de DRC	68
4.2	Activiteiten van internationale organisaties	69
4.3	Beleid andere Europese landen	70

5	Samenvatting	71
	Literatuurlijst	73
I	Kaart van de Democratische Republiek Congo	80
II	Provincie-indeling van de Democratische Republiek Congo (nieuwe grondwet)	81

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de huidige situatie in de Democratische Republiek Congo beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit de Democratische Republiek Congo en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Congolese asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in de Democratische Republiek Congo (laatstelijk juli 2006). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van juli 2006 tot en met november 2006.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Kinshasa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van de Democratische Republiek Congo. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van de Democratische Republiek Congo opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in de Democratische Republiek Congo geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij de Democratische Republiek Congo partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden, het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit de Democratische Republiek Congo en activiteiten van internationale organisaties, waaronder de positie van de UNHCR, aan de orde.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

De Democratische Republiek Congo (DRC) is na Sudan en Algerije het grootste land in Afrika. De totale oppervlakte is 2.345.410 vierkante kilometer, een gebied ongeveer zo groot als West-Europa. De buurlanden zijn Angola, de Republiek Congo (Brazzaville), de Centraal-Afrikaanse Republiek, Sudan, Uganda, Rwanda, Burundi, Tanzania en Zambia. De kustlijn bedraagt 37 kilometer.¹

De DRC is onderverdeeld in elf provincies: Bas-Congo, Kinshasa, Bandundu, Equateur, Province Orientale, Kasai Occidental, Kasai Oriental, Maniema, Noord-Kivu, Zuid-Kivu en Katanga. De nieuwe grondwet (van kracht sinds 18 februari 2006) voorziet echter in een onderverdeling in 26 provincies, die gestalte zal krijgen in de 36 maanden die volgen op de installatie van de nieuwe politieke instituties na de verkiezingen die in de ambtsperiode zijn gehouden (zie paragraaf 2.2).²

Volgens de nieuwe grondwet zal de DRC dan zijn onderverdeeld in de stad Kinshasa (met een provinciale status) en de volgende provincies: Bas-Uele, Equateur, Haut-Lomami, Haut-Katanga, Haut-Uele, Ituri, Kasai, Kasai Oriental, Kongo central, Kwango, Kwilu, Lomami, Lualaba, Lulua, Mai-Ndombe, Maniema, Mongala, Nord-Kivu, Nord-Ubangi, Sankuru, Sud-Kivu, Sud-Ubangi, Tanganyika, Tshopo en Tshuapa.³ Een kaart van de nieuwe provincie-indeling is bijgevoegd als bijlage II. De provincies zijn verder onderverdeeld in de volgende eenheden: de stad, de *commune*, de sector en de *chefferie* (gezagsgebied van een traditionele *chef*).

De bevolking wordt geschat op ongeveer 63 miljoen inwoners en bestaat voor bijna de helft uit kinderen onder de 15 jaar. Slechts 2,5% van de bevolking is ouder dan 65 jaar.⁴

---

¹ Central Intelligence Agency (CIA), The World Factbook - Congo, Democratic Republic of the, 13 juni 2006

² Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, numéro spécial, 18 februari 2006; Constitution de la République Démocratique du Congo, artikel 2 en 226 (Constitution)

³ Constitution, artikel 2

⁴ Central Intelligence Agency (CIA), The World Factbook - Congo, Democratic Republic of the, 13 juni 2006

In de DRC wonen meer dan 350 etnische groeperingen, waarvan de meerderheid tot de Bantu behoort. De officiële taal is het Frans en wordt door een groot deel van de stedelijke bevolking gesproken. De meest gesproken taal is Lingala (vooral in Kinshasa en langs de rivieren), gevolgd door Kikongo (ten westen van Kinshasa), Tshiluba (in het zuiden) en Swahili (in het oosten en noordoosten, ook wel Kingwana genoemd). Daarnaast zijn er nog tientallen lokale talen. Het onderwijs wordt gegeven in het Frans, in alle onderwijsinstellingen en op alle niveaus. Degenen die enig onderwijs hebben genoten spreken derhalve (een zekere mate van) Frans.

Ongeveer 55% van de Congolese bevolking is rooms-katholiek; 30 % is protestant; Circa 5% van de bevolking is Kimbanguïst⁵ en 5% moslim. Het resterende gedeelte van de Congolese bevolking hangt voornamelijk traditionele inheemse godsdiensten aan.⁶

De Congolese munteenheid is de Congolese frank (FC, *franc congolais*, internationale monetaire afkorting: CDF). In september 2006 was 1 euro ongeveer 554 Congolese frank waard.⁷

2.1.2 Staatsinrichting

Tot aan de installatie van de democratisch gekozen president Joseph Kabila op 6 december 2006 werd de DRC bestuurd door een overgangsregering. Deze regering van nationale eenheid en overgang werd op 1 juli 2003 geïnstalleerd en bestond uit één president, vier vice-presidenten, 36 ministers en 25 vice-ministers. De posten waren verdeeld over leden van de vorige regering, de politieke oppositie, de voormalige rebellengroeperingen en het maatschappelijk middenveld. Het staatshoofd was president Joseph Kabila, tevens opperbevelhebber van de strijdkrachten.

De overgangsregering werd gecontroleerd door de Nationale Vergadering (*Assemblée nationale*). Deze bestond uit 500 leden, afkomstig uit alle provincies, waarbij de regering van Joseph Kabila (waaronder de PPRD - *Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie*), RCD-Goma (*Rassemblement Congolais pour la Démocratie – Goma*), MLC (*Mouvement de Libération du Congo*), het maatschappelijk middenveld en de voormalige politieke oppositie ieder 94

---

⁵ Het Kimbanguïsme is een religie die haar wortels heeft in het christendom. De beweging werd op 6 april 1921 gesticht door Simon Kimbangu en is lange tijd door het Belgische koloniale bewind als subversief beschouwd. Voluit heet zij *Église de Jesus Christ sur Terre par le Prophète Simon Kimbangu*.

⁶ U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2006, Democratic Republic of the Congo, 15 september 2006.

⁷ www.oanda.com/convert/classic, geraadpleegd op 18 september 2006

afgevaardigden leverden. De overige leden waren afkomstig uit de RCD-K-ML (*Rassemblement Congolais pour la Démocratie – Kisangani - Mouvement de la Libération*), de RCD-N (*Rassemblement Congolais pour la Démocratie – National*) en de Maï-Maï. De Senaat bestond gedurende de overgangperiode uit 120 leden, die eveneens uit bovengenoemde groeperingen afkomstig waren en door hen waren benoemd.

Op 18 februari 2006 bekrachtigde president Kabila een nieuwe grondwet, nadat 84,31% van de Congolezen zich hier in een referendum op 18 en 19 december 2005 al voor had uitgesproken. Gedurende de transitieperiode was er een overgangsgrondwet van kracht die had voorzien in verkiezingen voor het einde van de transitieperiode (uiterlijk 30 juni 2006). Deze verkiezingen waarin de Congolezen op democratische wijze een president en parlement konden kiezen, werden om logistieke redenen enkele malen uitgesteld. De verkiezingen vonden uiteindelijk plaats op 30 juli en 29 oktober 2006 (zie 2.2). Tot aan de installatie van de nieuwe regering bleef de overgangsregering het land besturen, conform artikel 222 van de nieuwe grondwet. Volgens dit artikel blijven de politieke instellingen van de transitie functioneren tot het moment dat de in de nieuwe grondwet genoemde instellingen feitelijk geïnstalleerd zijn.⁸

Veel belangrijke wetten (o.a. het Wetboek van Strafrecht) stammen uit de koloniale tijd en moeten nog in overeenstemming worden gebracht met de nieuwe grondwet, maar ook met internationale verdragen die de DRC heeft ondertekend. De verwachting is dat een speciale commissie zich hierover zal buigen, na de installatie van de nieuwe regering.

Uitvoerende macht

De nieuwe grondwet voorziet in de verkiezing van een president voor vijf jaar, die eenmaal herkozen kan worden. De president is het staatshoofd en opperbevelhebber van de strijdkrachten. De president mag geen nevenfunctie bekleden in een politieke partij. Vrijwel alle besluiten van de president dienen tevens te worden ondertekend door de minister-president. De president benoemt, na consultatie van de Nationale Vergadering, de minister-president uit de parlementaire meerderheid. De regering bestaat, naast de minister-president, uit de ministers, vice-ministers en indien van toepassing de vice-premiers, ministers van Staat en gevolmachtigd ministers. De president zit de ministerraad voor of delegeert deze taak aan de minister-president.⁹

Wetgevende macht

De wetgevende macht wordt uitgeoefend door een parlement dat uit twee kamers

---

⁸ The Economist Intelligence Unit, Democratic Republic of Congo Country Report, september 2006 en Constitution, artikel 222

⁹ Constitution, artikel 68-90 en 96

bestaat: de Nationale Vergadering (*Assemblée nationale*) en de Senaat. De leden van de Nationale Vergadering worden rechtstreeks gekozen door de bevolking voor een termijn van vijf jaar. De leden vertegenwoordigen het hele land. Senatoren vertegenwoordigen hun provincie en worden getraptd gekozen door de (rechtstreeks gekozen) leden van de Provinciale Staten (*Assemblées provinciales*), eveneens voor een termijn van vijf jaar. Oud-presidenten van de republiek zijn (indien zij democratisch zijn gekozen) senator voor het leven. De Nationale Vergadering kan de regering – of een lid daarvan - tot aftreden dwingen middels een motie van wantrouwen. Indien er sprake is van een vóórtdurende crisis tussen de regering en de Nationale Vergadering dan kan de president, na consultatie van de regering en de voorzitters van de beide kamers, besluiten de Nationale Vergadering te ontbinden. Dit kan echter niet plaatsvinden in een verkiezingsjaar of wanneer de noodtoestand is afgekondigd.¹⁰

Rechterlijke macht

De rechterlijke macht (bestaande uit rechtbanken en tribunalen) is volgens de grondwet onafhankelijk van de wetgevende en uitvoerende macht. De in de grondwet genoemde gerechten zijn:

- het Constitutionele Hof (*Cour constitutionnelle*);
- het Hof van Cassatie (*Cour de cassation*);
- de Raad van State (*Conseil d'État*);
- het Militaire Hooggerechtshof (*Haute Cour militaire*);
- militaire en civiele gerechtshoven, rechtbanken en parketten.¹¹

Zie voor meer informatie over de rechtsgang in de DRC paragraaf 3.3.5.

2.1.3 Geschiedenis

Voor een uitgebreidere weergave van de geschiedenis van de DRC wordt verwezen naar de algemene ambtsberichten DRC uitgebracht in de periode april 2002 tot juli 2006.

Het grondgebied van de huidige DRC was vanaf 1908 een Belgische kolonie en werd in 1960 onafhankelijk onder de naam Congo-Kinshasa. In 1965 kwam Joseph Mobutu aan de macht. Deze veranderde zijn naam in Mobutu Sese Seko en doopte zijn land om tot Zaïre. Mobutu regeerde zijn land op corrupte en autocratische wijze en speelde verschillende (etnische) groepen tegen elkaar uit om aan de macht te kunnen blijven. Democratiseringsprocessen, begin jaren negentig begonnen onder druk van de internationale gemeenschap, liepen op niets uit.

---

¹⁰ Constitution, artikel 100-148 en 197

¹¹ Constitution, artikel 149

In 1996 kwamen de Banyamulenge, een etnische groep van Tutsi-afkomst, in opstand tegen het regime van Mobutu. Zij kregen steun van andere dissidente groeperingen, verenigd in de *Alliance des Forces Démocratiques pour la Libération du Congo-Zaïre* (AFDL), die onder leiding stond van Laurent Désiré Kabila. Met militaire steun van de legers van Rwanda en Uganda, wisten de AFDL-troepen Mobutu in 1997 te verdrijven. Kabila greep de macht en gaf het land de naam: Democratische Republiek Congo.

Eind 1998 drong Kabila er op aan dat de Rwandese troepen, die hem in het zadel hadden geholpen, het land zouden verlaten. Enkele dagen later braken in de steden Bukavu en Goma gevechten uit tussen achtergebleven Rwandese militairen en eenheden van het Congolese leger, de *Forces Armées Congolaises* (FAC). Dit was het begin van de gewapende opstand tegen Kabila. Deze groeide snel uit tot een regionaal conflict waarbij verschillende Afrikaanse landen militair betrokken waren. De oppositie tegen Kabila kreeg steun van de legers van Rwanda en Uganda. Zij waren aanvankelijk aan de winnende hand en hadden de buitenwijken van Kinshasa al bereikt toen Kabila militaire steun vroeg en kreeg van de legers van Angola, Namibië en Zimbabwe. Een grootschalige oorlog brak uit, waarbij zeven landen betrokken waren. Kabila wist de opstandelingen terug te drijven naar het oosten van Congo.

Op 16 januari 2001 werd Laurent Kabila door een lijfwacht vermoord. Zijn zoon Joseph werd uitgeroepen tot opvolger. De jonge Kabila zocht, in tegenstelling tot zijn vader, snel na zijn aantreden toenadering tot de internationale gemeenschap. Joseph Kabila begon een Inter-Congolese Dialoog die leidde tot een overeenkomst tussen de belangrijkste strijdende partijen: het *Accord Global et Inclusif sur la Transition*, dat op 16 december 2002 in Pretoria werd gesloten. De *Final Act* van de Inter-Congolese Dialoog werd op 1 en 2 april 2003 ondertekend in Sun City, Zuid-Afrika. Deze *Final Act* regelde de totstandkoming van een interim-grondwet en de vorming van een nationale overgangsregering. Deze overgangsregering werd op 30 juni 2003 geïnstalleerd en daarmee werd de burgeroorlog formeel beëindigd.

De overgangsregering moest de DRC gedurende een transitieperiode regeren en omvormen tot een stabiele en vreedzame samenleving met democratisch gekozen en gecontroleerde bestuursorganen. Onderdeel van haar taak was het ontwerpen van een nieuwe grondwet en het organiseren van vrije verkiezingen. De transitie is een zeer moeilijk proces gebleken: niet alle gebieden in de DRC zijn onder controle van het nationale leger, nog niet alle rebellengroeperingen zijn gedemobiliseerd of geïntegreerd in het nationale leger en parallelle commandostructuren blijven naast elkaar bestaan in verschillende delen van de republiek.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Tijdens de verslagperiode, lopend van juli 2006 tot en met november 2006, vonden enkele belangrijke ontwikkelingen op het politieke vlak plaats, waaronder de eerste democratische verkiezingen in 45 jaar.

Verkiezingen

Op 30 juli 2006 vond de eerste ronde van de presidentsverkiezingen plaats. Tegelijkertijd kozen de Congolezen de leden van de Nationale Vergadering. Op 29 oktober vonden verkiezingen plaats voor de provinciale parlementen, tegelijkertijd met de tweede ronde van de presidentsverkiezingen. Op 29 december 2006 zullen naar verwachting de verkiezingen voor de Senaat plaatsvinden. Ten slotte kunnen de Congolezen waarschijnlijk op 16 januari 2007 gouverneurs kiezen voor hun provincies.¹²

In logistieke zin waren de verkiezingen bijzonder gecompliceerd, door de omvang van de DRC, het ontbreken van fysieke infrastructuur, maar ook de beperkingen van de begin 2006 aangenomen Kieswet.¹³ Voorafgaand aan de verkiezingen werden 25,7 miljoen kiezers geregistreerd en circa 50.000 stembureaus ingericht.¹⁴

De verkiezingen werden, overeenkomstig het *Accord Global et Inclusif sur la Transition*, georganiseerd door de onafhankelijke *Commission Electorale Indépendante* (CEI), die wordt voorgezeten door de priester Apollinaire Malumalu. De CEI wordt grotendeels gefinancierd door de Congolese overheid en bilaterale donoren. De verkiezingen zelf zijn grotendeels bekostigd door de Europese Commissie en EU-lidstaten; de stembiljetten werden gedrukt door de Zuid-Afrikaanse overheid en gefinancierd door de UNDP.

Op verzoek van de Verenigde Naties reisde begin juli een EU-troepenmacht (EUFOR RD Congo) naar de regio af om de MONUC-vredesmacht te ondersteunen. De totale EUFOR eenheid bestaat uit ongeveer 1700 militairen, waarvan er circa 500 in Kinshasa gelegeerd zijn. De overige 1200 militairen zijn op afroep beschikbaar in het naburige Gabon. Ongeveer vijftig Nederlandse

---

¹² IRIN News, DRC: Two elections held, four more to go, 31 juli 2006

¹³ Bij de parlementsverkiezingen werd gebruik gemaakt van open kieslijsten, hetgeen betekent dat kiezers op de kandidaat van hun keuze konden stemmen, zodat kandidaten met voorkeurstemmen gekozen konden worden. Het overgangsparlement verkoos dit systeem boven het gebruik van eenvoudigere gesloten kieslijsten, waarbij kiezers slechts op een partij zouden stemmen en de kandidaten op volgorde van de lijst in het parlement zouden komen.

¹⁴ Swisspeace, FAST Country Risk Profile Democratic Republic of Congo, Post-Transition DRC – Prospects for stability, 24 oktober 2006; US State Department, Background Note: Democratic Republic of Congo, oktober 2006

militairen, waaronder een peloton van de 11de Luchtmobiele Brigade ingebed in de Duitse bijdrage aan de operatie, maken onderdeel uit van deze missie.¹⁵ Het mandaat van de EUFOR-missie liep op 30 november 2006 af. Daarna begon de afbouw van de missie, die op 22 december 2006 voltooid moet zijn.¹⁶ Tot 15 december 2006 zal EUFOR echter over een operationele capaciteit blijven beschikken.¹⁷

Een internationaal Comité van Wijzen, onder leiding van de vroegere president van Mozambique, Joaquin Chissano, treedt op als adviseur van de CEI. Daarnaast kan het comité, dat wordt ondersteund door de Verenigde Naties en de Afrikaanse Unie, bemiddelen indien er grote geschillen ontstaan over de uitslag van de verkiezingen. Het comité kwam op 28 juli 2006 voor het eerst bijeen.¹⁸

Kandidaten voor het presidentschap

Er waren 33 kandidaten in de race voor het presidentschap. De twee belangrijkste kanshebbers waren de huidige president Joseph Kabila en diens naaste rivaal vice-president Jean-Pierre Bemba. President Kabila, wiens moedertaal het Swahili is, heeft zijn aanhang vooral in het oosten van het land. In dit gedeelte van de DRC heeft de burgeroorlog miljoenen slachtoffers gemaakt¹⁹ en wordt Kabila overwegend gezien als vredesstichter. In het westen van het land hebben zich weinig gevechtshandelingen voltrokken. Hier was Bemba de populairste kandidaat. Bemba was voorheen de leider van de door Uganda gesteunde rebellenbeweging MLC en is door de Centraal-Afrikaanse Republiek aangeklaagd bij het Internationaal Strafhof, vanwege oorlogsmisdaden die hij gepleegd zou hebben in de Centraal-Afrikaanse Republiek (zie ook 3.2). Bemba voerde een sterk nationalistische campagne en zijn aanhangers schilderden Kabila af als ‘niet-Congolees’ en ‘buitenlander’.²⁰ Bemba-aanhangers zien Kabila als de favoriete kandidaat van de internationale gemeenschap en sommigen onder hen hebben zich daarom tijdens de campagne vijandig uitgelaten over westerlingen.²¹

---

¹⁵ Reformatorisch Dagblad, Nederlandse Militairen naar Congo, 13 juli 2006; Brief van de ministers van Buitenlandse Zaken, Defensie en voor Ontwikkelingssamenwerking aan de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal, Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 29 521, nr. 27, 9 juni 2006

¹⁶ Der Spiegel, Rückzug mit zweifeln, 22 november 2006; Spiegel Online, European Peacekeepers Begin Congo Withdrawal, 30 november 2006

¹⁷ MONUC, EUFOR to retain an operational capacity in the DRC until December 15, 23 november 2006

¹⁸ Twenty-second report of the Secretary-General on the United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo, S/2006/759, 21 september 2006

¹⁹ Amnesty International, DRC: Children at war, creating hope for the future, 11 oktober 2006

²⁰ Kabila is geboren in Kivu, maar opgegroeid in Tanzania en hij spreekt minder vloeiend Lingala dan Bemba.

²¹ Associated Press, Former rebel could be headed for runoff with Kabila in Congo vote, 15 augustus 2006; Open Democracy, DR Congo's dangerous run-off, 23 augustus 2006

Drie kandidaten werden als outsiders beschouwd. Antoine Gizenga (met 81 jaar de oudste kandidaat) was reeds vice-premier in de regering-Lumumba. Als secretaris-generaal van de *Parti Lumumbiste Unifié* (PALU) had hij zich altijd afgezet tegen Mobutu. Zijn aanhang vond hij vooral in de provincie Bandundu en in bepaalde wijken in Kinshasa. Nzanga Mobutu, zoon van de oud-dictator, was de kandidaat van de *Union des Démocrates Mobutistes* (UDEMO) en genoot vooral populariteit in de westelijke provincie Equateur. Oscar Kashala, een oncoloog die jarenlang in de Verenigde Staten woonde, was vooral populair onder aanhangers van oppositieleider Etienne Tshisekedi, maar sprak ook kiezers aan in Bas-Congo en in het gebied rond Lubumbashi (Zuid-Katanga).

Een aantal van de 33 kandidaten heeft overigens geen moeite gedaan om zelf verkozen te worden. Mbusa Nyamwisi, oud-rebellenleider van de RCD-ML (*Rassemblement Congolais pour la Démocratie - Mouvement de Libération*) schaarde zich bijvoorbeeld achter Joseph Kabila en voerde zelfs campagne voor hem. Sommige kandidaten hebben in het hele land campagne gevoerd, anderen beschikten niet over de benodigde financiële middelen hiervoor.²²

Boycot UDPS

De belangrijkste oppositiekandidaat, veteraan Etienne Tshisekedi van de UDPS (*Union pour la Démocratie et le Progrès Social*), die vooral aanhang geniet in West-Kasaï (Midden-Congo) besloot aanvankelijk om de verkiezingen te boycotten. Later, toen de termijn voor kiezersregistratie al gesloten was, kwam Tshisekedi op deze beslissing terug. Tshisekedi en zijn aanhangers eisten, middels demonstraties, dat de inschrijving heropend zou worden, maar aan deze eis werd geen gevolg gegeven.²³ Veel van Tshisekedi's aanhangers hebben zich overigens wel laten registreren als kiezer. Ook een aantal andere (kleine) oppositiegroeperingen had opgeroepen tot een boycot van de verkiezingen omdat de huidige president Joseph Kabila middelen van de staat gebruikt zou hebben voor het voeren van zijn campagne.²⁴

Verloop van de campagne

De verkiezingscampagnes begonnen precies een maand voor de verkiezingsdag zelf. Gedurende de campagne vonden verspreid door het hele land gewelddadige incidenten plaats. Met name in de provincie Noord-Kivu was het onrustig. Op 17 juli 2006 werden in Rugamara vier mensen doodgeschoten bij een verkiezingsbijeenkomst.²⁵ Een dag later werden in Mugogo, 15 kilometer ten oosten van Rutshuru, zeven mensen doodgeschoten toen zij een

---

²² S/2006/759

²³ Trouw, Geweldsgolf aan vooravond verkiezingen, 20 juli 2006

²⁴ BBC News, DR Congo's children 'a priority', 24 juli 2006

²⁵ Human Rights Watch, D.R. Congo: Violence Threatens Elections in North Kivu, 28 juli 2006

verkiezingsbijeenkomst bezochten van de onafhankelijke kandidaat Jean-Luc Mutokambale. De kandidaat vluchtte vervolgens naar Uganda. Onder de doden waren twee lokale journalisten.²⁶ Op 27 juli 2006 onttaarde een verkiezingsbijeenkomst van Bemba-aanhangers in Kinshasa in rellen, waarbij zes doden vielen, waaronder een aantal politieagenten. De reischoppers plunderden tevens het kantoor van de *Haute Autorité des Médias* (HAM) en verkrachtten een medewerkster.²⁷ Ook in Kindu en Mbandaka vonden gevechten plaats tussen aanhangers van verschillende kandidaten.²⁸

Aanvankelijk riep het hoofd van de (katholieke) *Conférence Episcopale Nationale du Congo* (Cenco), aartsbisschop Mosengo, op tot een boycot van de verkiezingen, naar eigen zeggen omdat hij twijfelde aan de veiligheid en transparantie van de verkiezingen. Kort voor de verkiezingen, en onder hoge druk van de internationale gemeenschap, veranderde hij van gedachten en riep hij het Congolese volk op om toch naar de stembus te gaan.²⁹

De *Observatoire National des Droits de l'Homme* (ONDH)³⁰ vermeldt in zijn rapportage over de verkiezingscampagne dat verschillende kandidaten zich, in weerwil van de kieswet, schuldig gemaakt hebben aan 'agressief taalgebruik', waaronder volgens de ONDH verstaan moet worden: 'intimidatie, lastering, persoonlijke aanvallen en het verspreiden van geruchten'.³¹ Dit taalgebruik, dat door de ONDH als het 'aanzetten tot haat' wordt geclassificeerd, heeft in bepaalde gevallen tot gewelddadige confrontaties tussen aanhangers van verschillende kandidaten geleid. De oppositie had volgens de *International Crisis Group* maar zeer beperkt toegang tot de staatsmedia, die in de praktijk een spreekbuis bleken te zijn van Kabila en zijn partij.³² Tevens werd de bewegingsvrijheid van enkele kandidaten beperkt, waardoor zij in bepaalde provincies geen campagne konden

---

²⁶ Trouw, Geweldsgolf aan vooravond verkiezingen, 20 juli 2006

²⁷ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006;

²⁸ S/2006/759

²⁹ BBC News, Voting lets Congolese dare to hope, 30 juli 2006

³⁰ De *Observatoire National des Droits de l'Homme* (ONDH) is één van de vijf instanties ter ondersteuning van de democratie die werden ingesteld door de overgangsgrondwet. ONDH werkt samen met de Mensenrechtendivisie van MONUC.

³¹ ONDH, Analyse, avis et considerations de l'ONDH portant sur l'exercice des libertés publiques pendant la campagne pour les elections presidentielles et legislatives en Republique Democratique du Congo, 12 augustus 2006

³² International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

voeren, aldus de ONDH.³³ De Secretaris-Generaal van de VN maakt in zijn verslag tevens melding van intimidatie van journalisten in delen van het land.³⁴

Verloop van de verkiezingen

De verkiezingen zijn grotendeels vreedzaam verlopen.³⁵ Bij de eerste ronde van de presidentsverkiezingen en de parlementsverkiezingen op 30 juli 2006 was de opkomst 70,5% van de geregistreerde kiezers. Er werden wel enkele gewelddadige incidenten gemeld, met name in Mbuji-Mayi (Oost-Kasaï) waar een vrachtwagen met stembiljetten, alsmede enkele stemlokalen in brand werden gestoken.³⁶ Ook in West-Kasaï werden stembureaus in brand gestoken door aanhangers van Tshisekedi.³⁷ In de getroffen gebieden bleven de stembureaus ook nog open op 31 juli en 1 augustus, nadat met steun van MONUC vervangend materiaal was aangevoerd.³⁸ Het tellen van de stemmen verliep, zoals vooraf werd verwacht, nogal chaotisch.

Er waren 1773 internationale waarnemers naar de DRC gekomen om het verloop van de verkiezingen te monitoren, naast een totaal van 47.500 Congolese waarnemers.³⁹ De Europese Unie zond 300 waarnemers. Verder waren er waarnemers aanwezig namens de Zuid-Afrikaanse regering, de *Southern African Development Community* (SADC), de Afrikaanse Unie (AU), de *Communauté Economique des Etats d'Afrique Centrale* (CEEAC), de *Mission Régionale d'Observation Electorale* (EISA), de *Organisation Internationale de la Francophonie* (OIF) en diverse ngo's, waaronder het *Carter Center* en de in EURAC verenigde Europese ngo's.⁴⁰ Aangezien het ondoenlijk bleek om waarnemers te sturen naar alle 50.000 stembureaus, richtten de meeste internationale waarnemers zich op de 62 *centres de liaison*, waar de uitslagen van alle stembureaus in de regio werden verzameld.⁴¹

De waarnemers concludeerden dat de verkiezingen, ondanks enige onregelmatigheden, in grote lijnen democratisch waren verlopen. De onregelmatigheden die werden geconstateerd hadden, volgens hen, meer te maken

---

³³ ONDH, Analyse, avis et considerations de l'ONDH portant sur l'exercice des libertés publiques pendant la campagne pour les elections presidentielles et legislatives en Republique Democratique du Congo, 12 augustus 2006

³⁴ S/2006/759

³⁵ UN News, UN Envoy Reminds Voters to Pay Attention to Results of Parliamentary Polls, 10 augustus 2006

³⁶ BBC News, Fire in DR Congo candidate's HQ, 19 augustus; Nederlands Dagblad, Historische verkiezingen Congo rustig verlopen, 1 augustus 2006

³⁷ DRC: Two elections held, four more to go, 31 juli 2006

³⁸ S/2006/759

³⁹ S/2006/759

⁴⁰ Jeune Afrique, Élections capitales, Nr. 2377, 30 juli – 5 augustus 2006

⁴¹ Jeune Afrique, Élections capitales, Nr. 2377, 30 juli – 5 augustus 2006

met het gebrek aan ervaring en de enorme logistieke uitdagingen waarvoor de CEI zich gesteld zag, dan met bewuste pogingen tot manipulatie van de uitslag.⁴² Dit nam niet weg dat enkele kandidaten, waaronder vice-president Azarias Ruberwa van de RCD, direct na de verkiezingen klaagden over grootschalige fraude.⁴³ Deze beschuldigingen konden niet hard worden gemaakt.

Uitslag van de presidentsverkiezingen

Op zondag 20 augustus maakte de voorzitter van de CEI, Apollinaire Malumalu, de uitslag van de presidentsverkiezing bekend. Joseph Kabila had 44,8% van de 17 miljoen uitgebrachte stemmen behaald, terwijl zijn grootste rivaal Jean-Pierre Bemba 20% behaalde. Hiermee werd een tweede ronde noodzakelijk.⁴⁴ Antoine Gizenga behaalde 13% van de stemmen. Nzanga Mobutu en Oscar Kashala bleven steken op respectievelijk 4,8% en 3,5% van de stemmen. Azarias Ruberwa behaalde 1,7% van de stemmen en Pierre Pay-Pay 1,6%. Op 14 september 2006 bevestigde het Hooggerechtshof de uitslag van de presidentsverkiezingen en kondigde hij formeel een tweede verkiezingsronde af.⁴⁵ Hiermee werden de klachten die bij het Hooggerechtshof waren ingediend ongegrond verklaard.

Gevechten in Kinshasa

Op zondag 20 augustus 2006, enkele uren voordat de uitslag van de presidentsverkiezingen bekend werd gemaakt, raakten soldaten van de Republikeinse Garde (*Garde républicaine*)⁴⁶ slaags met aanhangers van vice-president en voormalig rebellenleider Jean-Pierre Bemba. De schermutselingen onttaardden nog dezelfde avond in vuurgevechten tussen de soldaten van Kabila (die zijn aanhang vooral in Oost-Congo heeft) en de troepen van Bemba (die in Kinshasa zeer grote populariteit geniet).⁴⁷

---

⁴² BBC News, Congo poll count raises concerns, 5 augustus 2006; Southern African News Features, Elections Credible, Fair and Transparent – SADC, 4 augustus 2006; Guardian, Five die in clashes as Congo heads for run-off, 22 augustus 2006

⁴³ BBC News, Long wait after Congo poll, 31 juli 2006

⁴⁴ BBC News, DR Congo outcome forces run-off, 21 augustus 2006; Le Monde: Au Congo, un second tour opposera Joseph Kabila et Jean-Pierre Bemba, 21 augustus 2006; De Volkskrant: Kinshasa rustig na bestand, 23 augustus 2006

⁴⁵ S/2006/759

⁴⁶ De Republikeinse Garde heette voorheen GSSP (*Groupe spécial de sécurité présidentielle*) en staat nog steeds onder die afkorting bekend. Deze garde staat direct onder bevel van president Kabila. Naar schatting gaat het om 14.000 soldaten in totaal, waarvan 5.000-6.000 in Kinshasa zijn gelegerd. Bemba heeft in Kinshasa naar schatting 600-800 soldaten tot zijn beschikking. (International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006).

⁴⁷ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

Op maandag 21 augustus moesten soldaten van EUFOR veertien ambassadeurs, leden van het *Comité international d'accompagnement de la transition* (CIAT), ontzetten die vast waren komen te zitten in de residentie van Jean-Pierre Bemba in Kinshasa. De ambassadeurs voerden een bespreking met Bemba toen het gebouw door de Republikeinse Garde onder vuur werd genomen met zware machinegeweren en een tank.⁴⁸ Ook elders in de stad vonden diverse schietincidenten plaats. Naast zijn paleis werden op 21 augustus ook de twee woonhuizen van Bemba aangevallen. De privéhelikopter van Bemba werd in brand gestoken. De straten in de centrale wijk Gombe waren uitgestorven en winkels bleven gesloten.⁴⁹ Dezelfde dag werd de luchthaven van Kinshasa gesloten, waarna diverse luchtvaartmaatschappijen hun vluchten annuleerden.⁵⁰

Op 22 augustus stemden Bemba en Kabila, onder druk van de internationale gemeenschap, in met een verdrag waarin zij toezegden hun troepen terug te trekken uit het stadscentrum. Er werden twee commissies opgericht, met vertegenwoordigers uit beide kampen: één commissie zou de gebeurtenissen van de voorgaande dagen onderzoeken, een andere commissie zou zich buigen over de vraag hoe de veiligheid gedurende de tweede ronde van de presidentsverkiezingen gewaarborgd zou kunnen worden.⁵¹ Op dinsdagmiddag 22 augustus was het, na drie dagen van gevechten, weer redelijk rustig in Kinshasa.⁵² Volgens officiële cijfers kwamen bij de schermutselingen in Kinshasa 23 mensen om het leven en raakten 43 personen gewond.⁵³ Het werkelijke aantal doden ligt waarschijnlijk veel hoger. EUFOR zond, op verzoek van MONUC, honderden extra soldaten naar Kinshasa vanuit Gabon, om naleving van het bestand beter te kunnen afdwingen, maar die kwamen grotendeels aan toen de rust in Kinshasa alweer was teruggekeerd.⁵⁴

Uitslag van de parlementsverkiezingen

De uitslag van de parlementsverkiezingen werd pas bekend gemaakt op 8 september 2006. Geen enkele partij is er in geslaagd om een parlementaire meerderheid te behalen. De partij van President Kabila, de PPRD, werd de

---

⁴⁸ S/2006/759

⁴⁹ De Standaard, Voor het eerst EU-troepen ingezet in Kinshasa, 22 augustus 2006; De Morgen: Belgische ambassadeur in vuurlinie Congo, 22 augustus 2006; Le Monde, RDC – l'EUFOR se déploie, les affrontements entre partisans de Kabila et de Bemba se poursuivent, 22 augustus 2006

⁵⁰ De Standaard, SNBA schrapt vluchten naar Kinshasa wegens geweld, 21 augustus 2006

⁵¹ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

⁵² BBC News, Agreement to end Congo fighting, 22 augustus 2006

⁵³ BBC News, Death toll rises in Congo clash, 24 augustus 2006

⁵⁴ BBC News, Kinshasa calmer after peace deal, 23 augustus 2006; Le Monde: Calme précaire à Kinshasa après trois jours de combats, 23 augustus 2006; International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

grootste partij en veroverde 111 van de 500 zetels. De MLC van Jean-Pierre Bemba won 64 zetels en werd daarmee de op één na grootste partij. Daarna volgde PALU, de partij van Antoine Gizenga, met 34 zetels. CODECO, de coalitie van Pierre Pay-Pay won 25 zetels, terwijl de RCD van vice-president Azarias Ruberwa 15 zetels verzamelde. Met deze uitslag werd een brede coalitie noodzakelijk om een kabinet aan een parlementaire meerderheid te helpen. Uiteindelijk wist Kabila vrij gemakkelijk een alliantie te smeden van 298 parlementariërs: de *Alliance de la majorité présidentielle* (AMP). Bemba wist zijn alliantie, de *Union des Nationalistes* (UN), uit te bouwen tot 116 zetels.⁵⁵

Op 22 september 2006 werd het parlement geïnstalleerd, als eerste democratisch gekozen orgaan onder de nieuwe grondwet, in aanwezigheid van 438 van de 500 gekozen parlementsleden.⁵⁶ Vervolgens werd uit hun midden een voorlopig presidium benoemd, onder leiding van de nestor onder de gekozen parlementsleden, de 75-jarige Joseph Mbenza Thudi.⁵⁷

Aanloop naar de tweede ronde van de presidentsverkiezingen

Op 18 september ging één van Bemba's televisiestations in vlammen op. De oorzaak van de brand is tot nu toe niet duidelijk geworden, hoewel sommigen beweerden dat hij was aangestoken. Bemba-aanhangers gingen de straat op, gooiden stenen naar EUFOR-troepen en verbrandden autobanden. Verder bleef het die dag rustig in Kinshasa.⁵⁸

Op 23 september tekenden Kabila en Bemba een overeenkomst waarin zij beloofden om Kinshasa te demilitariseren en geen *hate speech* te gebruiken. De overeenkomst was echter niet gedetailleerd uitgewerkt.⁵⁹ Op 2 oktober 2006 begon MONUC de campagne *Kinshasa, Ville sans armes*, om het dragen van wapens in de stad tegen te gaan en hiermee de kans op gewapend conflict rondom de tweede ronde van de presidentsverkiezingen en de bekendmaking van de uitslag daarvan, te beperken. De operatie behelsde onder andere gezamenlijke patrouilles van *Police nationale Congolaise* (PNC), *Force armées de la RDC* (FARDC), *Forces*

---

⁵⁵ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

⁵⁶ MONUC, Press Release: MONUC hails the inauguration of the newly-elected National Assembly of Democratic Republic of Congo, 22 september 2006; AFP, RDC: installation de la première Assemblée librement élue en 41 ans, 22 september 2006

⁵⁷ AFP, RDC: installation de la première Assemblée librement élue en 41 ans, 22 september 2006

⁵⁸ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

⁵⁹ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

de police constituées (FPU), MONUC, EUFOR en EUPOL. Volgens MONUC is de veiligheidssituatie door deze campagne merkbaar verbeterd.⁶⁰

De campagne voor de tweede ronde van de presidentsverkiezingen ging op zaterdag 14 oktober 2006 van start en duurde tot 27 oktober 2006. Gedurende de gehele campagneperiode vonden er, met name in het midden en het oosten van het land, vrijwel dagelijks gewelddadige incidenten plaats tussen aanhangers van Bemba en aanhangers van Kabila. In Katanga werd een konvooi van Bemba-sympathisanten met stenen bekogeld en een aan hem gelieerde tv-zender door gewapende mannen uit de lucht gehaald. Elders kwam het tot een treffen tussen activisten die verkiezingsposters aan de huizen van tegenstanders plakten. In Gbadolite kwamen vier mensen om het leven bij onlusten tussen aanhangers van Bemba en bewakers van Nzanga Mobutu, die de kandidatuur van Kabila steunt.⁶¹ In Kinshasa bleef het overwegend rustig, totdat er op 26 oktober rellen ontstonden bij de centrale gevangenis CPRK. Na de ontsnapping van een groep van veertien gevangenen in de nacht van 23 op 24 oktober 2006, werd het bezoekers verboden om de gevangenen eten te brengen. Hierop braken rellen uit. De politie schoot op de gevangenen om ze weer onder controle te krijgen. Daarbij kwamen naar verluidt vijf gevangenen om het leven.⁶²

Op woensdag 25 oktober maakte de *Haute Autorité des Médias* (HAM) bekend dat het televisiedebat tussen Jean-Pierre Bemba en Joseph Kabila, dat voor de volgende dag gepland stond, zou worden afgelast. Beide kandidaten konden het niet eens worden over de voorwaarden.⁶³ Beide kandidaten hebben overigens nauwelijks campagne gevoerd en lieten zich niet buiten de hoofdstad zien.

De tweede ronde van de presidentsverkiezingen vonden plaats op zondag 29 oktober. Hoewel de grondwet stipuleert dat een tweede ronde plaats dient te vinden binnen 15 dagen na bekendmaking van de uitslag, oordeelde het Congolese Hooggerechtshof uiteindelijk dat uitstel tot maximaal 50 dagen gerechtvaardigd was wegens overmacht.⁶⁴

Op zaterdag 28 oktober 2006, de dag voor de verkiezingen, tekenden de beide presidentskandidaten een *déclaration d'intentions post électorales*, waarin zij plechtig beloofden de veiligheid van de verliezer en diens eigendommen te

---

⁶⁰ MONUC, «Kinshasa ville sans armes» renforce la sécurité à Kinshasa, 11 oktober 2006

⁶¹ Sapa-AFP, Four killed as Congo poll violence continues, 26 oktober 2006

⁶² BBC News, Shooting at main Congolese prison, 26 oktober 2006; MONUC, Monthly Human Rights Assessment: October 2006, 20 november 2006

⁶³ MONUC, DR Congo: F. Castañon - This is a decisive moment in the history of the country, 25 oktober 2006

⁶⁴ BBC News, Court confirms DR Congo poll date, 15 september 2006

garanderen. Tevens verklaarden beide kandidaten geen geweld te zullen gebruiken indien zij de verkiezingen zouden verliezen.

Tweede ronde van de presidentsverkiezingen

De tweede ronde van de presidentsverkiezingen op zondag 29 oktober verliep grotendeels vreedzaam.⁶⁵ Door het noodweer in Kinshasa en andere delen van West-Congo gingen sommige stembureaus aldaar later open en was de opkomst lager dan op 30 juli.⁶⁶ In Mbuji-Mayi, thuisbasis van Tshisekedi, was de opkomst wel hoger dan bij de eerste ronde van de presidentsverkiezingen, omdat de UDPS dit maal geen boycot had afgekondigd.

In Kinshasa verliep de dag heel rustig, maar in andere delen van het land vond een aantal incidenten plaats. In de stad Bumba, in de provincie Equateur, gingen Bemba-aanhangers de straat op omdat zij fraude zouden hebben geconstateerd. Er braken rellen uit en 32 stemlokalen werden in brand gestoken. Eén Bemba-aanhanger werd doodgeschoten door de politie⁶⁷ en anderen raakten zwaar gewond.⁶⁸

In Ituri zouden FARDC-brigades wegversperringen hebben opgeworpen en passanten om 'tol' gevraagd hebben. Mogelijk heeft dit potentiële kiezers afgeschrikt. In Fataki, eveneens in het district Ituri, schoot een dronken soldaat op 30 oktober 2006 twee medewerkers van de CEI dood. Hierop braken rellen uit, waarbij 43 stemlokalen in brand werden gestoken.⁶⁹ De CEI besloot de kiezers in Bumba en Fataki opnieuw te laten stemmen, op respectievelijk 31 oktober en 2 november 2006.⁷⁰

In Aveba, Ituri, raakten op 29 oktober 2006 44 personen gewond als gevolg van mishandeling, in de meeste gevallen stokslagen, door soldaten van de FARDC. Twee personen zouden in Aveba door soldaten zijn ontvoerd en zijn volgens de mensenrechtendivisie van MONUC daarna niet meer terug gezien in Aveba. Uit angst voor dit geweld zou een aantal burgers in Aveba niet zijn gaan stemmen.⁷¹ Ook uit de provincie Bas-Congo kwamen twee meldingen van willekeurige

---

⁶⁵ Guardian, Congo votes in peacefull poll but many fear war after result, 30 oktober 2006; BBC News, DR Congo counting landmark vote, 30 oktober 2006; BBC News, Observers praise DR Congo's Poll, 31 oktober 2006

⁶⁶ Mail & Guardian, Police open fire as Congolese vote, 29 oktober 2006

⁶⁷ Een andere bron beweert dat twee personen zouden zijn doodgeschoten (Mail & Guardian, Police open fire as Congolese vote, 29 oktober 2006).

⁶⁸ BBC News, Observers praise DR Congo's Poll, 31 oktober 2006; MONUC, Monthly Human Rights Assessment: October 2006, 20 november 2006

⁶⁹ BBC News, Observers praise DR Congo's Poll, 31 oktober 2006

⁷⁰ MONUC, Cap sur les élections, Lettre d'information de la MONUC sur le processus électoral en République Démocratique du Congo, No. 31, 10 november 2006

⁷¹ MONUC, Monthly Human Rights Assessment: October 2006, 20 november 2006

detentie en mishandeling van burgers door de Republikeinse Garde en de Congolese politie tijdens de verkiezingen.⁷²

In de dagen na de tweede ronde van de presidentsverkiezingen werd er in de Congolese media wild gespeculeerd over de uitslag van de verkiezingen. Om de wilde geruchten te ontzenuwen, besloot de CEI om op haar website voorlopige uitslagen te publiceren voor het gedeelte van de stemmen dat al geteld was.⁷³ Toen het verlies van Jean-Pierre Bemba zich duidelijker begon af te tekenen, vonden op 11 november 2006 gevechten plaats tussen protesterende Bemba-aanhangers en de Congolese politie.⁷⁴ Volgens ooggetuigen zou de demonstratie uit de hand zijn gelopen toen dronken en gedroegerde *shégués* (dakloze jongeren) autobanden in brand staken. Bij de schermutselingen kwamen een soldaat en drie burgers om het leven. Na enkele uren was de rust in Kinshasa teruggekeerd.⁷⁵ De politie arresteerde naar aanleiding van de onlusten 337 daklozen, waaronder 87 kinderen.⁷⁶

Uitslag van de presidentsverkiezingen

Op woensdagavond 15 november 2006 maakte de CEI de uitslag van de tweede ronde van de presidentsverkiezingen bekend. Joseph Kabila won deze verkiezingen met 58,05% van de stemmen. Vice-president Bemba bleef steken op 41,9% van de stemmen.⁷⁷ De opkomst was met 65,3% lager dan bij de eerste ronde van de presidentsverkiezingen.⁷⁸ De uitslag per provincie geeft de verdeeldheid in de DRC goed weer. Bemba kreeg de meeste stemmen in het noorden en westen van het land: Kinshasa (68%), Bas-Congo (74%), Bandundu (60%), Equateur (97%) Kasaï Orientale (67%) en Kasaï Occidentale (77 %). Kabila scoorde vooral goed in het oosten en zuiden: Orientale (80%), Noord-Kivu (96%), Zuid-Kivu (98%), Maniema (98%) en Katanga (94%).

Troepen van MONUC en EUFOR zetten in Kinshasa extra troepen in. Anders dan in augustus 2006, bleef het in de nacht na de bekendmaking van de uitslag rustig in de hoofdstad.⁷⁹ In Lubumbashi en in het Oosten van de DRC gingen Kabila-aanhangers de straat op om de overwinning van hun kandidaat te vieren. Aanhangers van Bemba verwierpen de uitslag direct en waren van mening dat er

---

⁷² MONUC, Monthly Human Rights Assessment: October 2006, 20 november 2006

⁷³ BBC News, Congo urges vote results caution, 1 november 2006

⁷⁴ Reuters, DRC: UN troops beef up Kinshasa security after clashes, 12 november 2006

⁷⁵ BBC News, Clashes erupt in DR Congo capital, 11 november 2006; Le Monde, Heurts à Kinshasa: deux civils tués, 11 november 2006; Mail & Guardian, DRC calm after Kabila victory, 16 november 2006

⁷⁶ BBC News, Bemba rejects DR Congo poll loss, 14 november 2006

⁷⁷ BBC News, DR Congo result heightens tensions, 16 november 2006; BBC News, Kabila calls for calm in DR Congo, 16 november 2006

⁷⁸ AFP, DR Congo: Kabila wins poll – electoral commission, 15 november 2006

⁷⁹ Mail & Guardian, DRC calm after Kabila victory, 16 november 2006

grootschalig gefraudeerd was. Het Bemba-kamp was van mening dat de verkiezingen “van het volk gestolen” waren. Het CEI heeft deze aantijgingen altijd ontkend. Ook internationale waarnemers achtten grootschalige fraude bijna onmogelijk. Volgens het Carter Center hadden beide kampen zich schuldig gemaakt aan pogingen tot fraude, maar geen van de twee kandidaten zou hier meer voordeel van gehad hebben dan de andere.⁸⁰

Bemba diende acht verschillende bezwaren in bij het Hooggerechtshof. Terwijl het Hof zich over deze bezwaren boog, staken op 21 november 2006 aanhangers van Bemba twee auto's in de brand, vlak voor het Hooggerechtshof. Kort hierop vloog ook het gebouw van het Hooggerechtshof zelf in brand. Meubilair en documenten raakten hierbij beschadigd. De Congolese politie, die ondersteund werd door MONUC, wist de betogers uiteen te jagen.⁸¹ Op 27 november 2006 verwierp het Hooggerechtshof alle bezwaren die waren ingediend en bevestigde de uitslag van de presidentsverkiezingen.⁸² Jean-Pierre Bemba bleef achter zijn bezwaren staan, maar gaf wel zijn nederlaag toe en erkende Joseph Kabila als de nieuwe president van de DRC.⁸³

Op 6 december 2006 werd Joseph Kabila, in aanwezigheid van diverse staatshoofden en andere hoogwaardigheidsbekleders, formeel geïnstalleerd als democratisch gekozen president van de Democratische Republiek Congo.⁸⁴

Relaties met buurlanden

In december 2005 deed het Internationaal Gerechtshof (IGH) uitspraak over de rechtszaak die de DRC tegen Uganda had aangespannen. Het IGH acht Uganda schuldig aan het schenden van de soevereiniteit en territoriale integriteit van de DRC in 1998-1999 en houdt het land verantwoordelijk voor mensenrechtenschendingen jegens Congolese burgers. Uganda moet de DRC een nog overeen te komen schadevergoeding betalen, waarbij de Congolese regering denkt aan een bedrag tussen de zes à tien miljard dollar. Het Hof achtte niet bewezen dat de schendingen door Uganda voortduren, zoals de DRC had beweerd. Niettemin zijn de relaties tussen de DRC en Uganda gedurende de verslagperiode verbeterd.

Begin februari 2006 verklaarde het Internationaal Gerechtshof dat het zich niet bevoegd acht om een uitspraak te doen over de zaak die de DRC tegen Rwanda

---

⁸⁰ BBC News, DR Congo's president is sworn in, 6 december 2006

⁸¹ MONUC, Violence à Kinshasa, la Cour Suprême de Justice a été incendiée, 21 november 2006; BBC News, Clashes leave Congo court on fire, 21 november 2006.

⁸² MONUC, DRC Supreme Court confirms J. Kabila as President, 27 november 2006

⁸³ BBC News, Bemba accepts DR Congo poll loss, 28 november 2006; Le Figaro, Élection: Bemba reconnaît sa défaite face à Kabila, 30 november 2006

⁸⁴ BBC News, DR Congo's president is sworn in, 6 december 2006

had aangespannen. De DRC had Rwanda ervan beschuldigd gewapende strijd te hebben gevoerd op het grondgebied van de DRC en daarbij ernstige mensenrechtenschendingen te hebben gepleegd. De beslissing van het Gerechtshof was voornamelijk gebaseerd op twee punten: dat de DRC niet had aangetoond dat zij geprobeerd had het conflict op een vreedzame wijze op te lossen, danwel om arbitrage te verzoeken; en dat Rwanda de bevoegdheid van het hof had verworpen.

In een reactie op de uitspraak zei Ntumba Luaba Lumu, die namens de DRC de rechtszaak bijwoonde, dat zijn land de aanklacht tegen Rwanda zou voorleggen aan het *African Union Court of Justice* (nog in oprichting). Ntumba Luaba sprak over een 'certificate of universal impunity' dat Rwanda van het Hof zou hebben gekregen. Toch zijn de relaties tussen de DRC en Rwanda gedurende de verslagperiode sterk verbeterd. Beide landen hebben de intentie uitgesproken om diplomatieke vertegenwoordigingen in elkaars hoofdsteden te openen.⁸⁵

2.3 Veiligheidssituatie

Ondanks het staakt-het-vuren en de totstandkoming van een overgangsregering in 2003, bleven de Congolese autoriteiten niet bij machte om, buiten de hoofdstad en de grotere steden, het enorme grondgebied te controleren, de veiligheid van burgers te garanderen en het monopolie op geweld te voeren. Met name in Ituri, de Kivu's en het noorden van Katanga is het overheidsgezag zeer zwak.

Hoewel de intensiteit van de gevechten de afgelopen jaren is afgenomen, bleef de veiligheidssituatie in Oost-Congo gedurende de verslagperiode zorgwekkend. In de Kivu-provincies en het Ituri-district vonden regelmatig gevechten plaats tussen het regeringsleger (soms gesteund door MONUC) en rebellengroeperingen. Tevens werd er in de verslagperiode sporadisch gevochten tussen rebellengroeperingen onderling en tussen geïntegreerde en niet-geïntegreerde eenheden van de FARDC.

Gedurende de verslagperiode gaven verschillende milities zich over aan het overheidsleger. Andere milities, die aanvankelijk waren gedemobiliseerd, namen opnieuw de wapens op. Tegenover demobilisatie, ontwapening en re-integratie van militieleden, stond in sommige gebieden rekrutering van nieuwe (kind-)soldaten.

Ontwapening en bewapening

In de DRC zijn twee ontwapeningsprogramma's gaande. Het *Disarmament, Demobilization, Repatriation, Reinsertion and Resettlement* (DDRRR) programma is gericht op niet-Congolese strijders die zich in de DRC bevinden. Het *Disarmament, Demobilization and Reintegration* (DDR) programma is gericht op

---

⁸⁵

strijders met de Congolese nationaliteit, zowel van het regeringsleger als van andere gewapende groeperingen. Een deel van de Congolese strijders wordt, in een proces dat wordt aangeduid als *brassage*, opgenomen in het geïntegreerde nationale leger van de DRC, de FARDC. Een ander deel wordt voorbereid op terugkeer naar hun streek van herkomst en re-integratie in de burgermaatschappij.

Het DDRRR-programma heeft gedurende de verslagperiode slechts zeer beperkte resultaten opgeleverd. Op dit moment zijn op het grondgebied van de DRC nog soldaten van de *Forces Democratiques de Liberation du Rwanda* (FDLR), de *Lord's Resistance Army* (LRA) en enkele andere kleine groepjes Ugandezers aanwezig. Belangrijkste oorzaak van het weinig succesvolle terugkeerbeleid van de FDLR ligt bij het FDLR-leiderschap. Deze leiders, die veelal een belangrijke rol gespeeld hebben bij de genocide in Rwanda (1994), oefenen sterke druk uit op hun ondergeschikten om niet naar Rwanda terug te keren. Onderdeel van de strategie is een negatieve informatiecampagne over de situatie in Rwanda. In afwachting van de uitkomst van de vredesbesprekingen met de Ugandese regering blijven de meeste soldaten van de LRA zich ophouden in en om het Garamba Nationaal Park in het uiterste Noord-Oosten van de DRC.

MONUC en FARDC hebben, om het verkiezingsproces in het Oosten niet in gevaar te brengen, gedurende de verslagperiode de omvang van hun militaire acties tegen de FDLR teruggebracht. Men wilde hiermee voorkomen dat door de gevechten grote groepen burgers mogelijk niet aan het verkiezingsproces zouden kunnen deelnemen. Desondanks werd op 24 augustus 2006 FDLR-leider Major Ninja, samen met 84 van zijn mannen ontwapend. Zesentwintig van hen werden naar Rwanda overgebracht terwijl de rest, Congolese burgers, instroomde in het nationale DDR-programma. In de periode juni-september 2006 keerden nog eens 600 FDLR-soldaten vrijwillig terug naar Rwanda.⁸⁶

Het DDR programma in de DRC is onderdeel van het Multi-country Demobilisation and Reintegration Programme (MDRP) voor het hele Grote Merengebied, dat wordt beheerd door de Wereldbank. Het MDRP wordt gefinancierd door twaalf donoren, waaronder Nederland, en wordt uitgevoerd door de overheden van zeven Centraal-Afrikaanse landen en meer dan 30 partnerorganisaties. In de DRC is de *Commission Nationale de Désarmement, Démobilisation et Réinsertion* (CONADER) verantwoordelijk voor het DDR-programma.

In principe komen alle gewapende groepen in de DRC voor het DDR-programma in aanmerking: FAC, MLC, RCD en RCD-ML (ondertekenaars van de Lusaka-akkoorden), de Maï-Maï (in het kader van de Inter-Congolese dialoog) en de

---

⁸⁶

verschillende milities in Ituri (ondertekenaars van de Dar-es-Salaam akkoorden, mei 2003). Sommige groeperingen, zoals het 81e en 83e bataljon in Noord-Kivu, die trouw zijn aan Laurent Nkunda weigeren echter aan het proces deel te nemen. De deadline voor het demobilisatieprogramma is inmiddels vastgesteld op 31 december 2006. Daarna zal het DDR-programma vooral bestaan uit het re-integreren van de ex-strijders.

Het aantal militairen en strijders dat heeft deelgenomen aan het DDR-programma is per eind september gestegen tot 132.000. Van hen kozen 91.000 personen voor demobilisatie en reïntegratie in de burgermaatschappij. 41.000 personen kozen voor integratie in de FARDC. Daarnaast zijn ruim 18.000 kindsoldaten gedemobiliseerd. De strijders die het DDR-programma nog moeten doorlopen bevinden zich hoofdzakelijk in Noord- en Zuid-Kivu, Katanga en in Kinshasa.⁸⁷ Het gaat hierbij vooral om troepen die gelieerd zijn aan de RCD-Goma en om de Republikeinse Garde (voorheen Presidentiële Garde) van president Kabila. Onder sterke druk van de internationale gemeenschap heeft president Kabila eerder dit jaar aangekondigd dat een deel van de Republikeinse Garde ook aan het integratieproces zou deelnemen. Op 14 september 2006 werd het eerste geïntegreerde bataljon van de Republikeinse Garde officieel gepresenteerd in het training centrum Kibomango, 45 kilometer buiten Kinshasa.⁸⁸

Hoewel ngo's verantwoordelijk zijn voor het uitvoeren van re-integratieprogramma's van kindsoldaten in de DRC, zou CONADER de organisatie hiervan op zich nemen. CONADER is hier echter in gebreke gebleven (zie ook 3.4.4).

MONUC

Sinds 1999 bevindt zich in de DRC een VN-vredesmacht, *Mission de l'Organisation de Nations Unies en République Démocratique du Congo* (MONUC), die geplaatst is onder Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties. MONUC heeft voornamelijk de taak de operaties van het Congolese leger (FARDC) te steunen, te helpen om rebellen te ontwapenen, mensenrechtenschendingen te voorkomen, de verstrekking van humanitaire hulp te waarborgen en het verkiezingsproces te ondersteunen. Hoewel de missie een moeilijke start kende, wordt zij thans als redelijk effectief gezien. Op 31 augustus 2006 bestond MONUC uit 17.416 militairen en 1.119 politiefunctionarissen.⁸⁹ Op

---

⁸⁷ Brief van de ministers van Buitenlandse Zaken, Defensie en voor Ontwikkelingssamenwerking aan de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal, Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 29 521 nr. 27, 9 juni 2006

⁸⁸ L'Avenir, Le 1er bataillon intégré de la Garde républicaine a terminé sa formation, 15 september 2006.

⁸⁹ S/2006/759 (inclusief tijdelijke versterking van ONUB-militairen)

29 september 2006 verlengde de Veiligheidsraad, door middel van resolutie 1711, het mandaat van MONUC tot 15 februari 2007.⁹⁰

FARDC

MONUC en de internationale gemeenschap verlenen steun aan de opzet van een totaal van 18 geïntegreerde infanteriebrigades (van voormalige rebellen en soldaten uit het regeringsleger), die de ruggengraat moeten vormen van het nieuwe Congolese leger, FARDC. Dit integratieproces verloopt echter zeer moeizaam. Het feit dat de DRC de afgelopen vijftien jaar geen competent leger heeft gekend, bemoeilijkt de zaak. Eenheden die direct vanuit Kinshasa worden aangestuurd leveren soms strijd met andere eenheden die formeel gezien ook tot de FARDC behoren.

In september 2006 waren veertien brigades geïntegreerd en klaar met hun training.⁹¹ Een aantal geïntegreerde brigades wachtte echter nog op uitrusting en was nog niet gereed voor inzet. Het oorspronkelijke streven, om alle achttien brigades nog voor de verkiezingen te integreren en gereed te maken voor inzet, is dan ook niet gehaald.⁹² Op 23 september 2006 maakte MONUC bekend dat Kabila en Bemba het eens zijn geworden over een nieuwe deadline. De volledige integratie van de FARDC moet nu gereed zijn op 31 december 2006. Naar verwachting bevinden zich met name in de oostelijke regio's nog enkele tienduizenden militairen die voor demobilisatie dan wel integratie in aanmerking komen.

Nu het einde van het demobilisatieproces in zicht komt, is duidelijk geworden dat de strijdende partijen die de vredesakkoorden hebben ondertekend het aantal strijders en militairen in hun gelederen sterk hadden overdreven.⁹³ Van de oorspronkelijke 340.000 blijkt niet meer dan de helft in werkelijkheid te bestaan. Ook een telling van de Zuid-Afrikaanse regering in 2005-2006 wees uit dat de betrokken partijen hun militaire kracht ernstig hebben overdreven, enerzijds om hun positie aan de onderhandelingstafel te versterken, anderzijds omdat dit de militaire bevelhebbers kansen biedt om zich door middel van corruptie te verrijken.⁹⁴

---

⁹⁰ Resolutie VN-Veiligheidsraad, S/RES/1711, 29 september 2006

⁹¹ Xinhua, DR Congo plans to complete army reorganizations by year-end, 23 september 2006

⁹² Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken, de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de Minister van Defensie aan de Tweede Kamer d.d. 9 juni 2006. Onderwerp: Nederlandse bijdrage aan de EU-troepenmacht ter ondersteuning van de VN-vredesmissie MONUC tijdens de verkiezingen in de Democratische Republiek Congo (EUFOR RD Congo)

⁹³ Raeymakers, T. & K. Vlassenroot: Neither Mobutu nor Chaos, Why Congo's elections will not lead to democracy, Conflict Research Group, Ghent University, juli 2006

⁹⁴ Swisspeace, FAST Country Risk Profile Democratic Republic of Congo, Post-Transition DRC – Prospects for stability, 24 oktober 2006

Grondstoffen

De exploitatie van natuurlijke rijkdommen was een belangrijke motor achter de oorlog in Congo (1998-2003). In de gebieden waar het conflict nog steeds gaande is (met name in Ituri en de Kivu's), vormt controle over natuurlijke hulpbronnen nog steeds de belangrijkste drijfveer voor rebellengroeperingen om te blijven vechten. De (ambachtelijke) exploitatie van met name goud, diamanten en coltan stelt militieiders in staat om hun troepen soldij te betalen, iets waarop in het regeringsleger geïntegreerde soldaten niet zonder meer kunnen rekenen.

De wijdverspreide corruptie, het gebrek aan rechtszekerheid en de afwezigheid van een functionerende rechterlijke macht zorgen ervoor dat (ook grootschalige) exploitanten van natuurlijke bronnen kunnen opereren op basis van illegale contracten en/of *joint ventures* aangaan met partners die de mensenrechten op grote schaal schenden.⁹⁵ Buitenlandse bedrijven die actief zijn in de winning van delfstoffen, zien zich in conflictgebieden gedwongen om de feitelijke machthebbers – de milities – te betalen in ruil voor bescherming. In extreme gevallen, zoals in Ituri, is er vrijwel geen politieke agenda die verder strekt dan de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen door milities en hun buitenlandse supporters.⁹⁶

In het kader van de vredesakkoorden van 2003 is er een parlementaire commissie aangewezen om onderzoek te doen naar de mijnbouwcontracten die in de periode tussen 1996 en 2003 zijn afgesloten met buitenlandse bedrijven. Het werk van deze commissie, onder leiding van parlamentslid Christophe Lutundula, werd binnen en buiten de DRC systematisch tegengewerkt. Desalniettemin verscheen in november 2005 het eindrapport van de commissie, waarin werd aangetoond dat verscheidene contracten illegaal waren, waarin werd aanbevolen dat er juridische stappen zouden worden genomen tegen corrupte politici en zakenlieden en dat er een tijdelijk moratorium zou komen op het afsluiten van nieuwe contracten. De behandeling van het *Lutundula Report* werd vervolgens dusdanig vertraagd dat het nog steeds niet besproken is in het Congolees parlement.⁹⁷

Ituri

Ondanks de ontwapening van circa 15.000 rebellen in de eerste helft van dit jaar, bleef de veiligheidssituatie in Ituri gedurende de verslagperiode zorgwekkend. Burgers in Ituri werden op grote schaal slachtoffer van oorlogsmisdaden gepleegd door zowel leden van de overgebleven milities als soldaten van het regeringsleger FARDC. De FARDC-troepen slagen er niet in om de milities te ontwapenen omdat zij ongedisciplineerd zijn en soms zelf betrokken zijn bij de goudsmokkel

---

⁹⁵ Oxford Analytica, Congo-Kinshasa: Resource sector brings political risks, 20 juli 2005

⁹⁶ Oxford Analytica, Congo-Kinshasa: Politics preclude strong mining review, 6 juli 2006

⁹⁷ Oxford Analytica, Congo-Kinshasa: Politics preclude strong mining review, 6 juli 2006

die het conflict in dit gebied al lange tijd gaande houdt.⁹⁸ Hoewel de VN-macht MONUC de FARDC ondersteunt bij het uitschakelen van de militias, kunnen de VN-soldaten weinig uithalen om de verkrachtingen en andere misdaden die door soldaten uit het regeringsleger gepleegd worden te stoppen.⁹⁹

In juli ondertekenden verschillende militias, waaronder die van Peter Karim (van de Lendu-militie *Front des Nationalistes et Intégrationnistes* - FNI), een vredesverdrag met de Congolese regering, waarna de veiligheidssituatie even leek te verbeteren, zeker nadat de Congolese overheid besloten had om per 5 juni 2006 het DDR-programma in Ituri weer te hervatten. In augustus 2006 schatte MONUC het totaal aantal rebellen dat actief was in Ituri op zo'n 2.000.¹⁰⁰ Het vredesverdrag bleek echter al snel van weinig waarde, aangezien gedemobiliseerde soldaten opnieuw de wapens opnamen. Hiermee verslechterde de veiligheidssituatie weer. Gezamenlijke operaties van de FARDC en MONUC gingen gedurende de verslagperiode door. Ngo's bekritiseerden het optreden van MONUC omdat er bij de gezamenlijke operaties ook soms burgers de dood vonden en dorpen verwoest werden. MONUC heeft, in reactie op deze kritiek, aangegeven dat zij niet voor de acties van de FARDC verantwoordelijk gehouden kan worden.¹⁰¹

In september berichtte het hoofd van de FARDC in Ituri dat gedemobiliseerde militias ten noorden en oosten van Bunia opnieuw de wapens hadden opgenomen.¹⁰² Rebellenleider Peter Karim (van de Lendu-militie FNI) begon in augustus alweer met het rekruteren van strijders, mogelijk met het doel om zijn positie aan de onderhandelingstafel te versterken.¹⁰³ Zijn militie, ongeveer 3.000 man sterk, heeft wegversperringen opgericht in het gebied zo'n 100 kilometer ten noorden van Bunia en valt daar de lokale bevolking lastig. Gedemobiliseerde rebellen in Bunia die niet bereid waren om opnieuw ten strijde te trekken zouden in sommige gevallen bedreigd of zelfs gedood zijn. Velen van hen zouden teruggevlucht zijn naar hun dorpen.¹⁰⁴

---

⁹⁸ Human Rights Watch, D.R. Congo: Army Abducts Civilians for Forced Labor – Soldiers Force Scores to Work for Them in Ituri's Gold Mines and Fields, 16 oktober 2006; Swisspeace, FAST Country Risk Profile Democratic Republic of Congo, Post-Transition DRC – Prospects for stability, 24 oktober 2006

⁹⁹ MONUC, DR Congo: MONUC remains concerned by behaviour of FARDC, 8 november 2006

¹⁰⁰ AFP, RDC: des chefs miliciens en Ituri recruteraient à nouveau, selon l'Onu, 29 augustus 2006

¹⁰¹ Swisspeace, FAST Country Risk Profile Democratic Republic of Congo, Post-Transition DRC – Prospects for stability, 24 oktober 2006

¹⁰² IRIN News, DRC: Recently demobilised militiamen re-arming in volatile Ituri district, 17 september 2006

¹⁰³ AFP, RDC: des chefs miliciens en Ituri recruteraient à nouveau, selon l'Onu, 29 augustus 2006.

¹⁰⁴ IRIN News, DRC: Recently demobilised militiamen re-arming in volatile Ituri district, 17 september 2006

Een andere commandant van het FNI, Mathieu Ngujolo, die in 2005 uit een gevangenis in Kinshasa ontsnapte, heeft zich met zijn groep militieleden in Zombe gestationeerd, zo'n 12 kilometer ten zuidoosten van Bunia. Ook hij zou opnieuw gedemobiliseerde soldaten rekruteren.

Gewapende groeperingen van de FRPI (*Front de Résistances Patriotiques en Ituri*) lijken gedurende de verslagperiode vooral met elkaar slaags te zijn geraakt. Twee rebellenleiders, Cobra Matata en Yuda raakten halverwege 2006 slaags in het mijngebied rond Singbo, op 40 kilometer ten zuiden van Bunia.¹⁰⁵ In september braken in het gebied ten zuiden van Bunia gevechten uit tussen de 44^e geïntegreerde brigade van de FARDC en FRPI-troepen van rebellenleider Cobra Matata.¹⁰⁶ Bij zware gevechten tussen FARDC en FRPI kwamen in oktober veertien mensen om het leven.

De leider van een andere afsplitsing van de FRPI, Zakayo, raakte slaags met de Zesde Brigade van de FARDC en vluchtte na de confrontatie naar de Semliki Plains, over de grens in Uganda.¹⁰⁷

De vluchtelingenkampen in Ituri zijn snel gegroeid gedurende de verslagperiode. Burgers zijn op grote schaal slachtoffer van geweld gepleegd door militieën en door het regeringsleger. Alleen al in Gety, 60 kilometer ten zuidoosten van Bunia, bevonden zich in augustus 2006 tenminste 45.000 ontheemden, bedreigd door ziekte en ondervoeding.¹⁰⁸ Omdat veel mensen hun akkers niet konden inzaaien door de aanhoudend slechte veiligheidssituatie, bleven zij afhankelijk van voedselhulp verstrekt door het Wereldvoedselprogramma.¹⁰⁹

Gedurende de verslagperiode waren rebellen van de *Lord's Resistance Army* (LRA) actief in Ituri en de naastgelegen regio Haut-Uele. Nadat de LRA en de regering van Uganda op 26 augustus een bestand hadden gesloten, zouden zij op weg gaan naar een tweetal verzamelplaatsen in Zuid-Sudan, waar de LRA-soldaten onder bescherming zouden komen van de regering van Zuid-Sudan.¹¹⁰ Volgens welingelichte bronnen bevinden zij zich echter nog steeds op het

---

¹⁰⁵ IRIN News, DRC: Recently demobilised militiamen re-arming in volatile Ituri district, 19 september 2006

¹⁰⁶ Radio Okapi, Ituri: Accrochages entre FARDC et miliciens, 15 september 2006

¹⁰⁷ IRIN News, DRC: Recently demobilised militiamen re-arming in volatile Ituri district, 19 september 2006

¹⁰⁸ Refugees International, Democratic Republic of Congo: Update on the Gety Food Crisis in Ituri, 25 augustus 2006

¹⁰⁹ IRIN News, DRC - At least 10 die a day in Gety displaced camp, 18 augustus 2006; Reformatorisch Dagblad, Situatie vluchtelingen in Ituri nijpend, 12 augustus 2006

¹¹⁰ BBC News, LRA rebels in DR Congo withdrawal, 27 augustus 2006

grondgebied van de DRC, in afwachting van verdere onderhandelingen tussen de leiding van de LRA en de Ugandese regering.¹¹¹

Kivu's

De veiligheid van de burgers in de Kivu's werd tijdens de verslagperiode vooral bedreigd door eenheden van de FARDC. Volgens MONUC zijn zij verantwoordelijk voor ten minste 83% van de aanvallen op burgers. De 'geïntegreerde' FARDC-eenheden ontvangen weinig steun uit Kinshasa, zijn slecht uitgerust en zijn in de praktijk vaak slechts in beperkte mate geïntegreerd. Sommige eenheden trekken plunderend, moordend en verkrachtend door Noord-Kivu.¹¹²

In Noord-Kivu, in het gebied rond Masisi, bevinden zich nog altijd de troepen van Laurent Nkunda, die een bedreiging vormen voor de stabiliteit aldaar.¹¹³ Nkunda is een generaal van RCD-Goma die weigert om te integreren in de FARDC. Nkunda en zijn vertrouwelingen worden verantwoordelijk gehouden voor een aanval op Bukavu in 2004, naar eigen zeggen noodzakelijk om Banyamulenge te beschermen tegen het regeringsleger. Nkunda en zijn troepen worden om die reden vaak gezien als Tutsi-rebellenbeweging. Laurent Nkunda beschikt over ongeveer 2.000 manschappen¹¹⁴ en raakte in het begin van dit jaar slaags met de vijfde geïntegreerde brigade van FARDC. Op 25 juli 2006 lanceerde Nkunda een nieuwe politiek-militaire beweging: *Congrès National pour la Défense du Peuple* (CNDP).¹¹⁵

In de periode rond de verkiezingen heeft Nkunda zich tamelijk rustig gehouden. Op 5 augustus braken echter gevechten uit tussen soldaten van Nkunda's 83e Brigade en soldaten van de 9e Brigade in de stad Sake, 25 kilometer ten westen van Goma. Twee burgers werden hierbij gedood en dertien raakten gewond. Duizenden burgers sloegen op de vlucht.

Na enkele maanden van relatieve rust vielen soldaten die trouw zijn aan Nkunda eind november 2006 opnieuw troepen van de FARDC aan. Ze bombardeerden de stad Sake gedurende enkele uren, waarbij tenminste acht soldaten en acht rebellen

---

¹¹¹ Swisspeace, FAST Country Risk Profile Democratic Republic of Congo, Post-Transition DRC – Prospects for stability, 24 oktober 2006

¹¹² IRIN News, Security Situation in North Kivu Remains Precarious, 8 augustus

¹¹³ Swisspeace, FAST Country Risk Profile Democratic Republic of Congo, Post-Transition DRC – Prospects for stability, 24 oktober 2006

¹¹⁴ Business Day, Congo prepares itself for elections, 26 juli 2006

¹¹⁵ Human Rights Watch, DR Congo – Stop Army Clashes in North Kivu. Civilians killed and injured in battles between rival army factions, 14 augustus 2006

om het leven kwamen.¹¹⁶ Nkunda zou zijn aanval hebben ingezet nadat de spanningen in Sake ernstig waren toegenomen als gevolg van de moord door een politieagent van een voorname Tutsi uit Jomba, het geboortedorp van Nkunda.¹¹⁷ Nog voor de aanval van Nkunda zouden al 3.000 tot 4.000 burgers de stad ontvlucht zijn. Toen de gevechten eenmaal waren uitgebroken zou vrijwel de gehele bevolking, circa 15-20.000 burgers, de stad verlaten.¹¹⁸

Nadat de aanhangers van Nkunda op 26 november 2006 Sake hadden ingenomen en in de richting van Goma optrokken, grepen soldaten van MONUC in.¹¹⁹ VN-soldaten wisten de opmars van de rebellen te stuiten en hen, met steun van de FARDC, uiteindelijk uit Sake te drijven. Hierbij zette MONUC zowel gevechtshelikopters als grondtroepen in.¹²⁰ Bij de gevechten zouden in totaal meer dan 150 rebellen om het leven zijn gekomen.¹²¹ In de dagen daarna hebben vele rebellen zich overgegeven, waaronder kolonel Bernard Byamungu, commandant van Nkunda's 72e Brigade, en Dieudonne Kabika, leider van het *Congrès National pour la Défense du Peuple*, de politieke beweging van Laurent Nkunda.¹²² De gevechten gingen echter door, zij het op kleinere schaal. 10.000 tot 20.000 burgers vluchtten de grens over naar Uganda.¹²³ Zeven vluchtelingen kwamen hierbij om het leven toen zij, waarschijnlijk per ongeluk, geraakt werden door een bom.¹²⁴

Gedurende de verslagperiode bleven ook militieleden van de Maï-Maï en de FDLR actief, onder andere in de gebieden rond Rutshuru, Walikalé, Nyiragongo, Béni en Kanyabayonga.

Gedurende de verslagperiode vonden gevechten plaats tussen Maï-Maï en FARDC. In augustus trokken Maï-Maï afkomstig uit Noord-Kivu de provinciegrens over, waar zij stukken grond bezetten in het district Opienge (in de

---

¹¹⁶ BBC News, Fighting flares in east DR Congo, 25 november 2006; AFP, Two soldiers killed in rebel attacks in eastern DRC, 25 november 2006; BBC News, UN repels dissidents in DR Congo, 27 november 2006

¹¹⁷ OCHA, Communiqué de presse: Des milliers de personnes fuient les combats à Sake, territoire de Masisi, Nord-Kivu, 27 november 2006

¹¹⁸ OCHA, Communiqué de presse: Des milliers de personnes fuient les combats à Sake, territoire de Masisi, Nord-Kivu, 27 november 2006

¹¹⁹ Reuters, UN forces stall rebel advance on east Congo city, 27 november 2006

¹²⁰ Xinhua, Rebel soldiers in DR Congo driven out of eastern town of Sake: UN mission, 28 november 2006; BBC News, UN repels dissidents in DR Congo, 27 november 2006

¹²¹ Reuters, DR Congo: Over 150 rebels killed in recent fighting, 5 december 2006

¹²² Reuters, DR Congo: Over 150 rebels killed in recent fighting, 5 december 2006

¹²³ BBC News, Thousands flee DR Congo fighting, 5 december 2006; IRIN, DR Congo-Uganda: Congo fighting forces thousands across eastern border, 6 december 2006

¹²⁴ Deutsche Presse Agentur, Fighting in DR Congo kills 7 refugees fleeing to Uganda, injures 17, 6 december 2006

provincie Oriental). Bij gevechten tussen Maï-Maï en FARDC vielen enkele doden en sloegen honderden burgers op de vlucht.¹²⁵

In de Kivu's bevinden zich naar schatting nog 7.000 soldaten van de FDLR, die verantwoordelijk worden gehouden voor de genocide op de Tutsi en gematigde Hutu in Rwanda in 1994. De meesten van hen bevinden zich in Noord-Kivu.¹²⁶ Onderhandelingen over terugkeer van FDLR-troepen naar Rwanda - tussen de politieke FDLR-leider Murwanashyaka en de Rwandese regering - liepen op niets uit.

Katanga

Nadat in november 2005 hevige gevechten tussen Maï-Maï milities en de FARDC waren uitgebroken, keerde in het voorjaar van 2006, met de komst van MONUC, de rust terug in grote delen van de provincie.¹²⁷ De overgave van Maï-Maï rebellenleider Kyungu Mutanga (beter bekend als Gédéon) heeft een positieve invloed gehad op de veiligheidssituatie in Katanga. In navolging van Gédéon, hebben diverse van zijn luitenanten zich overgegeven.¹²⁸ Tot verrassing van velen werden Gédéon en zijn soldaten, die verantwoordelijk zijn voor gruwelijke misdaden tegen de burgerbevolking, in juni vrijgelaten uit de gevangenis en konden zij onderdeel worden van de FARDC. Hij hoeft dus niet terecht te staan voor onder meer rebellie, het ronselen van kindsoldaten en kannibalisme. Deze beslissing stuitte op veel kritiek, met name van MONUC, die oordeelde dat de opname van de troepen van Gédéon in het regeringsleger het signaal afgaf dat straffeloosheid nog steeds regeert in de DRC.¹²⁹

In Katanga wordt bijna niet meer gevochten en hulporganisaties hebben nu betere toegang tot de regio gekregen. Het grootste risico voor de veiligheid van de burgers wordt, volgens OCHA, gevormd door het feit dat DDR-programma's niet van de grond komen. Afspraken over ontwapening, zoals die gemaakt zijn met o.a. de rebellenleider Fidele Ntumbi, kregen weinig follow-up. Gedemobiliseerde, onbetaalde en nog niet geïntegreerde eenheden van de FARDC blijven een groot veiligheidsrisico vormen voor de lokale bevolking, aangezien zij rovend en

---

¹²⁵ Radio Okapi, Situation humanitaire préoccupante à Bafwasende, 5 september 2006; Le Potentiel, Province Oriental – la localité d'Opienge sous contrôle des Maï-Maï, 15 augustus 2006

¹²⁶ Swisspeace, FAST Country Risk Profile Democratic Republic of Congo, Post-Transition DRC – Prospects for stability, 24 oktober 2006

¹²⁷ Refugees International, Seizing the moment of hope, oktober 2006

¹²⁸ Radio Okapi, Nord-Katanga: après leur maître, des lieutenants de Gédéon se rendant à la MONUC, 30 augustus 2006

¹²⁹ Human Rights Watch, D.R. Congo: As Vote Nears, Abuses Go Unpunished in Katanga – Congolese Army and Mai Mai Commanders Should Be Charged with War Crimes, 21 juli 2006; Swisspeace, FAST Country Risk Profile Democratic Republic of Congo, Post-Transition DRC – Prospects for stability, 24 oktober 2006

plunderend in hun onderhoud voorzien. Verder werd gedurende de verslagperiode melding gemaakt van wraakzuchtige burgers die gedemobiliseerde Mai-Mai-rebellen aanvielen terwijl zij terugkeerden naar hun dorpen.¹³⁰

West-Congo

De veiligheidssituatie in Kinshasa is relatief stabiel in die zin dat er geen oorlogshandelingen plaatsvinden. Desalniettemin vormt de wijdverspreide criminaliteit nog steeds een bedreiging voor de persoonlijke veiligheid. Gedurende de verslagperiode vonden er diverse incidenten plaats tussen betogers en ordehandhavers. Hierbij vielen doden. Van 20-22 augustus vonden er in Kinshasa gevechten plaats tussen de Republikeinse Garde van Kabila en de MLC van vice-president Bemba. Hierbij vielen ten minste 23 doden.¹³¹ (zie ook 2.1)

De straatcriminaliteit in Kinshasa is nog altijd hoog. Er zijn tientallen pogingen tot beroving bekend, waarbij criminele bendes - ook op klaarlichte dag - zich voordoen als veiligheidsagenten of politieagenten.

2.4 Sociaal-economische situatie

De DRC staat op de 167ste plaats (van de 177 landen) van de Human Development Index van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP).¹³² Het Bruto Nationaal Product bedraagt USD 705 per capita.¹³³ Tachtig procent van de bevolking leeft van minder dan één Amerikaanse dollar per dag.¹³⁴

De sociale indicatoren weerspiegelen de wijdverbreide armoede. Er is sprake van een lage arbeidsproductiviteit, hoge werkloosheid, lage inkomens en een laag niveau van onderwijs, gezondheidszorg en andere sociale voorzieningen. Minder dan de helft van de Congolese bevolking heeft toegang tot basisvoorzieningen op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs. De aanwezige voorzieningen zijn veelal van slechte kwaliteit. De gemiddelde levensverwachting is 44 jaar.¹³⁵

Begin 2006 presenteerden de Verenigde Naties en ngo's het *DRC Action Plan 2006*, een plan voor humanitaire hulpverlening dat er in eerste instantie op gericht

---

¹³⁰ OCHA, Humanitarian Crisis Watch: Democratic Republic of Congo, september 2006; Radio Okapi, Difficultés de réinsertion pour les déplacés de Mitwaba, 1 september 2006

¹³¹ Le Monde, RDC: l'EUFOR se séploie, les affrontements entre partisans de Kabila et de Bemba se poursuivent, 22 augustus 2006

¹³² UNDP, Human Development Report 2006, 9 november 2006

¹³³ UNDP, Human Development Report 2006, 9 november 2006

¹³⁴ OCHA, Action Plan 2006 - Democratic Republic of Congo, 13 februari 2006

¹³⁵ UNDP, Human Development Report 2006, 9 november 2006

is om levens te redden, een beschermende omgeving te realiseren en wederopbouw en verzoening te bespoedigen.¹³⁶

De omvang van de sociaaleconomische malaise in de DRC is enorm. Als gevolg van het conflict zijn in de periode 1997-2003 naar schatting ongeveer vier miljoen mensen overleden. Daarmee is het conflict in de DRC het meest dodelijke sinds de Tweede Wereldoorlog. Drie miljoen mensen zijn nog steeds ontheemd of pas recent naar huis teruggekeerd. Zo'n 428.000 Congolese vluchtelingen bevinden zich nog in buurlanden van de DRC (zie ook 4.1).¹³⁷

Na jaren van economische stagnatie groeit de economie van de DRC weer. Volgens een schatting van het IMF groeide het BNP van de DRC in 2005 met 6.5%.¹³⁸ De groei komt echter niet ten goede aan de bevolking als geheel. De armoede in de DRC neemt dan ook niet af. De DRC draagt daarnaast een zeer grote schuldenlast van US\$12 miljard (ongeveer 225% van het BNP en 1280% van de export).¹³⁹

Congo beschikt over een enorme rijkdom aan natuurlijke hulpbronnen. De DRC bezit eenderde van de wereldreserves aan kobalt, 10 procent van de koperreserves maar ook aanzienlijke hoeveelheden goud en diamant. De Congolese bevolking heeft echter nooit van deze rijkdom geprofiteerd. Vanwege de burgeroorlog en de corruptie vloeien de opbrengsten grotendeels weg naar het buitenland en in de zakken van de elite.

Corruptie is in Congo, van hoog tot laag, aan de orde van de dag. Het openbaar bestuur is voor de Congolese elite een instrument om persoonlijke rijkdom en privileges te verkrijgen. Voor lagere overheidsdienaren – die slecht of niet betaald worden – is corruptie een strategie geworden om te kunnen overleven. De Wereldbank heeft de DRC in een ranglijst van 175 landen aangemerkt als het slechtste land ter wereld om zaken in te doen.¹⁴⁰

---

¹³⁶ OCHA, Action Plan 2006 - Democratic Republic of Congo, 13 februari 2006

¹³⁷ OCHA, Action Plan 2006 - Democratic Republic of Congo, 13 februari 2006

¹³⁸ The Economist Intelligence Unit, Democratic Republic of Congo Country Brief, 2006

¹³⁹ Wereldbank, Democratic Republic of Congo Country Brief, aangepast in augustus 2006

¹⁴⁰ Wereldbank, Doing Business Report 2007, september 2006

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en Protocollen

Gedurende de verslagperiode heeft zich geen wijziging voorgedaan met betrekking tot de verdragen waarbij de DRC partij is.

De DRC is partij bij:

- de vier Geneefse Verdragen uit 1949 betreffende krijgsgevangenen, strijdkrachten ter land en ter zee en burgers in oorlogstijd (allen voor de DRC in 1961 in werking getreden);
- het eerste Additionele Protocol behorende bij de Geneefse Verdragen inzake de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten en het tweede Additionele Protocol inzake bescherming van slachtoffers van niet-internationale gewapende conflicten (respectievelijk in 1982 en in 2003 voor de DRC in werking getreden);
- het Vluchtelingenverdrag van Genève en het bijbehorende Protocol van New York (respectievelijk voor de DRC in werking getreden in 1965 en 1975);
- het Internationale Verdrag voor Preventie en Bestrafing van Genocide (in 1962 in werking getreden voor de DRC);
- het Verdrag inzake de uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie (CERD, voor de DRC in 1976 in werking getreden);
- het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (CCPR), evenals het bijbehorende eerste Facultatief Protocol waarin het individueel klachtrecht bij het Mensenrechtencomité wordt vastgelegd (beide in werking getreden voor de DRC in 1977);
- het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (CESCR, in werking getreden voor de DRC in 1977);
- het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW, in 1986 voor de DRC in werking getreden);
- het Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing (CAT, in 1996 voor de DRC in werking getreden);
- het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (CRC, in werking getreden voor de DRC in 1990), alsmede de twee Optionele Protocollen betreffende kinderen in gewapend conflict en betreffende de uitbanning van verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (beiden voor de DRC in 2002 in werking getreden);
- het Ottawa Verdrag tegen het gebruik van landmijnen (in werking getreden voor de DRC in 2002);

- het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (in werking getreden voor de DRC in 2002).

Op 12 juni 2006 ratificeerde de DRC het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen Foltering en andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing. Dit Protocol maakt het mogelijk dat een internationaal comité, bestaande uit tien deskundigen, wereldwijd gevangenen kan bezoeken om marteling te voorkomen. Het Comité houdt daarbij alle procedures, regels, omstandigheden en praktijken tegen het licht die mogelijk tot marteling in detentie zouden kunnen leiden. Naast gevangenen kan het ook een bezoek brengen aan andere plaatsen waar mensen tegen hun zin worden vastgehouden, bijvoorbeeld psychiatrische instellingen en verpleeghuizen.¹⁴¹

Evenals alle leden van de Afrikaanse Unie heeft de DRC het Afrikaans Handvest inzake Rechten van de Mens en Volkeren geratificeerd (in werking getreden voor de DRC in 1987). De DRC heeft het Protocol bij dit Handvest betreffende de Oprichting van een Afrikaans Hof voor de Rechten van de Mens en Volkeren getekend, maar nog niet geratificeerd.¹⁴² Op 12 juni 2006 is de DRC toegetreden tot het Protocol bij het Afrikaans Handvest inzake Rechten van de Mens en Volkeren, inzake de Rechten van de Vrouw in Afrika.¹⁴³ De DRC heeft het Afrikaans Handvest inzake de Rechten en het Welzijn van het Kind uit 1990 niet getekend. De DRC heeft het Verdrag inzake Specifieke Aspecten van Vluchtelingenproblematiek in Afrika van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (thans Afrikaanse Unie) in 1973 geratificeerd.

3.1.2 Nationale wetgeving

De nieuwe grondwet die sinds 18 februari 2006 van kracht is kent enkele bepalingen die van belang zijn voor de rechten van de mens in de DRC. In de preambule bij de grondwet wordt expliciet verwezen naar de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Afrikaans Handvest inzake Rechten van de Mens en Volkeren, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen. In artikel 61 van de grondwet wordt een aantal mensenrechten genoemd die in

---

¹⁴¹ Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 13, 1 juli 2006, Loi n° 06/016 du 12 juin 2006 autorisant la ratification par la République Démocratique du Congo du protocole facultatif se rapportant à la Convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants.

¹⁴² Amnesty International, Introduction à la Charte africaine des droits de l'homme et des peuples, 20 oktober 2006

¹⁴³ Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 13, 1 juli 2006, Loi n° 06/015 du 12 juin 2006 autorisant l'adhésion de la République Démocratique du Congo au Protocole à la Charte Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples, relatif aux Droits de la Femme en Afrique.

geen enkel geval geschonden mogen worden, ook niet als er sprake is van de staat van beleg of als de noodtoestand is uitgeroepen. Het gaat om het recht op leven; het verbod op foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing; het verbod op slavernij en lijfeigenschap; het beginsel van rechtmatigheid van strafbare feiten en van vervolging; het recht op strafrechterlijke verdediging en op beroep; het verbod op gevangenisstraf wegens schulden; gewetensvrijheid, vrijheid van godsdienst en vrijheid van gedachte.¹⁴⁴ Ook bepaalt de grondwet dat elk individu en elke ambtenaar is gevrijwaard van de verplichting opdrachten uit te voeren die inbreuk maken op de eerbiediging van de rechten van de mens, de politieke vrijheid en van de goede zeden. De bewijslast voor de illegaliteit van een opdracht ligt bij degene die weigert deze uit te voeren.¹⁴⁵

Hoewel de DRC het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof heeft geratificeerd, is de nationale wetgeving hieraan nog niet aangepast. Naar verwachting zal dit volgend jaar gebeuren, wanneer de nieuwe regering de nationale wetgeving tegen het licht zal houden en de belangrijkste wetten in overeenstemming zal brengen met de bepalingen in de nieuwe grondwet. Wel is de DRC op 12 juni 2006 toetreden tot het Verdrag betreffende de Privileges en Immunititeiten van het Internationaal Strafhof.¹⁴⁶

President Kabila heeft de amnestiewet, die op 29 november 2005 reeds door het parlement was aangenomen, op 19 december 2005 bekrachtigd.¹⁴⁷ Deze wet, die reeds was voorzien in het Akkoord van Pretoria (juli 2002) regelt amnestie voor Congolezen in binnen- en buitenland die zijn aangeklaagd, vervolgd of veroordeeld voor politieke vergrijpen gepleegd in de periode tussen 20 augustus 1996 en 30 juni 2003. Oorlogsmisdrijven, genocide en misdrijven tegen de menselijkheid zijn van amnestie uitgezonderd. Overigens zijn de personen die vast zitten voor de moord op president Laurent Kabila ook uitgesloten van amnestie, aangezien het Hooggerechtshof eerder heeft geoordeeld dat het hier een niet-politiek delict betreft. Veertien van deze veroordeelden zouden in oktober 2006 uit de gevangenis zijn ontsnapt.¹⁴⁸

In juli 2006 werd door het parlement een wet aangenomen die voorziet in de oprichting van een onafhankelijk orgaan dat rechters benoemt: *la loi sur le Conseil*

---

¹⁴⁴ Constitution, artikel 61

¹⁴⁵ Constitution, artikel 28

¹⁴⁶ Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 13, 1 juli 2006, Loi n° 06/017 du 12 juin 2006 autorisant l'adhésion de la République Démocratique du Congo à l'Accord sur les privilèges et immunités de la Cour Pénale Internationale.

¹⁴⁷ Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 46ème année, Numéro spécial, 28 december 2005, Loi n° 05/023 du 19 décembre 2005 portant amnistie pour faits de guerre, infractions politiques et d'opinion

¹⁴⁸ BBC News, DR Congo 'Kabila killers' escape, 24 oktober 2006

supérieur de la magistrature. Tot het moment dat deze wet in werking treedt, worden de rechters benoemd door de minister van Justitie. Deze nieuwe wet wordt door diverse goed geïnformeerde bronnen gezien als een voorzichtige eerste stap op weg naar een meer onafhankelijke rechterlijke macht.

Op 20 juli 2006 bekrachtigde president Kabila twee wetten die seksueel geweld beogen tegen te gaan. Hiermee werden zowel het Wetboek van Strafrecht als het Wetboek van Strafvordering aangepast en uitgebreid en werden bepalingen uit het internationaal recht ten aanzien van seksueel geweld voor het eerst in de Congolese wet verankerd. De aanpassingen behelzen onder meer een ruime definitie van het begrip ‘verkrachting’ en zwaardere straffen voor degenen die zich hier schuldig aan hebben gemaakt (zie ook 3.4.1).¹⁴⁹

3.2 Toezicht op naleving van mensenrechten

Nationaal

De overgangsgrondwet stelde vijf instanties in ter ondersteuning van de democratie, waaronder de *Observatoire National des Droits de l’Homme* (ONDH) en de *Commission vérité et réconciliation*. Beide organisaties werken samen met de Mensenrechtendivisie van MONUC. De nieuwe grondwet voorziet niet in het voortbestaan van deze instituten, maar biedt wel de mogelijkheid vergelijkbare instituties op te richten. Voor zover bekend zijn hier, tot op heden, nog geen voorbereidingen voor getroffen.

De DRC kent een ministerie van Mensenrechten. Het ministerie beschikt echter over een minimaal budget, zijn activiteiten zijn beperkt en zijn positie is ondergeschikt ten opzichte van die van andere ministeries. De DRC telt vele mensenrechtengroepen die zich richten op een breed scala aan thema’s.

Internationaal

De internationale gemeenschap volgt de mensenrechtensituatie in de DRC op kritische wijze. MONUC heeft een Mensenrechtendivisie die rapporteert over mensenrechtenschendingen. Een van de vier units van deze divisie richt zich specifiek op het bieden van bescherming aan slachtoffers en getuigen van mensenrechtenschendingen en aan mensenrechtenactivisten. Volgens waarnemers is MONUC er meerdere malen in geslaagd om de aandacht van de autoriteiten te vestigen op individuele gevallen en op te komen voor hun rechten. Volgens waarnemers beschikt MONUC over meer invloed dan lokale ngo’s.

¹⁴⁹

Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 15, 1 augustus 2006, Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais; Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 15, 1 augustus 2006, Loi n° 06/019 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 06 août 1959 portant Code de Procédure Pénale Congolais

Toezicht op de mensenrechten vindt tevens plaats door bezoeken van internationale organisaties zoals het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) aan gevangenen. Het ICRC registreert en monitort de situatie van gevangenen met een hoog veiligheidsrisico (*security detainees*) en probeert de omstandigheden in gevangenen te verbeteren. Illegale plaatsen van detentie van de veiligheidsdiensten kunnen zij echter niet bezoeken. Ook de internationale mensenrechtenorganisaties *Amnesty International* en *Human Rights Watch* rapporteren over de mensenrechtensituatie in de DRC.

In juni 2004 kondigde de Aanklager van het Internationaal Strafhof, Luis Moreno Ocampo, een onderzoek aan naar de situatie in Ituri. Op 17 maart 2006 werd oud UPC-leider Thomas Lubanga gearresteerd en met een Frans militair vliegtuig overgebracht naar het Hof.¹⁵⁰ Hij is de eerste en tot nu toe enige verdachte in handen van het Internationaal Strafhof. Op 28 augustus 2006 diende Moreno Ocampo zijn eerste tenlastelegging in bij de rechters van het hof. Lubanga wordt hierin aangeklaagd voor het rekruteren en registreren van kindsoldaten en hun inzet in gewapende strijd in Ituri. De aanklager liet uitdrukkelijk de mogelijkheid open dat later nog andere aanklachten aan de tenlastelegging worden toegevoegd.¹⁵¹ Op 9 november 2006 vond de ‘bevestigingszitting’ plaats, tevens de eerste rechtszitting van het Strafhof.¹⁵²

Begin 2006 heeft de regering van de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR) het Internationaal Strafhof verzocht om vice-president en presidentskandidaat Jean-Pierre Bemba te vervolgen vanwege oorlogsmisdaden die hij gepleegd zou hebben toen hij in 2002 oud-president Ange-Felix Patasse van de CAR te hulp schoot in diens poging om een staatsgreep te voorkomen. Het Internationaal Strafhof onderzoekt momenteel nog of het tot vervolging zal overgaan.

3.3 Naleving en schendingen

In de gehele DRC was gedurende de verslagperiode sprake van wijdverbreide en stelselmatige mensenrechtenschendingen. Zowel militieleden als soldaten van het regeringsleger schonden de rechten van de mens. Ook de politiediensten, veiligheidsdiensten (waaronder de Republikeinse Garde) maakten zich hier voortdurend schuldig aan. De bevolking kan hiertegen geen bescherming inroepen. Volgens verschillende bronnen kan worden gesteld dat de algehele

---

¹⁵⁰ International Criminal Court, Press Release: First arrest for the International Criminal Court, 17 March 2006

¹⁵¹ BBC News, War crime charge for Congo rebel, 28 augustus 2006

¹⁵² BBC News, International court in first case, 9 november 2006; Volkskrant, Strafhof Den Haag heeft eerste zitting, 9 november 2006; Volkskrant, ‘Lubanga ronselde kindsoldaten’, 10 november 2006

mensenrechtensituatie zeker niet is verbeterd ten opzichte van de voorgaande verslagperiode.

Eén van de belangrijkste aspecten van de mensenrechtenproblematiek in de DRC is de straffeloosheid. De politieke wil om tot vervolging van mensenrechtenschendingen over te gaan ontbreekt. Het justitieel apparaat is corrupt, niet onafhankelijk van de politieke macht, en onvoldoende toegerust om daadwerkelijk vervolging in te stellen.¹⁵³

Gewapend conflict vindt voornamelijk plaats in de Kivu's in het district Ituri en in het Noorden van de provincie Katanga, maar verplaatst zich incidenteel ook naar andere gebieden, voornamelijk in het oosten. Alle strijdende partijen die bij deze conflicten betrokken zijn maken zich schuldig aan grootschalige en ernstige schendingen van de mensenrechten. Gewapende en ongedisciplineerde soldaten en militieleden buiten de lokale bevolking uit. Tijdens de verslagperiode ging de integratie van gedemobiliseerde ex-rebellen in de FARDC in gestaag tempo door. Naar het zich laat aanzien wordt een steeds groter gedeelte van de mensenrechtenschendingen gepleegd door FARDC-soldaten, terwijl het aandeel van gewapende rebellen in het totaal aantal schendingen afneemt. In de geïntegreerde eenheden van de FARDC bevinden zich veel personen die worden verdacht van schendingen van de mensenrechten en het internationaal humanitair recht. Ook andere hoge posten – in politiek en openbaar bestuur – worden bekleed door personen die worden verdacht van mensenrechtenschendingen.

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De wet voorziet in vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en het recht op informatie.¹⁵⁴ In de praktijk worden deze rechten echter beperkt. De ngo *Reporters sans frontières* zet de Democratische Republiek Congo op de 146e plaats van de *World Press Freedom Index* (totaal aantal landen op de lijst: 167).¹⁵⁵

Gedurende de verslagperiode vonden diverse willekeurige arrestaties van journalisten plaats. Volgens diverse bronnen werden in de aanloop naar de verkiezingen vooral journalisten en politiek activisten lastig gevallen, met name door politie en de ANR (*Agence nationale de renseignements*), omdat zij de grootste bedreiging zouden vormen voor de gevestigde machthebbers. Journalisten die kritiek uiten op specifieke personen en instanties, bijvoorbeeld wanneer zij corruptie aan de kaak stellen, lopen de grootste risico's. Ook mensenrechtenactivisten en in het bijzonder personen die zich uitspreken tegen

---

¹⁵³ BBC News, DR Congo's justice for sale, 23 oktober 2006

¹⁵⁴ Constitution, artikel 24

¹⁵⁵ Reporters sans frontières, www.rsf.org, geraadpleegd op 23 oktober 2006

foltering lopen kans op intimidatie en bedreigingen. Op 7 juli 2006 werd de journalist Bapwua Mwamba doodgeschoten in zijn woning in Kinshasa. Een van de moordenaars zou volgens ooggetuigen een militair uniform gedragen hebben, twee anderen zouden in burger zijn geweest. Op 25 juli 2006 werden in Matadi drie verdachten opgepakt die met de moord in verband werden gebracht. Over de achtergronden van de moord is verder niets bekend.¹⁵⁶

Op 26 oktober 2006 werden twee journalisten, die voor BBC en Reuters werkten, door Congolese politie opgepakt en mishandeld. De twee deden op dat moment verslag van de rellen in de gevangenis CPRK in Kinshasa (zie ook 2.2).¹⁵⁷ Op 27 oktober werd een journalist van de Zuid-Afrikaanse omroep SABC bij een betoging van Bemba-aanhangers in Lubumbashi in elkaar geslagen door de Congolese politie.¹⁵⁸

Volgens een welingelichte bron zijn de media in de DRC zwak. De meerderheid van de radio- en televisiestations en kranten in de DRC zijn in handen van politici en hebben tijdens het electorale proces kandidaten gesteund aan wie zij gelieerd waren. Kabila heeft een grote invloed op *Radio Télévision Nationale Congolaise* (RTNC), *Digitalcongo* en *Radio Television Groupe l'avenir*. Bemba heeft controle over *Canal Kin TV*, *Canal Congo TV* en *Radio Liberté*.¹⁵⁹ Dikwijls poogden radio- en televisiestations om politieke tegenstanders zwart te maken en door middel van *hate speech* de bevolking op te stoken. Volgens de *International Crisis Group* hebben zij de gewelddadige conflicten van 20-22 augustus aangewakkerd.¹⁶⁰

De *Haute Autorité des Médias* (HAM), die is opgericht op basis van het vredesakkoord, is de waakhond die op kan treden tegen media die zich niet houden aan de wetten die in de DRC gelden, bijvoorbeeld door haat te zaaien. Gedurende de verslagperiode heeft de HAM regelmatig radio- en televisiestations laten sluiten voor periodes tot een maand. Zo legde de *Haute Autorité des Médias* op 16 augustus een drietal televisiestations een uitzendverbod van 24 uur op, omdat zij 'regelmatig shockerende en zeer emotionele beelden uitzonden' en 'de veiligheidsdiensten en de bevolking tot wraak aanzetten'. Het betrof één staatszender, *Radio Télévision Nationale Congolaise* (RTNC1) en twee privéstations, de regeringsgezinde *Radio Télévision armée de l'Eternel* (RTAE) en

---

¹⁵⁶ Reporters sans frontières, Three suspects arrested for murdering journalist last month in Kinshasa, 31 augustus 2006

¹⁵⁷ MONUC, Monthly Human Rights Assessment: October 2006, 20 november 2006

¹⁵⁸ Mail & Guardian, SABC condemns beating of reporter in DRC, 28 oktober 2006

¹⁵⁹ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

¹⁶⁰ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

de oppositiezender *Canal Congo TV* (CCTV).¹⁶¹ Op 20 augustus verbood de *Haute Autorité des Médias* de uitzendingen van *Canal Kin* en *Canal Congo TV*, televisiestations gelieerd aan presidentskandidaat Jean-Pierre Bemba. Het uitzendverbod werd pas op 11 september opgeheven.¹⁶²

De HAM heeft echter niet de middelen om sluiting af te dwingen en is dus afhankelijk van de bereidwilligheid van de media om mee te werken met de sancties die hen zijn opgelegd. Sommige stations legden zich neer bij de sancties, andere gingen gewoon door met uitzenden.¹⁶³

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De nieuwe Congolese grondwet voorziet in de vrijheid van vereniging en vergadering.¹⁶⁴ Ook de wetgeving die de organisatie en het functioneren van politieke partijen regelt voorziet in deze vrijheden. De *loi portant organisation et fonctionnement des partis politiques* verbiedt partijen, op straffe van ontbinding, iedere militaire, paramilitaire of daarmee gelijkgestelde activiteit.¹⁶⁵ Zij garandeert de partijen vrije en gelijke toegang tot de publieke media. Politieke partijen dienen zich binnen zes maanden na oprichting bij het ministerie van Binnenlandse Zaken te laten registreren. De DRC kent vele politieke partijen, die vaak kritisch zijn ten opzichte van het huidige regime.

Het recht van vreedzame en onbewapende vergadering is vastgelegd in de nieuwe grondwet, zolang de wet, de openbare orde en de goede zeden niet in het geding komen.¹⁶⁶ Ook de vrijheid van demonstratie wordt in de grondwet gegarandeerd.¹⁶⁷ Demonstraties dienen vooraf schriftelijk bij de autoriteiten te worden aangekondigd. In de praktijk worden demonstraties regelmatig door de lokale autoriteiten verboden. Burgemeesters kennen de wet niet goed en verbieden bijeenkomsten vooraf omdat de openbare orde in gevaar zou zijn.

Politiek activisten, waaronder actieve leden van de UDPS, blijven kwetsbaar. Zij worden regelmatig lastiggevallen door de autoriteiten en gearresteerd. Volgens diverse welingelichte bronnen is de positie van politiek activisten in de aanloop naar de verkiezingen verslechterd.

---

¹⁶¹ Reporters Without Borders, In 'restrained' punishment, three TV stations suspended for 24 hours for 'inciting to violence', 18 augustus 2006

¹⁶² Radio Okapi, Médias: Canal Kin et Canal Congo T.V. émettent à nouveau, 11 september 2006

¹⁶³ International Crisis Group, Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

¹⁶⁴ Constitution, artikel 6, 8 en 37.

¹⁶⁵ Loi portant organisation et fonctionnement des Partis Politiques, 15 maart 2004

¹⁶⁶ Constitution, artikel 25

¹⁶⁷ Constitution, artikel 26

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De Congolese grondwet, van kracht sinds 18 februari 2006, voorziet in de vrijheid van godsdienst.¹⁶⁸ In de praktijk respecteert de overheid het recht op vrijheid van godsdienst, zolang de openbare orde niet in gevaar wordt gebracht en godsdienstige uitingen niet strijdig zijn met ‘algemeen geldende normen’.¹⁶⁹ Er zijn geen gevallen bekend van onderdrukking van religieuze uitingen gedurende de verslagperiode.

Bundu dia Kongo

Op 24 juli 2006 schoot de Congolese politie veertien betogers dood bij een demonstratie, die werd georganiseerd door de politiek-religieuze beweging Bundu dia Kongo.¹⁷⁰ Een maand eerder kwamen in de havenstad Matadi al elf demonstranten en één politieagent om het leven bij een vergelijkbare betoging.¹⁷¹ Bundu dia Kongo is een in 1969 opgerichte beweging die streeft naar herstel van een prekoloniaal koninkrijk dat bestaat uit de provincie Bas-Congo en delen van Angola, de Republiek Congo (Brazzaville) en Gabon. Zij verzet zich tegen de moderniteit en andere Westerse invloeden en idealiseert het prekoloniale Congo. Bundu dia Kongo heeft in het verleden verschillende betogingen georganiseerd, aanvankelijk tegen het regime van Mobutu en later tegen de regering van Laurent Kabila, waarbij doden vielen en aanhangers van Bundu dia Kongo werden gearresteerd.¹⁷²

In juli 2002 werd de beweging door de Congolese autoriteiten verboden, maar dit verbod is inmiddels weer opgeheven. Aanhangers ondervinden geen problemen vanwege hun geloofsovertuiging. Bundu dia Kongo wordt echter door de autoriteiten, maar ook door sommige mensenrechtenorganisaties, als een subversieve organisatie beschouwd. Het is denkbaar dat politieke activisten van Bundu dia Kongo om die reden problemen ondervinden met de autoriteiten. Het is moeilijk om de omvang van hun aanhang te schatten, maar een welingelichte bron schat hun aantal op ‘enkele tientallen duizenden’.

---

¹⁶⁸ Constitution, artikel 22

¹⁶⁹ U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2006, Democratic Republic of the Congo, 15 september 2006. Dit rapport stelt dat ‘government generally respected (the freedom of religion) in practice, provided that worshipers did not disturb public order or contradict commonly held morals’

¹⁷⁰ IRIN News, DRC: Police kill 14 autonomy demonstrators in Bas-Congo Province, 26 juli 2006

¹⁷¹ ONDH, Analyse, avis et considerations de l’ONDH portant sur l’exercice des libertés publiques pendant la campagne pour les elections presidentielles et legislatives en Republique Democratique du Congo, 12 augustus 2006

¹⁷² <http://www.globalsecurity.org/>, geraadpleegd op 31 augustus 2006

Ontwakingskerken

Volgens welingelichte bronnen schiet toezicht op de activiteiten van de zogenoemde *églises de réveil* (ontwakingskerken) tekort. Het overgrote deel van deze kerken houdt diensten waarbij ‘de duivel wordt uitgedreven’ bij kinderen die zijn beschuldigd van hekserij (in de DRC bekend als *enfants dits sorciers* of *enfants sorciers*). De rituelen zijn dikwijls zeer gewelddadig. Kinderen worden gevangengehouden, uitgehongerd en gemarteld, waardoor ze in sommige gevallen zelfs komen te overlijden. Kinderen die van hekserij worden beschuldigd, worden in veel gevallen door hun familie verstoten.

Hekserij neemt van oudsher een plaats in in de Congolese cultuur. Het komt voor bij diverse bevolkingsgroepen en is van oorsprong een neutraal concept. De mystieke krachten waarover bepaalde individuen zouden beschikken konden zowel ten goede als ten kwade worden ingezet.¹⁷³ Tegenwoordig is het concept hekserij, onder invloed van *églises de réveil*, steeds meer losgeraakt van de oorspronkelijke wortels. Hekserij heeft een negatieve connotatie gekregen, treft vooral kinderen en, indien een kind ‘behekst’ is (door een andere heks of reeds bij de geboorte), dient de duivel uitgedreven te worden om verder onheil af te wenden. De kerken die dergelijke uitdrijvingen uitvoeren, opereren als commerciële ondernemingen en verdienen veel geld aan de rituelen.¹⁷⁴ Hierbij dient te worden opgemerkt dat hekserij, ook in de moderne vorm, voor zeer veel Congolezen een realiteit behelst die de reële en de imaginaire orde met elkaar verbindt.¹⁷⁵

De uitdrijvingsrituelen kunnen van elkaar verschillen, maar een terugkerend element is dat de beschuldigde dagenlang wordt opgesloten zonder voedsel en een bekentenis moet afleggen om de beheksing volledig te kunnen uitdrijven. Het komt voor dat kinderen in het proces van uitdrijving worden vastgeketend, seksueel misbruikt of anderszins mishandeld, als gevolg waarvan kinderen zijn omgekomen. Als de familie geen geld heeft om een geestelijke te betalen voor duivelsuitdrijving, of als betrokkene de beheksing ontkent, wordt het beschuldigde kind in de steek gelaten. Soms is een beschuldiging van hekserij ingegeven door armoede, omdat dit de enige manier is om zonder gezichtsverlies een mond minder te hoeven voeden in een gezin.¹⁷⁶ Daarnaast komt het voor dat kinderen van hekserij worden beschuldigd wanneer zij om een andere reden niet (meer) gewenst

---

¹⁷³ Save the Children, *The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo*, 2 maart 2006.

¹⁷⁴ Save the Children, *The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo*, 2 maart 2006.

¹⁷⁵ Save the Children, *The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo*, 2 maart 2006.

¹⁷⁶ Save the Children, *The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo*, 2 maart 2006.

zijn (bijvoorbeeld als de vader met een nieuwe vrouw trouwt na het overlijden van de moeder).

In de praktijk ondernemen lokale overheden niets tegen deze kerken, zelfs niet als ze op de hoogte zijn van de vaak gruwelijke praktijken die daar plaats vinden. De kerken betalen ‘belasting’ aan lokale overheden en deze willen die inkomsten niet missen. Veel kerken opereren bovendien met de benodigde autorisaties van het Ministerie van Justitie en het Ministerie van Sociale Zaken. De geestelijken die de diensten leiden, zijn vaak vooraanstaande personen in hun gemeenschap. Enkelen van hen zijn zelfs bij de verkiezingen van 30 juli 2006 gekozen tot afgevaardigde in de Nationale Vergadering. Hierdoor is het niet eenvoudiger geworden om de *églises de réveil* aan te pakken.

Volgens schattingen van internationale organisaties is tot 70% van de straatkinderen in de DRC op straat terecht gekomen omdat zij door familieleden van hekserij zijn beschuldigd. De nieuwe Congolese grondwet stelt expliciet dat beschuldiging van hekserij een vorm van kindermishandeling is en daarom strafbaar is.¹⁷⁷ Voor zover bekend is in de DRC, althans in de afgelopen jaren, nimmer iemand veroordeeld in verband met misdaden jegens van hekserij beschuldigde personen. (zie paragraaf 3.4.4 voor meer informatie over *enfants sorciers*)

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Artikel 30 van de Congolese grondwet, die op 18 februari 2006 van kracht werd, bepaalt dat eenieder die zich op het Congolese grondgebied bevindt het recht heeft zich hierbinnen vrijelijk te bewegen. Ook heeft een ieder die zich in de DRC bevindt het recht het nationale grondgebied te verlaten en er naar terug te keren. De wet kan aan deze bepalingen wel voorwaarden verbinden. Het is niet bekend welke voorwaarden dit zijn.¹⁷⁸

Nationaal

De infrastructuur in de Democratische Republiek Congo is zeer slecht ontwikkeld. Er bestaat een drukke, maar slecht onderhouden asfaltweg tussen de hoofdstad Kinshasa en de havenplaats Matadi. Er is geen sprake van een geïntegreerd nationaal wegennet. Er is sinds enige tijd weer vervoer mogelijk over de rivier de Congo tussen Kinshasa en Kisangani, ook voor personen. Voor het overige zijn reizigers aangewezen op binnenlandse vluchten. Diverse Congolese luchtvaartmaatschappijen onderhouden verbindingen tussen onder meer Kinshasa, Beni, Bunia, Gbadolite, Gemena, Goma, Isiro, Kalemie, Kananga, Kisangani,

---

¹⁷⁷ Constitution, artikel 41

¹⁷⁸ Constitution, artikel 30

Lubumbashi, Matadi, Mbandaka, Mbuyi-Mayi en Muanda. De prijs van een plaatsbewijs is zowel in absolute als in relatieve zin hoog. De meeste maatschappijen vliegen met oude, slecht onderhouden toestellen en er vinden regelmatig vliegtuigongelukken plaats.¹⁷⁹ In de Kivu's, Ituri en in delen van de provincie Katanga lopen reizigers het risico om slachtoffer te worden van de immer voortwoedende gewapende strijd. Er zijn vele (illegale) wegversperringen, bemand door militieleden of soldaten van de FARDC. Door het hele land lopen reizigers het risico te worden afgeperst. Gezien de grootte van het grondgebied en de dagelijks wisselende locaties van gevechtshandelingen is het niet mogelijk om in het algemeen een inschatting te maken van de veiligheid voor reizigers.

Internationaal

Vanuit Kinshasa verzorgen drie Europese luchtvaartmaatschappijen regelmatige vliegverbindingen met Europa, namelijk KLM/Kenya Airways vijf keer per week via Nairobi, Air France drie keer per week rechtstreeks naar Parijs en SN Brussels Airlines vijf keer per week naar Brussel. Ook een aantal Afrikaanse maatschappijen (Ethiopian Airlines, TAAG Angola Airlines, Hewa Bora en Bravo Air Congo) onderhoudt verbindingen met Europa. South African Airlines en Hewa Bora onderhouden ook verbindingen met Zuid-Afrika vanuit Kinshasa en Lubumbashi.

Op 31 juli 2006 vernieuwde de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties door middel van resolutie 1698 het wapenembargo tegen de DRC. Met dezelfde resolutie breidde de raad de mogelijkheid uit om sancties in te stellen tegen personen die het transitieproces ondermijnen (door middel van de resoluties 1493, 1596 en 1649). Alle politieke en militaire leiders die gebruik maken van kindsoldaten, alsmede alle individuen die zich schuldig maken aan ernstige schendingen van het internationaal recht kunnen een reisverbod krijgen. Tevens kunnen hun financiële tegoeden worden bevroren.¹⁸⁰ De *United Nations Sanctions Committee on the DRC* heeft hiermee de mogelijkheid gekregen om de lijst met personen waartegen sancties zijn afgekondigd, waar op 18 augustus 2006 vijftien personen en één ngo op stonden, uit te breiden.¹⁸¹ Tot op heden heeft het *Sanctions Committee* hier nog niet toe besloten.

De DGM (*Direction générale de migration*) is de Congolese autoriteit die belast is met grensbewaking en immigratie. De dienst valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. De taken van de DGM zijn driedelig. In de eerste plaats is de dienst belast met de grensbewaking en controleert het

---

¹⁷⁹ OCHA, A country without roads, 7 juli 2006

¹⁸⁰ S/RES/1698

¹⁸¹ United Nations Security Council, List of individuals and entities subject to the measures imposed by paragraphs 13 and 15 of security council resolution 1596 (2005), geactualiseerd op 18 augustus 2006

uitgaande en inkomende personenverkeer. De dienst is hiertoe aanwezig bij grensovergangen, zoals op de internationale luchthaven N'Djili te Kinshasa, de zeehaven te Matadi en bij de aanlegplaats van de pont uit Brazzaville. Daar controleren DGM-beambten de papieren van reizigers. Er zijn ook DGM-kantoren gevestigd aan de overige grenzen (waaronder het oosten) en in het binnenland. Verder brengt de dienst de in het land aanwezige buitenlanders in kaart. Ten derde is de DGM verantwoordelijk voor het afgeven van verblijfsvergunningen aan buitenlanders.

De DGM wordt volgens de Congolese wet gerekend tot de 'gespecialiseerde diensten' en is formeel niet gelieerd aan binnenlandse veiligheids- of inlichtingendiensten. Wel kan de DGM zich tot de ANR (*Agence nationale de renseignements*) en andere veiligheidsdiensten wenden, als zij voor het uitvoeren van haar taak informatie nodig heeft. Het is niet uitgesloten dat op lokaal niveau informeel wordt samengewerkt tussen ANR en DGM. Volgens een welingelichte bron vindt er echter geen systematische uitwisseling van informatie plaats. Over de werkwijze van de ANR is niet veel bekend, maar volgens een welingelichte bron zijn agenten van de ANR op de luchthaven aanwezig. Soms surveilleren zij in burger. Het is niet uitgesloten dat zij soms ook DGM-uniformen dragen.

Volgens een bron is de DGM een gecentraliseerde dienst, maar is het budget van de dienst zeer beperkt. De salarissen zijn zeer laag en worden niet altijd (op tijd) uitbetaald. Corruptie is dan ook wijd verspreid: migratiebeambten van de DGM proberen zowel Congolezen als buitenlanders geld afhandig te maken. Volgens een bron kan men feitelijk spreken van een 'illegale belastingheffing'.

In mei 2006 is bij de DGM een nieuwe directeur-generaal benoemd, Jean-Pierre Ondekane. Sinds zijn aantreden zijn de officiële inkomsten van zijn dienst gestegen van USD 40.000 per maand naar USD 200.000 per maand.¹⁸² Ondekane heeft aangegeven werk te willen maken van de bestrijding van corruptie.¹⁸³ De situatie op de luchthaven N'djili is inmiddels minder chaotisch dan in de voorgaande verslagperiodes. De verwachting is dat hiermee ook de omvang van de corruptie iets zal afnemen.

Medewerkers van verschillende onafhankelijke en als betrouwbaar bekend staande Congolese en internationale organisaties kennen geen gevallen van teruggekeerde afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoekers uit Europa die tijdens de verslagperiode vanwege hun asielachtergrond problemen hebben ondervonden met de DGM of andere autoriteiten. Meerdere onafhankelijke bronnen melden dat het

---

¹⁸² Le Potentiel, Le Nouveau DG veut faire de la Direction générale de Migration < le miroir de la RDC >, 16 oktober 2006

¹⁸³ Le Potentiel, Le Nouveau DG veut faire de la Direction générale de Migration < le miroir de la RDC >, 16 oktober 2006

feit dat iemand asiel heeft gevraagd niet als een probleem wordt gezien in de DRC en dus geen reden is voor aanhouding door de DGM, zelfs indien deze informatie bekend zou zijn. Wel is de DGM verplicht om gezochte personen, die aan de grens worden gesignaleerd, over te dragen aan het parket, waarna het parket tot vervolging over kan gaan. Indien een terugkerende Congolees in de DRC wordt gezocht, bijvoorbeeld voor een commuun delict, is het dus mogelijk dat hij of zij wordt aangehouden op het vliegveld. Niet uitgesloten kan worden dat de DGM personen die om politieke redenen worden gezocht, zal overdragen aan de ANR.

Het is goed mogelijk dat teruggekeerde afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoekers uit Europa, evenals andere reizigers, te maken krijgen met corruptie op de luchthaven. DGM-beambten gaan er van uit dat iedereen die uit Europa komt, en dat geldt ook voor terugkerende ex-asielzoekers, over geld beschikt. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen Congolezen en andere nationaliteiten. Indien een DGM-beambte vermoedt dat het om een terugkerende ex-asielzoeker gaat komt het, volgens verschillende bronnen, voor dat de beampte doet voorkomen dat de terugkeerder hiermee problemen kan krijgen en vervolgens een hogere 'bijdrage' vraagt.

Paspoorten en identiteitsbewijzen

Om een Congolees paspoort te verkrijgen dient men, conform de formele procedure, een aanvraag in te dienen bij de DGM. Hiertoe dient men de volgende documenten te overleggen: een nationaliteitsverklaring, een verklaring van de ANR, een verklaring van het parket omtrent goed gedrag, pasfoto's en een *note verbale* die intern door het Ministerie van Buitenlandse Zaken wordt afgegeven. Het is niet bekend hoe en bij welke instantie een nationaliteitsverklaring kan worden verkregen. De aanvraag wordt doorgestuurd aan het Congolese Ministerie van Buitenlandse Zaken dat de aanvraag beoordeelt. Het paspoort wordt daarna door het Ministerie van Buitenlandse Zaken uitgegeven. In de praktijk geeft de DGM echter zelf ook paspoorten af, zonder tussenkomst van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken staat in dergelijke paspoorten echter evengoed vermeld als uitgevende instantie.

In de praktijk zijn paspoorten in de DRC gewoon te koop via *commissionaires*. Dat geldt voor zowel gewone paspoorten als diplomatieke en dienstpaspooten. Op dergelijke wijze verkregen paspoorten kosten ongeveer USD 400-800. Gewone paspoorten zijn wat goedkoper, diplomatieke paspoorten duurder. Er zijn in Kinshasa meerdere criminele netwerken actief die op illegale wijze paspoorten kunnen leveren. Dat kan op twee manieren: enerzijds kan men echte paspoorten verkrijgen die door de juiste instanties zijn uitgegeven en op naam gesteld, anderzijds kan men gestolen paspoorten kopen waar vervolgens een nieuwe pasfoto in wordt aangebracht. Sommige netwerken zouden contacten hebben met corrupte DGM-ambtenaren.

Houders van diplomatieke en dienstpaspoorten die op dienstreis gaan hebben altijd een uitreisvergunning nodig. Anderen hebben volgens de wet geen uitreisvergunning nodig. Minderjarigen die zelfstandig het land willen verlaten hebben enkel een door de ouders getekende verklaring van geen bezwaar nodig, naast een geldig paspoort.

Sinds de val van Mobutu in 1997 worden er in de DRC geen identiteitskaarten meer afgegeven. Wel kan men bij de gemeente (*commune*) een ‘verklaring van verlies van een identiteitskaart’. (*Perte de pièce d’identité*) ontvangen. Deze verklaring kan worden gekocht en dient in het gebruik als een identiteitskaart. Overigens gebruiken veel Congolezen in het dagelijks leven hun kiezerspas (het bewijs van registratie als kiezer) als identiteitsbewijs. Deze pas bevat de naam van betrokkene en diens foto en vingerafdruk.

3.3.5 Rechtsgang

Het burgerlijk en strafrecht zijn gebaseerd op Belgisch recht en Congolees of lokaal gewoonterecht. De nieuwe grondwet die in februari 2006 van kracht werd voorziet in het recht op een snelle procesgang, de veronderstelling van onschuld tot schuld bewezen is en het recht op juridische bijstand.¹⁸⁴ Deze rechten werden tijdens de verslagperiode in de praktijk echter niet gerespecteerd. Rechters in de DRC zijn niet onafhankelijk en corruptie is wijd verspreid. Daarnaast kampen rechtbanken met een groot tekort aan materialen, vakkennis en personeel.

De rechterlijke macht in de DRC is in de praktijk niet onafhankelijk van de uitvoerende macht. Het staatshoofd heeft verregaande discretionaire bevoegdheden ten aanzien van de benoemingen van rechters en de Openbaar Aanklager dient de aanwijzingen van de minister van Justitie onverwijld op te volgen. In juli 2006 werd door het parlement een wet aangenomen die voorziet in de oprichting van een onafhankelijk orgaan dat rechters benoemt. Deze wet is echter nog niet in werking getreden (zie ook 3.1.2).

Corruptie is in het justitiële apparaat wijd verspreid. De salarissen van rechters en aanklagers zijn zelfs naar lokale maatstaven erg laag, voor zover zij al worden uitbetaald. Griffiers en ander rechtbankpersoneel worden nog slechter betaald. Verschillende welingelichte bronnen geven aan dat het recht in de DRC te koop is voor een ieder die een rekening met een ander te vereffenen heeft.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ Constitution, artikel 17-19

¹⁸⁵ BBC News, DR Congo's justice for sale, 23 oktober 2006

Zowel de militaire als de civiele rechtbanken zijn volstrekt ontoereikend uitgerust. Er is een groot tekort aan rechters. Sinds 1987 zijn er geen bijscholingscursussen meer geweest en in veel rechtbanken zijn de meest elementaire wetboeken niet aanwezig.

Het falende justitiële apparaat draagt in belangrijke mate bij aan de vrijwel universele straffeloosheid. Er is geen politieke wil om daadwerkelijk tot vervolging van mensenrechtenschendingen over te gaan. Volgens meerdere bronnen heeft dit te maken met het feit dat de mensen die op dit moment aan de macht zijn, evenals hun belangrijkste politieke tegenstanders in de verkiezingen, zelf schuldig zijn aan ernstige schendingen van de mensenrechten.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Ofschoon de nieuwe grondwet en overige wetten dit verbieden, was tijdens de verslagperiode geregeld sprake van willekeurige arrestatie en detentie. Met name journalisten, mensenrechtenactivisten en actieve aanhangers van politieke partijen liepen het risico zonder aanwijsbare reden te worden gearresteerd en zonder verdere aanklacht enige tijd te worden vastgehouden (zie ook paragraaf 3.3.1 en 3.3.2). Vaak wordt illegale detentie of het dreigen ermee gebruikt om mensen te intimideren en/of geld afhandig te maken.

De Secretaris-Generaal van de VN beschuldigt de Republikeinse Garde van het plegen van politiek-gemotiveerde schendingen van de mensenrechten, waaronder willekeurige arrestaties van journalisten en mishandeling van gevangenen.¹⁸⁶

Op 22 augustus 2006 arresteerde de Republikeinse Garde 84 vissers op beschuldiging dat ze rebellen zouden zijn. De vissers werden mishandeld en gemarteld door de Republikeinse Garde, eerst in Kinshasa, later in het kamp Tshatshi (een basis van de Republikeinse Garde), waar zij onder erbarmelijke omstandigheden werden vastgehouden. Enkele dagen later werden de vissers weer vrijgelaten, nadat zij hadden 'bekend' dat ze loyaal waren aan Bemba en nadat hun kiezerspassen waren afgepakt.¹⁸⁷

Na de moord op een agent van de Republikeinse Garde op 26 augustus 2006 werden in Binza Delvo, Kinshasa, 11 willekeurige burgers opgepakt en op 28 augustus 2006 door de Republikeinse Garde overgebracht naar kamp Tshatshi. Twee van hen werden op 29 augustus 2006 weer vrijgelaten. De andere negen werden op 30 augustus 2006 vrijgelaten.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ S/2006/759

¹⁸⁷ MONUC, DR Congo: Monthly human rights assessment, 31 augustus 2006

¹⁸⁸ MONUC, DR Congo: Monthly human rights assessment, 31 augustus 2006

Volgens de Secretaris-Generaal van de VN heeft de veiligheidsdienst ANR gedurende de verslagperiode politiek gemotiveerde arrestaties verricht in Kalemie, Lubumbashi en Uvira. Gevangen werden in sommige gevallen gefolterd.¹⁸⁹ MONUC heeft niet altijd toegang tot deze arrestanten. In Kinshasa werd MONUC, gedurende de verslagperiode, consequent de toegang tot ANR-faciliteiten ontzegd.¹⁹⁰

3.3.7 Situatie in penitentiaire inrichtingen

Er zijn in de Democratische Republiek Congo grofweg twee typen detentiefaciliteiten:

- officiële gevangenissen (*prisons* – detentiefaciliteiten die vallen onder het ministerie van justitie en het ministerie van defensie);
- niet-officiële gevangenissen (*cachots* – politiecellen, of detentiefaciliteiten van de veiligheidsdiensten).

Daarnaast houden sommige milities ook mensen vast in eigen, geïmproviseerde cellen.

Er zitten op dit moment naar schatting 11.600 gedetineerden vast in de Democratische Republiek Congo. Volgens een welingelichte bron zijn er onder hen 2774 militaire gevangenen (circa 24% van de totale gevangenispopulatie). Iets minder dan de helft van de militaire gevangenen is reeds veroordeeld door een militair tribunaal, de rest zit nog in voorarrest. Er zijn in de DRC drie militaire gevangenissen (Angenga, Tsinkakasa en Ndolo), maar die zijn sinds begin jaren '90 buiten gebruik. Militaire gevangenen worden samen met andere gedetineerden vastgehouden in gevangenissen voor burgers. De DRC telt 11 *prisons de province*, in de provinciehoofdsteden, waar in totaal ruim 60% van de gedetineerden wordt vastgehouden. Daarnaast is er nog een veertigtal kleinere *prisons de districts*, *prisons de police* en *camps de detention*.

Hoewel gevangenen volgens de wet maximaal vijf dagen in voorlopige hechtenis mogen blijven, gebeurt het in de praktijk dikwijls dat gevangenen vijf of zes maanden vast zitten zonder dat ze een advocaat gezien hebben. Volgens diverse welingelichte bronnen zit 80% van de gedetineerden nog steeds in voorarrest. Sommigen zitten zelfs al jaren gevangen voor relatief lichte vergrijpen, zonder dat ze zijn veroordeeld. Van andere gedetineerden is het dossier zoek geraakt of heeft nooit een dossier bestaan. In de DRC worden arrestanten die nog moeten worden voorgeleid niet gescheiden gedetineerd van reeds veroordeelde gevangenen.

---

¹⁸⁹ S/2006/759

¹⁹⁰ S/2006/759

De situatie in gevangenis in de DRC is volgens de Secretaris-Generaal van de VN slecht.¹⁹¹ De hygiëne is vaak erbarmelijk en door een groot tekort aan capaciteit zijn de gevangenis overvol. In veel gevangenis zitten mannen en vrouwen, volwassenen en kinderen niet gescheiden van elkaar gevangenis. Er bestaan in de DRC geen speciale detentiefaciliteiten voor minderjarigen. In de centrale gevangenis van Kinshasa (CPRK) slapen jeugdige gedetineerden 's nachts apart van de volwassenen. Overdag lopen ze wel door elkaar, waardoor misbruik niet is uit te sluiten. Er rust een taboe op misbruik, zeker op seksueel misbruik van jongens, maar volgens een betrouwbare en welingelichte bron komt het zeker voor.

Sommige penitentiaire inrichtingen zijn gehuisvest in een fabriek of laboratorium of andere gebouwen die niet als gevangenis bedoeld zijn. Veel gevangenis zijn vervallen. Zo zijn er gevangenis zonder dak en zonder toiletten. Gevangenis krijgen meestal niets te eten, in de veronderstelling dat familieleden de gedetineerden van voedsel zullen voorzien. De gevangenis worden echter dikwijls, om veiligheidsredenen, naar een ander deel van het land overgebracht waardoor familie hen niet kan komen opzoeken.

De situatie in politiecellen en andere niet-officiële gevangenis is soms erger dan in de *prisons*. Omdat er geen regels zouden bestaan waaraan het oprichten van een *cachot* moet voldoen, is het voor een politiecommandant eenvoudig een eigen *cachot* te openen. In tegenstelling tot de *prisons* worden de *cachots* vaak gebruikt om journalisten, activisten of politieke tegenstanders in vast te zetten, te martelen en te intimideren. Vaak worden ze na enkele dagen of weken weer vrijgelaten. Een mensenrechtenorganisatie heeft getuigen gesproken die geketend met ijzeren kettingen zouden zijn vastgehouden in *cachots*.

Overigens leidt de bijzonder slechte staat waarin de gevangenis in de DRC verkeren ook tot een situatie waarin ontsnappingen aan de orde van de dag zijn. Op 4 juni 2006 ontsnapten 193 gevangenis uit een gevangenis in Bukavu, waaronder kolonel Biyoyo, de eerste militair die in de DRC is veroordeeld vanwege het rekruteren van kindsoldaten. In de periode van juni tot september 2006 ontsnapten nog eens 258 veroordeelde gevangenis, waaronder soldaten en politieagenten die waren veroordeeld vanwege ernstige schendingen van de mensenrechten.¹⁹² In oktober zouden veertien van de moordenaars van Laurent Kabila uit een gevangenis in de buurt van Kinshasa ontsnapt zijn.¹⁹³ In dezelfde maand ontsnapten ook vijf zware criminelen uit de gevangenis in Mbandaka. Zij

---

¹⁹¹ S/2006/759

¹⁹² S/2006/759

¹⁹³ BBC News, DR Congo 'Kabala killers' escape, 24 oktober 2006 &

hadden zich schuldig gemaakt aan massa-verkrachtingen en waren in april 2006 veroordeeld wegens misdrijven tegen de menselijkheid (zie ook 3.4.1).¹⁹⁴

3.3.8 Mishandeling en foltering

Foltering is zowel volgens de nieuwe Congolese grondwet als het Wetboek van Strafrecht verboden. Mishandeling en foltering komen echter op grote schaal voor.

De veiligheidsdiensten, waaronder de ANR, maken zich schuldig aan systematische foltering. Daarnaast komt ook mishandeling op grote schaal voor. Ook de Republikeinse Garde maakt zich schuldig aan dergelijke praktijken. Politieke activisten en journalisten worden regelmatig enkele dagen opgesloten in politiecellen. Ze worden soms geketend en gefolterd om ze te intimideren. Volgens een welingelichte bron zou foltering in de *prisons*, de officiële gevangenissen, niet stelselmatig voorkomen. In de *cachots*, de niet-officiële gevangenissen, is wel sprake van systematische folterpraktijken. Gedurende de verslagperiode waren er diverse meldingen van foltering in de basis van de Republikeinse Garde, het legerkamp Tshatshi.¹⁹⁵

Ook gewone burgers lopen het risico door politie-agenten opgepakt en vervolgens mishandeld te worden. Het betreft dan verdachten van commune delicten, of zelfs totaal onschuldige burgers, die door politieagenten worden afgeperst. De politie zou hierbij vaak handelen in opdracht van anderen, die nog een rekening te vereffenen hebben met betrokkene. Volgens een bron zou je, als je een politieagent geld geeft, een willekeurig persoon kunnen laten oppakken en afranselen.

3.3.9 Verdwijningen

Tijdens de verslagperiode is melding gemaakt van de verdwijning van Docteur Soso Gesevene Faustin, medisch raadsheer van vice-president Bemba. Hij verdween op 20 augustus 2006, nadat hij in de namiddag zijn huis verliet om op weg te gaan naar een persconferentie van Jean-Pierre Bemba, kort na het bekendmaken van de resultaten van de eerste ronde van de presidentsverkiezingen. Zijn vrouw zou enkele dagen later contact hebben gehad met een lid van de Republikeinse Garde, maar zijn verblijfplaats is niet bekend gemaakt, al zou hij volgens geruchten van 20 tot 28 augustus vastgezet hebben in het militaire kamp

---

¹⁹⁴ MONUC, DR Congo: F. Castañon - This is a decisive moment in the history of the country, 25 oktober 2006

¹⁹⁵ MONUC, DR Congo: Monthly human rights assessment, 31 augustus 2006

Tshatsi.¹⁹⁶ Drie maanden later was nog steeds niets bekend over het lot van Docteur Soso.¹⁹⁷

Voorts zijn leden van gewapende groeperingen en van de FARDC verantwoordelijk voor de ontvoering van burgers, met name in het oosten van het land. In Ituri maakte de FARDC zich schuldig aan het ontvoeren van burgers, die vervolgens gedwongen werden om dwangarbeid te verrichten in goudmijnen.¹⁹⁸

3.3.10 Buitengerechtelijke executies en moorden

In de verslagperiode maakten de strijdende partijen zich schuldig aan buitengerechtelijke executies, zonder dat zij daarvoor ter verantwoording werden geroepen. Bovendien heeft MONUC diverse gevallen gedocumenteerd van slachtoffers van foltering, die uiteindelijk aan hun letsel zijn overleden.¹⁹⁹

In november 2006 troffen VN-onderzoekers in het afgelegen FARDC-legerkamp Bavi in Ituri een massagraf aan. In het graf lagen meer dan dertig lichamen begraven, waaronder die van vrouwen en kinderen. Volgens ooggetuigen zouden deze burgers een aantal maanden eerder zijn ontvoerd en vermoord door soldaten van de Eerste Brigade. Voordat ze gedood werden, zouden de slachtoffers zijn gemarteld en verkracht door soldaten.²⁰⁰

Op 8 juli werd de journalist Louis Bapuwa Wamba in zijn huis in Kinshasa vermoord door gewapende mannen (zie ook 3.3.1).²⁰¹

3.3.11 Doodstraf

De doodstraf wordt in de nieuwe grondwet niet genoemd. De doodstraf staat wel in het Wetboek van Strafrecht. Laurent Kabila heeft echter een moratorium op de doodstraf ingesteld en Joseph Kabila zegt dit moratorium nog steeds te respecteren. Zolang het Wetboek van Strafrecht niet is aangepast is het wel mogelijk dat de doodstraf wordt opgelegd en dit gebeurt ook nog steeds.

---

¹⁹⁶ Organisation Mondiale Contre la Torture (OMCT), Congo (DRC): Disparition forcée du Dr. Soso Gesevene Faustin, 6 september 2006

¹⁹⁷ Radio Okapi, Kinshasa: les médecins lancent un SOS pour leur collègue disparu, 6 november 2006

¹⁹⁸ Human Rights Watch, D.R. Congo: Army Abducts Civilians for Forced Labor – Soldiers Force Scores to Work for Them in Ituri’s Gold Mines and Fields, 16 oktober 2006

¹⁹⁹ MONUC, DR Congo: Monthly human rights assessment, 9 oktober 2006

²⁰⁰ BBC News, UN finds mass graves in DR Congo, 24 november 2006; BBC News, DR Congo army blamed for killings, 5 december 2006

²⁰¹ Radio Okapi, Assassinat du journaliste Louis Bapuwa: le ministre Mova se dit consterné, 10 juli 2006; Radio Okapi, Kinshasa: la Monuc condamne le meurtre du journaliste Bapuwa, 10 juli 2006

Gedurende de verslagperiode zijn voor zover bekend geen doodvonnissen ten uitvoer gebracht.

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Vrouwen en meisjes

Maatschappelijke positie

Volgens diverse onafhankelijke bronnen is discriminatie van vrouwen in de DRC diep ingebed in de samenleving. In de Congolese maatschappij nemen vrouwen een ondergeschikte positie in. Het VN-Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW) wijst erop dat de situatie van vrouwen met name in rurale gebieden precair is. Vrouwen hebben meestal geen toegang tot besluitvorming, adequate gezondheidszorg, onderwijs, schoon water, sanitaire voorzieningen en rechtsmiddelen. Bovendien hebben met name vrouwen veel geleden tijdens de burgeroorlog.²⁰²

De nieuwe Congolese grondwet verwijst expliciet naar het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen en verbindt zich aan gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in 'instellingen van de staat'. Desondanks is er uiteindelijk voor gekozen om bij de parlementsverkiezingen niet te werken met een systeem van gesloten kieslijsten met afwisselend mannelijke en vrouwelijke kandidaten. Hierdoor zijn slechts weinig vrouwen gekozen in de Nationale Vergadering.

In de grondwet bindt de overheid zich tevens aan het bestrijden van alle vormen van geweld tegen vrouwen, zowel in de publieke als in de privé-sfeer.²⁰³ MONUC heeft in de verslagperiode voorlichting over het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen verzorgd voor rechters en advocaten in Kinshasa. In de DRC zijn diverse ngo's actief die vrouwen voorlichten over hun rechten.

Seksueel geweld

Verkrachting wordt nog steeds gebruikt als wapen in het conflict en heeft, volgens een rapport van UNICEF, 'epidemische vormen' aangenomen. Volgens de Duitse ngo GTZ zijn in de provincie Zuid-Kivu alleen al meer dan 100.000 vrouwen verkracht.²⁰⁴ Vorig jaar werden in die provincie alleen al ongeveer 42.000 vrouwen behandeld vanwege letsel als gevolg van verkrachting.²⁰⁵ Niet alleen de rebellenbewegingen, maar ook soldaten van de FARDC en politieagenten plegen

---

²⁰² CEDAW/C/COD/CO/5

²⁰³ Constitution, preambule, artikel 14

²⁰⁴ IRIN News, DRC: 'Sexual terrorism' in South Kivu leaves HIV in its wake, 26 oktober 2006

²⁰⁵ Guardian, Hundreds of thousands raped in Congo wars, 14 november 2006

op grote schaal verkrachtingen. In Noord-Kivu wordt het meeste seksuele geweld gepleegd door het regeringsleger.²⁰⁶ In september 2006 berichtte de mensenrechtendivisie van MONUC dat politieagenten in het gebied Bolongo-Bongandanga, provincie Equateur, een groep van 60 vrouwen, waaronder twee minderjarigen, zouden hebben verkracht.²⁰⁷ Verkrachtingen vinden echter niet alleen in het oosten plaats en zouden in toenemende mate ook door burgers worden gepleegd.

Door extreem seksueel geweld – groepsverkrachtingen, verminking en het inbrengen van voorwerpen in de geslachtsdelen van het slachtoffer – leiden veel vrouwen die zijn verkracht aan vesico-vaginale fistels, waardoor zij incontinent worden voor urine (en als gevolg daarvan vaak worden verstoten uit hun gemeenschap).²⁰⁸ Het VN-Kantoor voor de Coördinatie van Humanitaire Hulp (OCHA) bericht dat de verspreiding van hiv/aids in Zuid-Kivu door de massaverkrachtingen snel is toegenomen.²⁰⁹

Artikel 15 van de nieuwe grondwet bepaalt dat de overheid zal toezien op de uitbanning van seksueel geweld tegen vrouwen, gebruikt als wapen gericht op destabilisering of ontwrichting van het gezin. Ook bepaalt dit artikel dat dergelijke vormen van seksueel geweld een misdaad tegen de menselijkheid vormen.

Op 20 juli 2006 heeft de president van de DRC, in lijn met de aanbevelingen van het VN-Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW), twee wetten bekrachtigd die seksueel geweld beogen tegen te gaan.²¹⁰ Hiermee werden zowel het Wetboek van Strafrecht als het Wetboek van Strafvordering aangepast en uitgebreid.

Onder de nieuwe definitie van verkrachting valt onder andere het door geweld of bedreiging met geweld binnendringen van een lichaamsholte met een mannelijk geslachtsorgaan, of ander lichaamsdeel of een voorwerp. De wet ziet zowel op verkrachting van vrouwen als mannen. Hiermee is het begrip verkrachting veel ruimer gedefinieerd dan voorheen het geval was.²¹¹ De minimumstraf voor verkrachting is vijf jaar, die verdubbeld kan worden in een aantal strafverzwarende omstandigheden, zoals verkrachting in het openbaar, onder bedreiging met een wapen, door een overheidsdienaar of geestelijke, of door een familielid (incest).

---

²⁰⁶ IRIN News, Security Situation in North Kivu Remains Precarious, 8 augustus 2006

²⁰⁷ IRIN News, DRC: New cases of rape and abuse by police in Equateur, 7 september 2006; MONUC, DR Congo: Monthly human rights assessment, 31 augustus 2006

²⁰⁸ UNICEF, Child Alert: Democratic Republic of Congo, juli 2006

²⁰⁹ IRIN News, DRC: 'Sexual terrorism' in South Kivu leaves HIV in its wake, 26 oktober 2006

²¹⁰ Loi n° 06/018 en Loi n° 06/019

²¹¹ Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 15, 1 augustus 2006; Le Phare, Violences sexuelles en RD Congo: Publication des lois modifiant et complétant le code pénal et le code de procédure pénal, 29 augustus 2006

De maximumstraf is twintig jaar. Indien het slachtoffer ten gevolge van de verkrachting of aanranding van de eerbaarheid komt te overlijden is de (minimum)straf levenslang. Het iemand opzettelijk met een ongesnelijke seksueel overdraagbare aandoening besmetten wordt bestraft met een levenslange gevangenisstraf en een boete van tweeduizend Congolese frank.²¹²

Vanwege het grote stigma wordt het overgrote aantal verkrachtingen nooit gerapporteerd. Het is moeilijk aangifte te doen van seksueel geweld, vooral in het oosten van het land. Hoewel het steeds vaker vóórkomt dat burgers zich schuldig maken aan verkrachting, behoren veel daders tot gewapende groeperingen, al dan niet van regeringszijde. Het is in theorie wel mogelijk om aangifte te doen van verkrachting, maar volgens meerdere onafhankelijke bronnen zien ‘vrijwel alle’ vrouwen hier van af.²¹³

De meeste rechters in de DRC zijn corrupt. Verkrachtingszaken hebben voor de slecht uitgeruste tribunalen in de DRC geen prioriteit. Als de verdachte geld of macht heeft is de kans bovendien groot dat hij niet veroordeeld zal worden. Daarnaast kost het, volgens een bron, minstens USD 50-100 aan steekpenningen, enkel om de gerechtelijke procedure in gang te zetten. De meeste vrouwen, zeker in rurale gebieden, beschikken niet over voldoende financiële middelen hiertoe. Het VN-Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW), bij elkaar in de 36e bijeenkomst op 7-25 augustus 2006, heeft laten blijken dat het zich zorgen maakt over de toestand van het justitiële apparaat en de mogelijkheid voor vrouwen om daar hun recht te halen.²¹⁴ Het Comité is zeer bezorgd over het voortduren van seksueel geweld tegen vrouwen en het klimaat van straffeloosheid dat in de DRC heerst. Het Comité beveelt de Congolese regering aan om het justitiële apparaat te hervormen en alle obstakels te verwijderen die vrouwen de toegang tot rechtsmiddelen beletten.²¹⁵

Een lichtpuntje is dat in april 2006 in Mbandaka zeven soldaten tot levenslange gevangenisstraf werden veroordeeld wegens massaverkrachtingen. Het was de eerste keer dat een Congolese rechtbank militairen had veroordeeld vanwege

---

²¹² Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 15, 1 augustus 2006; Le Phare, Violences sexuelles en RD Congo: Publication des lois modifiant et complétant le code pénal et le code de procédure pénal, 29 augustus 2006

²¹³ Het is moeilijk om in te schatten hoe vaak er in de DRC aangifte gedaan wordt van verkrachting aangezien het motief de plainte vaak niet wordt geregistreerd. Zeker is dat het een zeer kleine fractie is van het aantal verkrachtingen dat jaarlijks plaats vindt. (UNICEF)

²¹⁴ CEDAW/C/COD/CO/5

²¹⁵ CEDAW/C/COD/CO/5

misdrijven tegen de menselijkheid.²¹⁶ Vijf van de veroordeelde soldaten wisten echter in oktober 2006 uit de gevangenis van Mbandaka te ontsnappen.²¹⁷

Het risico is aanwezig dat het doen van aangifte van verkrachting zich tegen het slachtoffer keert. Vrouwen die aangifte komen doen van seksueel geweld worden soms door de politie beticht van hekserij en lopen het risico zelf bestraft te worden, met name wanneer de dader van het seksueel geweld invloedrijk is. Het komt voor dat een vader die achter de aangifte van zijn dochter staat op zijn beurt wordt beschuldigd van een strafbaar feit.

Ook sociale druk houdt veel vrouwen af van het doen van aangifte. Het komt veel voor dat vaders en echtgenoten niet weten dat hun dochter of echtgenote het slachtoffer is van seksueel geweld. Voor vrouwen van wie bekend is dat ze slachtoffer zijn van seksueel geweld is het niet gemakkelijk een huwelijkspartner te vinden. Ook dreigt het risico van verstoting door de familie, al dan niet ingegeven door het geloof dat verkrachting ongeluk brengt aan de hele familie. Volgens een gezaghebbende bron is dit bijgeloof met name in de Kasai's erg sterk. Verkrachting zou daar in de ogen van veel mannen gelijk staan aan overspel. Een vrouw die is verkracht, zou daar letterlijk geen stap meer in haar huis mogen zetten omdat dit tot onheil zou leiden, waaronder het overlijden van familieleden.

Ook komt het voor dat er op jonge vrouwen die verkracht zijn druk wordt uitgeoefend om de familie-erf te redden door met hun verkrachter te trouwen. Abortus is verboden in de DRC. Sommige vrouwen pogen een abortus op te wekken met traditionele middelen, met alle gezondheidsrisico's van dien. Sommige artsen verrichten clandestien abortussen. Volgens een bron zou een relatief groot deel van de kinderen die van hekserij worden beschuldigd tijdens een verkrachting verwekt.

Volgens meerdere onafhankelijke bronnen is seksueel geweld ook binnen het huwelijk wijd verspreid. Het onderwerp is een groot taboe en het is heel moeilijk voor vrouwen om bescherming in te roepen. Vrouwen worden in Congo in het algemeen beschouwd als het bezit van de man en dienen hem te gehoorzamen. Bovendien heeft de man in vrijwel alle gevallen een bruidsschat betaald aan de vader van de bruid, waardoor het in de praktijk bijna onmogelijk is voor een vrouw om een gewelddadig huwelijk te verbreken.

Zeker in rurale gebieden is weinig informatie beschikbaar over het fenomeen verkrachtingen en de positie van het slachtoffer. Slachtoffers houden uit angst hun mond dicht en verroeren zich niet. Het feit dat veel daders ongestraft rond blijven

---

²¹⁶ IRIN News, DRC: New cases of rape and abuse by police in Equateur, 7 september 2006

²¹⁷ MONUC, DR Congo: F. Castañon - This is a decisive moment in the history of the country, 25 oktober 2006

lopen draagt bij aan de vicieuze cirkel van stilte en misbruik. Slachtoffers van verkrachting krijgen zelden de medische en psychische nazorg die vereist is. Het aantal besmettingen met hiv/aids onder vrouwen neemt sterk toe, maar ook dit is een taboe waar veel vrouwen niet over willen praten. Daarnaast zijn hiv-remmers erg duur en kan bijna niemand zich deze veroorloven.

In 2004 begonnen het VN Bevolkingsprogramma (UNFPA), het Kinderfonds van de Verenigde Naties (UNICEF) en de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Rechten van de Mens (UNHCHR) een vierjarig project in het oosten van het land, gericht op assistentie aan slachtoffers van verkrachting (medisch en psychosociaal) evenals protectie. In andere delen van het land is UNIFEM verantwoordelijk voor hulp aan vrouwen. Ook is een aantal ngo's op dit terrein actief.

Genitale verminking (FGM) is in de DRC niet wijd verspreid maar komt bij enkele groepen voor. Volgens een welingelichte bron plegen de Baluba in Kasai een vorm van genitale verminking die bekend staat als *étirement*.²¹⁸ Leden van de Gbaka stam, die leven in het noorden van de provincie Equateur, doen aan vrouwenbesnijdenis, maar het is niet precies bekend om welke vorm het gaat. Sinds de bekrachtiging van *Loi n° 06/018*, die een aanpassing van het Wetboek van Strafrecht behelsde, op 20 juli 2006, is genitale verminking strafbaar in de DRC. Op het plegen van genitale verminking staat een gevangenisstraf van twee tot vijf jaar plus een geldboete. Als de vrouw als gevolg van de verminking komt te overlijden, staat hierop een levenslange gevangenisstraf.²¹⁹

3.4.2 Etnische groepen

Volgens de Congolese grondwet heeft de staat de verplichting de vreedzame en harmonieuze co-existentie van etnische groepen te verzekeren en te bevorderen. Ook dient de staat minderheden te beschermen.²²⁰ Op de kiezersregistratiekaarten, die zijn uitgereikt in de aanloop naar de verkiezingen eerder dit jaar, staat niet meer de etniciteit van de houder vermeld, maar enkel zijn nationaliteit (Congolese) en de regio waar hij woont. Waarnemers zien dit als een teken dat de Congolese regering ernst maakt van het voornemen de etnische tegenstellingen te overwinnen. In de verkiezingscampagne voorafgaand aan de presidents- en parlementsverkiezingen is echter wel duidelijk gebleken dat sommige politici hun achterban op etnische basis mobiliseerden.

---

²¹⁸ Uittrekken van de clitoris en/of schaamlippen: Type IV van de FGM classificatie van de Wereldgezondheidsorganisatie

²¹⁹ Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 15, 1 augustus 2006

²²⁰ Constitution, artikel 51

Tutsi en Banyamulenge

In de provincie Zuid-Kivu, in het grensgebied met Rwanda en Burundi leven de Banyamulenge, een bevolkingsgroep van Tutsi-afkomst die gedurende de afgelopen eeuwen uit Rwanda, Burundi en het Westen van Tanzania naar de hoogvlaktes van Zuid-Kivu zijn gemigreerd. De meesten van hen arriveerden aan het einde van de 19^e eeuw. Veel Banyamulenge waren veehouders en welvarender dan de bevolkingsgroepen waartussen zij woonden.

Gedurende het Belgische koloniale bewind migreerden andere groepen Tutsi en Hutu (vaak onder dwang) vanuit Rwanda naar Oost-Congo om het bos te ontginnen en daar te werken op plantages. Veel van hen wonen daar vandaag de dag nog. Toen Rwanda in 1962 onafhankelijk werd en daar een autoritair Hutu-regime aan de macht kwam, vluchtten veel Rwandese Tutsi naar het oosten van Congo. Veel van hen keerden terug naar Rwanda toen de RPF daar in 1994 aan de macht kwam, maar anderen bleven.

De positie van Banyamulenge en andere Congolezen met een Tutsi-achtergrond in de DRC blijft kwetsbaar. De Banyamulenge worden door veel Congolezen gezien als aanstichters van de oorlogen van 1997 en 1998-2003. Volgens een welingelichte onafhankelijke bron zouden Banyamulenge in het westen van de DRC direct een doelwit kunnen vormen zodra er een incident plaatsvindt in het oosten waarbij Tutsi betrokken (worden verondersteld te) zijn. Zij kunnen dan naar alle waarschijnlijkheid geen bescherming invoeren tegen het geweld. In Kinshasa woont slechts een klein aantal Banyamulenge. Een belangrijk deel van hen is naar de hoofdstad gekomen in verband met een functie in de overgangsregering.²²¹

Volgens een welingelichte bron lopen andere groepen Tutsi in Kinshasa niet hetzelfde risico, zij het dat niet alle inwoners van de hoofdstad het onderscheid tussen Banyamulenge en andere Tutsi-groepen helder voor ogen staat. Er is in de hoofdstad geen sprake van structurele, systematische, georganiseerde discriminatie van Tutsi. Wel bestaat nog altijd wantrouwen jegens deze bevolkingsgroep. Tutsi worden vaak verdacht van Rwandese sympathieën en daarom gewantrouwd. De lancering van een nieuwe politiek-militaire beweging door rebellenleider Laurent Nkunda, die dikwijls gezien wordt als hoeder van de belangen van de Tutsi, in juli 2006 in Noord-Kivu, draagt bij aan de achterdocht van veel Congolezen.²²²

Katangezen

In de provincie Katanga is al enige decennia sprake van conflict tussen Noord-Katangezen en Zuid-Katangezen, alsmede tussen 'oorspronkelijke' Katangezen en

²²¹

Vice-president Azarias Ruberwa (voormalig leider van RCD-Goma) is een Banyamulenge.

²²²

Laurent Nkunda is van Tutsi-afkomst en heeft zich de afgelopen jaren steeds opgeworpen als beschermheer van Tutsi en Banyamulenge in Oost-Congo.

de Luba. De Luba komen oorspronkelijk uit Kasai en zijn veelal naar Katanga gemigreerd om daar in de mijnen te werken. Volgens de nieuwe grondwet zal de provincie Katanga binnen 36 maanden worden opgedeeld in vijf kleinere provincies, waardoor de Noord-Katangezen van de *Union des Nationalistes et Fédéralistes Congolais* (UNAFEC) in een aantal mijnrijke gebieden (die zich met name in het zuiden van de provincie bevinden) mogelijk invloed verliezen.

De meeste leden van UNAFEC behoren tot de etnische groep Balubakat. De partij steunde de kandidatuur van Joseph Kabila voor het presidentschap. Enkele extremistische elementen in die partij ('Martelarenbrigade') hebben in de eerste helft van 2006 de confrontatie gezocht met aanhangers van de UDPS, die zij associëren met de uit Kasai afkomstige Luba. Na de eerste ronde van de presidentsverkiezingen hebben zich, voor zover bekend, geen incidenten meer voorgedaan.

Bambuti

Volgens meerdere bronnen staat ook de inheemse bevolkingsgroep van de Bambuti pygmeeën momenteel sterk onder druk. Overal in de Grote Merenregio wonen pygmeeën – de Batwa –, vooral in Rwanda, Burundi, Uganda en de DRC. Het wordt aangenomen dat zij de oorspronkelijke bewoners zijn van de equatoriale wouden van Midden-Afrika. In de DRC noemen de Batwa zichzelf Bambuti, hoewel het woord *pygmée* ook gangbaar is en niet als denigrerend wordt ervaren. Er zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar over de Bambuti, maar het aantal wordt rond de 90.000 geschat. Zij wonen voornamelijk in Oost-Congo: in Ituri en de Kivu's. De Bambuti worden gemarginaliseerd in de samenleving en hebben vaak weinig of geen toegang tot basisvoorzieningen.²²³

3.4.3 Homoseksuelen

In de Democratische Republiek Congo is homoseksualiteit niet expliciet strafbaar. Het Wetboek van Strafrecht noemt wel 'misdaden tegen het familieleven' (met een maximum gevangenisstraf van vijf jaar), die gebruikt kunnen worden tegen homoseksuelen.²²⁴ 'Overtredingen van de publieke moraal' zijn voor zowel heteroseksuelen als homoseksuelen strafbaar. De grondwet biedt geen bescherming tegen discriminatie op basis van seksuele gerichtheid en bepaalt dat het huwelijk enkel opstaat voor partners van verschillend geslacht.²²⁵

Zoals in veel Afrikaanse landen rust er in de DRC een zwaar sociaal-cultureel taboe op homoseksualiteit, waardoor er nauwelijks over het onderwerp kan worden gesproken. Door het gebrek aan beschermende wetgeving, aan formele en

---

²²³ Algemeen ambtsbericht DRC, juli 2006

²²⁴ <http://www.iglhrc.org/> geraadpleegd op 1 november 2006

²²⁵ Constitution, artikel 40

informele acceptatie en door het slechte functioneren van het politieapparaat kan een homoseksueel geen bescherming inroepen tegen voorkomende gevallen van discriminatie door medeburgers, de politie of andere overheidsinstanties. Er zijn geen voorbeelden bekend van discriminatoire praktijken bij strafoplegging als gevolg van homoseksuele gerichtheid tijdens de verslagperiode.

3.4.4 Minderjarigen

Meerderjarigheid en huwelijk

Minderjarigheid eindigt in de DRC bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar.²²⁶ Het is evenwel mogelijk dat een rechtbank een minderjarige na het bereiken van de 15-jarige leeftijd meerderjarig verklaart op verzoek van de ouders, of bij het ontbreken van de ouders, de voogd. Vanaf de leeftijd van 18 jaar is iemand wettelijk handelingsbekwaam, waarbij aangetekend moet worden dat vrouwen hun handelingsbekwaamheid verliezen na het huwelijk.²²⁷ Mannen mogen op 18-jarige leeftijd trouwen en vrouwen op 15-jarige leeftijd. Niettemin kan de Rechtbank voor een huwelijk leeftijdsdispensatie verlenen op grond van gewichtige redenen. Welke redenen dit zijn is niet bekend.

In de praktijk huwen meisjes vaak op jongere leeftijd (13 of 14 jaar), met name in de provincies Kasai, Orientale en de Kivu's. Meisjes stoppen meestal met hun opleiding zodra ze trouwen. Veel jong getrouwde meisjes krijgen last van medische complicaties zodra ze zwanger worden, omdat hun lichaam nog niet is volgroeid. In de DRC betalen jongens voor de meisjes een bruidschat aan de ouders van de bruid. Voor veel jongens is het lastig om die bruidschat bij elkaar te sparen, waardoor de huwelijksleeftijd voor jongens aanmerkelijk hoger ligt dan die voor meisjes. De bekrachtiging van *Loi n° 06/018* in juli 2006, die een aanpassing van het Wetboek van Strafrecht behelsde, stelt ouders die hun (minderjarige of meerderjarige) kind tegen zijn of haar zin uithuwelijken strafbaar.²²⁸

Sociale positie

Sinds de nieuwe grondwet van kracht is (18 februari 2006) kent de DRC een wettelijke leerplicht voor het basisonderwijs, dat volgens de wet tot de leeftijd van 14 jaar gratis dient te zijn.²²⁹ In de praktijk was het onderwijs tijdens de verslagperiode niet gratis. Omdat onderwijzers hun salaris (USD 10-20 per maand) vaak niet krijgen, heffen scholen zelf schoolgeld, waarmee de leerkrachten betaald worden. Volgens een gezaghebbende bron bedraagt het schoolgeld voor openbaar

---

²²⁶ Constitution, artikel 41

²²⁷ In de nieuwe grondwet worden man en vrouw gelijkgesteld. Dit zal in de toekomst moeten leiden tot aanpassing van de Code de la Famille.

²²⁸ Journal Officiel de la République Démocratique du Congo, 47ème année, n° 15, 1 augustus 2006

²²⁹ Constitution, artikel 43

primair onderwijs circa USD 9-14 per kind per jaar en voor openbaar secundair onderwijs USD 14-29 per kind per jaar. Privaat onderwijs is (veel) duurder. Veel ouders kunnen het zich niet veroorloven om hun kinderen naar school te sturen of anderszins in het levensonderhoud voorzien. Daarom moeten zeer veel (ook jonge) kinderen werken om in leven te blijven. Hierbij is geen verschil tussen jongens en meisjes.

Naar schatting 50.000 kinderen werken onder schrijnende en gevaarlijke omstandigheden in de mijnen van de provincie Katanga, met name in de mijnen en concessies rond Kolwezi, Likasi en Lubumbashi. Volgens de hulporganisatie Group One gaat 65% van de kinderen die in de streek rond Lubumbashi in de mijnen werken niet langer naar school.²³⁰ In de gehele DRC gaat de helft van de kinderen in de schoolgaande leeftijd gaat niet naar school.²³¹

In het algemeen gaan Congolezen vanaf 18 jaar, die een baan kunnen vinden, voor zichzelf en hun sociale omgeving zorgen. De werkloosheid is echter enorm hoog. Het is sociaal-cultureel geaccepteerd dat 16- en 17-jarigen werken, hetgeen ook bij wet is toegestaan. In de informele sector verrichten zij de meest uiteenlopende werkzaamheden. Minderjarigen tussen de 14 en 16 jaar mogen alleen lichte werkzaamheden verrichten die niet schadelijk zijn voor de gezondheid. Het is verboden iemand jonger dan 14 jaar in dienst te nemen. Het is tevens verboden om minderjarigen in dienst te nemen zonder instemming van degenen die de ouderlijke macht uitoefenen.

Volgens een rapport van UNICEF dat in juli 2006 gepubliceerd werd, sterven in de DRC dagelijks meer dan 600 kinderen als gevolg van conflict en ziekte. Bijna een derde van de Congolese kinderen onder de vijf jaar is ondervoed.²³² Volgens een gezaghebbende bron is circa 3,8% van de jongeren tussen 10 en 24 jaar seropositief.

Straatkinderen

Hoewel weeskinderen traditioneel altijd werden opgevangen door familieleden of mensen in de omgeving, is het aantal straatkinderen, in Kinshasa ook wel *shégués* genoemd, de afgelopen jaren flink toegenomen. Volgens schattingen leven er in Kinshasa alleen al zo'n 25.000 straatkinderen. De meerderheid van die kinderen (tot 70%) zou verstoten zijn door familieleden nadat ze van hekserij beschuldigd werden.²³³

---

²³⁰ IPS, Hoop voor kinderen in Katangese mijnen, 3 oktober 2006

²³¹ UNICEF, Child Alert: Democratic Republic of Congo, juli 2006

²³² UNICEF, Child Alert: Democratic Republic of Congo, juli 2006

²³³ Los Angeles Times, 'They say I ate my father. But I didn't', 29 augustus 2006

Waar het probleem van kinderen die van hekserij worden beschuldigd zich aanvankelijk leek te beperken tot Kinshasa en het westen van de DRC, wordt nu duidelijk dat het fenomeen sterk in opkomst is in steden in het gehele land. Bestaande sociale structuren zijn in grote delen van de DRC door de burgeroorlog, snelle urbanisatie, extreme armoede en erosie van familiebanden afgebroken. Kinderen die afwijkend gedrag vertonen of om een andere reden tot een last zijn geworden, worden dikwijls van hekserij beschuldigd en verstoten.²³⁴ Het probleem wordt verder aangejaagd door de activiteiten van ontwakingskerken (*églises de reveil*) en andere kleine evangelische kerken die veel geld verdienen aan diensten waarin zij de duivel zeggen uit te drijven (zie 3.3.3).²³⁵ De angst voor hekserij leidt in sommige gevallen tot massahysterie.

De kinderen die het grootste risico lopen om van hekserij beschuldigd te worden, zijn afkomstig uit families waar een verandering heeft plaatsgevonden in de gezinsstructuur. Dat is meestal het overlijden van een ouder (door ziekte of ongeval) of de aanwezigheid van een nieuwe man of vrouw in het gezin. Daarnaast lopen kinderen die afwijkend gedrag vertonen (zichtbare handicaps, agressie, passiviteit, bedplassen, eetstoornissen, etc.) bijzondere risico's. De ngo *Save the Children* spreekt in dit verband over een 'sociale zuivering' die onder alle lagen van de bevolking voorkomt.²³⁶ *Save the Children* kwam in haar onderzoek tot de conclusie dat het probleem niet beperkt blijft tot specifieke etnische groepen of sociale klassen. Een groot gedeelte van de families die kinderen van hekserij beschuldigen, bezoekt zelf voornamelijk de katholieke kerk, of een andere kerk die hekserij afwijst. Zij zoeken een ontwakingskerk op omdat deze in hun behoefte voorziet.²³⁷

De nieuwe Congolese grondwet stelt expliciet dat beschuldiging van hekserij een vorm van kindermishandeling is en daarom strafbaar is.²³⁸ Voor zover bekend is er nooit iemand veroordeeld vanwege kindermishandeling bij het verrichten van duiveluitdrijvingen.

Veel straatkinderen worden het slachtoffer van ernstige mishandeling door soldaten en politie. In het hele land voert de politie op gezette tijden drijfjacties uit, waarbij grote groepen straatkinderen lukraak worden gearresteerd. Ook de bevolking staat veelal wantrouwend tegenover straatkinderen.

---

²³⁴ U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2006, Democratic Republic of the Congo, 15 september 2006.

²³⁵ U.S. Department of State, International Religious Freedom Report 2006, Democratic Republic of the Congo, 15 september 2006.

²³⁶ Save the Children, The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo, 2 maart 2006.

²³⁷ Save the Children, The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo, 2 maart 2006.

²³⁸ Constitution, artikel 41

In de nacht van 20 op 21 september 2006 heeft de Congolese nationale politie (PNC) meer dan 800 daklozen opgepakt, waaronder 181 straatkinderen. Daarbij waren volgens de ngo Asadho twintig kinderen jonger dan vijf jaar. Sommigen van de kinderen gaven aan dat de politie geld had afgetrokkeld en dat ze de reden voor hun arrestatie niet kenden. In de dagen die hierop volgden werden nog eens 1456 daklozen gearresteerd, waaronder 220 minderjarigen. Na tussenkomst van UNICEF werden alle minderjarigen binnen enkele dagen weer vrijgelaten. Met de hulp van internationale organisaties werden de vrijgelaten kinderen overgebracht naar opvangfaciliteiten.²³⁹ Kort na de onlusten in Kinshasa op 11 november 2006, werd opnieuw een groep daklozen opgepakt. Het ging om 337 mensen, waaronder 87 kinderen.²⁴⁰

De Congolese minister voor Sociale Zaken kondigde in november 2005 aan een nationaal plan inzake straatkinderen te ontwikkelen. Over de uitvoering van dit plan is verder niets bekend.

Opvang alleenstaande minderjarigen

Tot voor kort werden weeskinderen in het algemeen opgevangen door de familie van één van beide ouders. Vanwege de slechte economische situatie van de laatste jaren en de erosie van familiebanden komt het echter voor dat weeskinderen aan hun lot worden overgelaten, ongeacht hun leeftijd. Dit geldt in ieder geval voor een aanzienlijk deel van de kinderen die van hekserij beschuldigd worden. (zie boven). Iedere minderjarige die geen ouders meer heeft kan een voogd toegewezen krijgen. Deze voogd wordt gezocht in de naaste familiekring van de betrokken minderjarige of uit andere personen die voor deze taak geschikt zijn. De voogd wordt benoemd door de rechtbank, op voordracht van de familie.

In de DRC bestaan geen weeshuizen van overheidswege, aangezien het tot een paar jaar geleden ondenkbaar was dat een kind niet door één van beide families werd opgevangen na het overlijden van één of beide ouders. De weinige opvanghuizen in de DRC worden geleid door ngo's of religieuze congregaties, bijvoorbeeld het Leger des Heils, de Congregatie der Salesianen of een liefdadigheidsinstelling voor straatkinderen (een complete lijst van deze organisaties is niet beschikbaar). De opvanghuizen zijn bedoeld voor de opvang van straatkinderen. Deze verblijven hier tot zij een vak hebben geleerd waardoor zij in staat zijn geld te verdienen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes. Het aantal opvanghuizen is bij lange na niet genoeg om alle straatkinderen op te vangen. De levensomstandigheden van de kinderen in deze

---

²³⁹ Radio Okapi, Chasse aux enfants de la rue à Kinshasa, 23 september 2006; Organisation Mondiale Contre la Torture (OMCT), Exaction Enfants Cas COD 061006, 6 oktober 2006; MONUC, Monthly human rights assessment, 9 oktober 2006

²⁴⁰ IRIN News, DR Congo: Police arrests 337 over Kinshasa clashes, 13 november 2006

opvanghuizen zijn vaak slechter dan die van de meerderheid van de bevolking. Dit is mede te wijten aan het feit dat bovengenoemde organisaties voor hun functioneren afhankelijk zijn van giften.

Ook in deze verslagperiode werd onder andere met Nederlandse middelen het opvangcentrum van de Congregatie der Salesianen (Don Bosco) ondersteund. In dit opvangcentrum kunnen tot vijf uit Nederland teruggekeerde alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) van alle leeftijden verblijven. Er kan echter een groter aantal terugkerende amv's worden opgevangen dan de beoogde vijf, aangezien een groot deel van de terugkerende amv's die in eerste instantie institutionele opvang nodig lijkt te hebben, uiteindelijk niet of slechts kort in het opvanghuis zal verblijven. Minderjarigen die door Don Bosco worden opgevangen kunnen totdat zij meerderjarig worden in het tehuis verblijven en worden tussentijds niet overgeplaatst naar andere opvanghuizen. Wel wordt getracht om de eventuele familie te vinden, onder andere via het opsporingsprogramma (*tracing*) van het Congolese Rode Kruis. Gedurende de verslagperiode zijn er geen uit Nederland teruggekeerde amv's opgevangen in Don Bosco.

De voorzieningen in Don Bosco zijn eenvoudig maar schoon. De stapelbedden waar de teruggekeerde amv's gebruik van kunnen maken staan in een apart huisje. Het gebouwtje beschikt over een eigen keuken met kookgerei waar de amv's zelf kunnen koken. Achter het huis bevinden zich schone douches en toiletten.

Op het terrein van Don Bosco bevindt zich tevens een opleidingscentrum waar inwonende weeskinderen, maar ook jongeren uit de omgeving, gebruik van kunnen maken. De paters bieden hier opleidingen aan op verschillende niveaus, variërend van de basisschool tot een beroepsopleiding. In de werkplaats kunnen de jongeren leren om metaal of hout te bewerken. Ook de terugkerende amv's kunnen hier een opleiding genieten.

Kindsoldaten

Een groot aantal kinderen is direct of indirect betrokken geraakt bij de burgeroorlog die in de DRC gaande is. Volgens een rapport van *Amnesty International* waren ten minste 30.000 kinderen verbonden aan groeperingen in het Oosten. In sommige groepen bestond tot 40% van de strijders uit minderjarigen.²⁴¹ Het aantal kinderen dat op dit moment verbonden is aan gewapende groeperingen, wordt op dit moment door een welingelichte bron geschat op duizend, hooguit tweeduizend kinderen. Naar schatting bestaat ongeveer 40% van de kinderen verbonden aan gewapende groeperingen uit meisjes.²⁴² Meisjes die verbonden zijn aan gewapende groeperingen worden in zeer veel gevallen slachtoffer van seksueel geweld. Zij worden door hoger geplaatste militairen dikwijls als

---

²⁴¹ Amnesty, DRC: Children at war, creating hope for the future, 11 oktober 2006

²⁴² BBC News, DR Congo children 'still armed', 11 oktober 2006

‘bezittingen’ gezien, waardoor zij bang zijn voor represailles wanneer ze pogen te ontsnappen.²⁴³ In veel milities, vooral van Lendu-stammen, speelt zwarte magie een grote rol. Veel kindsoldaten zijn daardoor bang om weg te lopen.²⁴⁴

Zoals afgesproken in de vredesakkoorden zouden ook alle aan gewapende groeperingen verbonden kinderen demobiliseren en re-integreren via het DDR-programma van CONADER. In juni 2006 meldde CONADER dat er ongeveer 19.000 kindsoldaten gedemobiliseerd waren. *Amnesty International* concludeert in haar rapport van oktober 2006 dat er tenminste 11.000 kinderen ‘verdwenen’ zijn: zij maken nog deel uit van strijdende groeperingen of zijn buiten het DDR-programma om gedemobiliseerd. *Amnesty International* maakt zich vooral zorgen om de positie van meisjes. Minder dan 2% van de kinderen die het DDR-programma hebben voltooid bestaat uit meisjes.²⁴⁵ *Amnesty International* concludeert, op basis van eigen onderzoek, dat de meeste meisjes in de steek zijn gelaten of verkeerd geïdentificeerd zijn als familieleden van volwassen soldaten.

Gedurende de verslagperiode waren er meerdere berichten van milities die doorgingen met het rekruteren van kindsoldaten, met name in Ituri en in Noord-Kivu.²⁴⁶ Volgens *Amnesty International* zijn vooral kinderen die recent gedemobiliseerd zijn, maar die nog niet gere-integreerd zijn in hun gemeenschap zeer kwetsbaar voor herrekrutering. Sommige kinderen worden met geweld gedwongen de wapens weer op te nemen, anderen kiezen er zelf voor, omdat het de enige manier is waarop ze in hun onderhoud kunnen voorzien. De regering van de DRC heeft volgens *Amnesty International* geen adequate maatregelen genomen om rekrutering van kinderen tegen te gaan.²⁴⁷

In de DRC worden re-integratieprogramma’s voor kindsoldaten enkel uitgevoerd door nationale en internationale ngo’s.²⁴⁸ Volgens verschillende bronnen bereiken zij in totaal slechts een beperkt aantal kinderen en is de situatie van gedemobiliseerde kinderen uitermate zorgelijk. Gedemobiliseerde kindsoldaten zijn extra kwetsbaar voor mishandeling en seksueel misbruik, in het bijzonder in die gebieden waar de veiligheidssituatie slecht is.²⁴⁹

3.4.5 Dienstplicht en desertie

In de DRC bestaat geen dienstplicht, al biedt de nieuwe grondwet wel de

---

²⁴³ UNICEF, Situation of children affected by armed conflict in the DRC, 28 september 2006

²⁴⁴ Nederlands Dagblad, Congo weet geen raad met ex-kindsoldaten, 31 juli 2006

²⁴⁵ Amnesty, DRC: Children at war, creating hope for the future, 11 oktober 2006

²⁴⁶ IRIN News, Security Situation in North Kivu Remains Precarious, 8 augustus 2006

²⁴⁷ Amnesty International, DRC: Children at war, creating hope for the future, 11 oktober 2006

²⁴⁸ Amnesty International, DRC: Children at war, creating hope for the future, 11 oktober 2006

²⁴⁹ UNICEF, Situation of children affected by armed conflict in the DRC, 28 september 2006

mogelijkheid deze in te stellen.²⁵⁰ Desertie is formeel strafbaar en kent als maximale straf de doodstraf. In de praktijk komt desertie regelmatig voor. Lage militairen worden hiervoor vrijwel nooit vervolgd, en voor hogere militairen geldt dat desertie hooguit als strafverzwarende omstandigheid wordt aangemerkt in combinatie met een ander strafbaar feit.²⁵¹

In de huidige toestand in de DRC is het moeilijk te definiëren wat desertie precies inhoudt. Het is niet duidelijk, bijvoorbeeld, of de weigering om zich aan te sluiten bij of te integreren in het FARDC als desertie kan worden aangemerkt. Daarnaast ontbreken betrouwbare gegevens van het aantal FARDC-militairen. Sommige commandanten lijken de omvang van hun eenheden hoger op te geven, om zo meer soldij te incasseren van de legerleiding. Soldaten worden overigens lang niet altijd (op tijd) uitbetaald. De huisvesting is vaak erbarmelijk en er is niet altijd voldoende voedsel.

3.4.6 Voormalig Mobutu-aanhangers en ex-FAZ militairen

Er zijn gedurende de verslagperiode geen gevallen bekend van voormalig Mobutu-aanhangers of ex-FAZ-militairen (*Forces Armées du Zaïre*, ook gelieerd aan Mobutu's regime) die specifieke problemen met de autoriteiten hebben ondervonden. Eind 2005 zijn 440 ex-FAZ strijders zonder problemen in het FARDC geïntegreerd.

4 Migratie

4.1 Ontheemden- en vluchtelingenstromen

4.1.1 Buiten de DRC

Momenteel zijn er nog circa 428.000 Congolese vluchtelingen, waarvan het overgrote deel zich in buurlanden bevindt. Ruim één derde van hen (ca. 149.000) bevindt zich in Tanzania. Uganda herbergt nog ongeveer 74.000 Congolese vluchtelingen, Zambia circa 60.000. Daarna komen de Republiek Congo (49.000) en Rwanda (42.000 Congolese vluchtelingen).²⁵²

In de periode januari – september 2006 keerden bijna 23.000 Congolese vluchtelingen terug naar de DRC. In deze periode keerden circa 10.000 vluchtelingen terug vanuit de Republiek Congo (Brazzaville) naar de gebieden rond Buburu en Bomongo in de provincie Equateur in de DRC, de meesten met

---

²⁵⁰ Constitution, artikel 63

²⁵¹ Algemeen ambtsbericht DRC, juli 2006

²⁵² UNHCR, DRC Fact Sheet, 11 september 2006

hulp van UNHCR.²⁵³ Op 9 oktober 2006 kwam het eerste UNHCR-konvooi van Congolese vluchtelingen uit Burundi aan in de grensplaats Uvira. Het ging om 282 vluchtelingen uit het vluchtelingenkamp Gasorwe in het noorden van Burundi. In de periode hierna volgden meer konvoeien. De meeste Congolese vluchtelingen in Burundi kwamen uit Zuid-Kivu, hoewel anderen uit Katanga en Maniema afkomstig waren.²⁵⁴ UNHCR repatrieerde ook Congolese vluchtelingen vanuit Tanzania naar Zuid-Kivu, per schip over het Tanganyika Meer. In de eerste week van september 2006 ging het om twee schepen met bijna 500 vluchtelingen elk.²⁵⁵ In november werd de repatriëring overigens noodgedwongen stopgezet nadat de weg tussen Uvira en de haven van Baraka onbegaanbaar was geworden door zware regenval en aardverschuivingen.²⁵⁶ Op 24 november 2006 werd de repatriëring van Congolezen uit Tanzania hervat.²⁵⁷

4.1.2 Binnen de DRC

Het recht van asiel is vastgelegd in de Congolese grondwet.²⁵⁸ De DRC biedt onderdak aan ongeveer 231.000 vluchtelingen uit andere landen. Meer dan de helft van hen is uit Angola afkomstig (circa 146.000). Ruim 38.000 vluchtelingen komen uit Rwanda, terwijl er zich ongeveer 19.000 Burundese vluchtelingen in de DRC bevinden.²⁵⁹

In de periode januari – september 2006 keerden ruim 16.000 vluchtelingen vrijwillig terug vanuit de DRC naar hun land van herkomst. Ruim een derde van hen kreeg assistentie van UNHCR.²⁶⁰ Nadat de Burundese regering op 7 september 2006 een vredesakkoord had gesloten met de *Forces Nationales de Libération* (FNL), de enige overgebleven rebellenbeweging in Burundi, keerden honderden Burundese vluchtelingen terug met UNHCR-konvoeien.²⁶¹ UNHCR begon in 2006 ook met de repatriëring van Sudanese vluchtelingen uit het noordoosten van de DRC.²⁶²

---

²⁵³ UNHCR, Spontaneous returnees reap profits in DRC's Equateur Province, 11 september 2006

²⁵⁴ UNHCR, Landmark convoy takes almost 300 Congolese home from Burundi, 10 oktober 2006

²⁵⁵ UNHCR, UNHCR resumes refugee repatriation to Congo after poll-linked suspension., 1 september 2006

²⁵⁶ UNHCR, Landslides disrupt plans to resume repatriations of Congolese from Tanzania, 7 november 2006

²⁵⁷ UNHCR, Repatriations to DRC resume from Tanzania using new landing stage, 24 november 2006

²⁵⁸ Constitution, artikel 33

²⁵⁹ UNHCR, DRC Fact Sheet, 11 september 2006

²⁶⁰ UNHCR, DRC Fact Sheet, 11 september 2006

²⁶¹ UNHCR, Growing numbers of Burundians return home from the DRC, 23 oktober 2006

²⁶² UNHCR, Sudanese refugee return from DR Congo to South Sudan, 13 september 2006

Op 12 oktober 2006 kondigde UNHCR het begin aan van de laatste fase van het vierjarige terugkeerprogramma voor Angolese vluchtelingen in de DRC. Vrijwel alle Angolese vluchtelingen die nog in de DRC verblijven hebben zich gevestigd tussen de Congolese bevolking. Zij wonen vaak al tientallen jaren in de DRC of zijn er zelfs geboren. Nog voor het einde van het jaar zal de UNHCR 20.000 van hen repatriëren naar Angola. De overigen worden in staat geacht om op eigen kracht terug te keren.²⁶³

Ontheemden

Naast de vluchtelingen uit buurlanden, bevinden zich op Congolees grondgebied nog ongeveer 1,6 miljoen ontheemden. Meer dan de helft van hen (863.000) bevindt zich in de Kivu's. In de provincie Orientale bevinden zich 375.000 ontheemden (met name in Ituri). In de provincie Katanga betreft het circa 164.000 ontheemden, waarvan de meesten in het gebied rond de plaats Mitwaba verblijven.²⁶⁴

Gedurende de verslagperiode keerden grote groepen ontheemden terug naar hun dorpen, met name in het gebied Djugu in Ituri (waar tot voor kort hevig werd gevochten), Noord-Katanga (het gebied ten westen van Kalemie) en Noord-Kivu.²⁶⁵ De terugkeer naar de regio van herkomst van vele ontheemden valt echter samen met het op drift raken van andere groepen burgers. In het zuiden van Ituri zijn vanwege het oplevende geweld nieuwe groepen burgers gevlucht (zie ook 2.3).

4.2 Activiteiten van internationale organisaties

Een groot aantal VN-organisaties, zoals UNHCR, UNICEF, UNIFEM, de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), het Wereldvoedselprogramma (WFP) en de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO), is actief in de DRC. Daarnaast zijn onder andere de volgende internationale en niet-gouvernementele organisaties actief: Artsen zonder Grenzen, Cordaid, ICCO, ICRC, IOM, Novib, Save the Children en World Vision. Het Congolese Rode Kruis beschikt over het grootste *tracing*-netwerk van de gehele ICRC-familie. ECHO, het Humanitaire Programma van de Europese Commissie, voert in de DRC een humanitair programma uit.

Hoewel de toegang van hulpverleners tot Katanga en het noorden van Ituri gedurende de verslagperiode verbeterde, wordt de hulpverlening in Oost-Congo

---

²⁶³ UNHCR, Refugee agency launches final phase of repatriation for Angolans in DRC, 13 oktober 2006

²⁶⁴ UNHCR, DRC Fact Sheet, 11 september 2006; Refugees International, Seizing the moment of hope, oktober 2006

²⁶⁵ Refugees International, Seizing the moment of hope, oktober 2006

vaak gehinderd door de aanwezigheid van gewapende groeperingen en regeringssoldaten die de burgerbevolking lastigvallen. Tijdens gevechten in Ituri en de Kivu's tussen FARDC en verschillende milities hadden hulpverleners niet altijd toegang. MONUC ondersteunt de activiteiten van hulporganisaties zowel op het vlak van transport als veiligheid. Gedurende de verslagperiode heeft MONUC betere toegang gekregen tot de provincie Katanga.

4.3   Beleid andere Europese landen

De migratiediensten van België en het Verenigd Koninkrijk hebben deze informatie verstrekt, in de wetenschap dat de informatie openbaar zou worden gemaakt.

België

België heeft geen speciaal beschermingsbeleid voor asielzoekers afkomstig uit de DRC. België beschouwt de DRC als veilig genoeg voor terugkeer van afgewezen asielzoekers. Verwijdering van uitgeprocedeerde asielzoekers, alsmede vrijwillige terugkeer, vinden op dit moment plaats.

Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk komen Banyamulenge in aanmerking voor een asielstatus. Op grond daarvan mogen zij in het Verenigd Koninkrijk verblijven. Het Verenigd Koninkrijk beschouwt de DRC als veilig genoeg voor terugkeer van afgewezen asielzoekers. Verwijdering van uitgeprocedeerde asielzoekers, alsmede vrijwillige terugkeer, vinden op dit moment plaats.

5 **Samenvatting**

Ondanks het staakt-het-vuren en de totstandkoming van een overgangsregering in 2003, bleven de Congolese autoriteiten niet bij machte om, buiten de hoofdstad en de grotere steden, het enorme grondgebied te controleren, de veiligheid van burgers te garanderen en het monopolie op geweld te voeren. Desalniettemin is tijdens de verslagperiode op het politieke vlak belangrijke vooruitgang geboekt. De verkiezingen voor het parlement en het presidentschap verliepen rustig. Met de verkiezing van president Joseph Kabila is een einde gekomen aan de transitieperiode. Kabila staat nu voor de belangrijke uitdaging om, met steun van de internationale gemeenschap, vrede en veiligheid te waarborgen, het overheidsgezag in het hele land te vestigen en een rechtsstaat op te bouwen.

Hoewel de intensiteit van de gevechten de afgelopen jaren is afgenomen, bleef de veiligheidssituatie in Oost-Congo gedurende de verslagperiode zorgwekkend. In de Kivu-provincies en het Ituri-district vonden regelmatig gevechten plaats tussen het regeringsleger en rebellengroeperingen. Tevens werd er in de verslagperiode gevochten tussen rebellengroeperingen onderling en tussen diverse brigades van de FARDC. De veiligheidssituatie in Katanga is sterk verbeterd nadat Mai-Mai rebellen zich in het voorjaar van 2006 overgaven. Gedemobiliseerde strijders die het DDR-proces nog niet hebben doorlopen blijven echter een bedreiging vormen voor de veiligheidssituatie. De veiligheidssituatie in Kinshasa is relatief stabiel in die zin dat er geen oorlogshandelingen plaatsvinden.

In de gehele DRC was gedurende de verslagperiode sprake van wijdverbreide en stelselmatige mensenrechtenschendingen. De bevolking kan hiertegen over het algemeen geen bescherming inroepen. Zowel militieleden als soldaten van het regeringsleger schenden de mensenrechten op grote schaal. Aangezien het aantal actieve rebellen afneemt en voormalige rebellen in hoog tempo worden geïntegreerd in de FARDC, is er een trend zichtbaar waarin een steeds groter gedeelte van de schendingen op conto van de FARDC geschreven kan worden. Ook de politiediensten en veiligheidsdiensten (waaronder de Republikeinse Garde) maken zich voortdurend schuldig aan mensenrechtenschendingen. De positie van politieke activisten en journalisten lijkt gedurende de verslagperiode te zijn verslechterd, aangezien zij een bedreiging zouden vormen voor de gevestigde macht.

Diverse bronnen wijzen op een snel groeiend probleem dat de allerzwaksten in de Congolese samenleving treft: in een proces van 'sociale zuivering' worden steeds meer kinderen door familieleden beschuldigd van hekserij. Zij moeten gewelddadige rituelen ondergaan en worden dikwijls (alsnog) verstoten. Het

probleem wordt in stand gehouden en gevoed door ontwakingskerken die opereren als commerciële ondernemingen en veel geld verdienen met hun diensten.

In de DRC is sprake van een vrijwel universele straffeloosheid. Het justitieel apparaat is niet onafhankelijk van de politieke macht, corrupt en onvoldoende toegerust om daadwerkelijk vervolging in te stellen. Discriminatie van vrouwen is diep ingebed in de Congolese samenleving. Verkrachting van vrouwen heeft in de DRC epidemische vormen aangenomen. De positie van Banyamulenge en andere Congolezen met een Tutsi-achtergrond in de DRC blijft kwetsbaar.

Gedurende de verslagperiode keerden Congolese vluchtelingen terug naar de DRC, veelal geassisteerd door de UNHCR. Ook grote groepen ontheemden keerden naar huis terug, hoewel elders in de DRC weer nieuwe groepen op de vlucht sloegen (met name in Ituri). De situatie in de DRC blijft echter veranderlijk, waardoor de veiligheidssituatie snel kan veranderen, zowel in positieve als negatieve zin.

In het Verenigd Koninkrijk komen Banyamulenge als groep in aanmerking voor een asielstatus. België heeft geen speciaal beleid voor asielzoekers uit de DRC.

Literatuurlijst

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Agence France Presse (AFP)

Algemeen Nederlands Persbureau (ANP)

Amnesty International, Democratic Republic of Congo: Children at war, creating hope for the future, 11 oktober 2006

Amnesty International, Jaarboek Congo (Democratische Republiek) 2006

Assemblée Nationale de la République Démocratique du Congo, Constitution de la République Démocratique du Congo, mei 2005

Assemblée Nationale et Senat de la République Démocratique du Congo, Loi portant organisation des élections présidentielle, législatives, provinciales, urbaines, municipales et locales, maart 2006

Associated Press (AP)

BBC News

Brief van de ministers van Buitenlandse Zaken, Defensie en voor Ontwikkelingssamenwerking aan de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal, Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, 29 521 nr. 27, 9 juni 2006

Business Day

Deutsche Presse Agentur

Economist Intelligence Unit, Country Report Democratic Republic of Congo, september 2006

Figaro

Groupe de Presse l'Avenir

Guardian

Human Rights Watch, D.R. Congo: Army Abducts Civilians for Forced Labor – Soldiers Force Scores to Work for Them in Ituri’s Gold Mines and Fields, 16 oktober 2006

Human Rights Watch, D.R. Congo: As Vote Nears, Abuses Go Unpunished in Katanga – Congolese Army and Mai Mai Commanders Should Be Charged with War Crimes, 21 juli 2006

Human Rights Watch, D.R. Congo: Stop Army Clashes in North Kivu – Civilians Killed and Injured in Battles Between Rival Army Factions, 14 augustus 2006

Human Rights Watch, D.R. Congo: Violence Threatens Elections in North Kivu – Gunmen Target Candidates and Campaigners, 28 juli 2006

Human Rights Watch, World Report 2006

Integrated Regional Information Network (IRIN), informatievoorziening OCHA, VN

Inter Press Service (IPS)

International Crisis Group, Crisis Group Weekly Updates

International Crisis Group, Escaping the Conflict Trap: Promoting Good Governance in the Congo, 20 juli 2006

International Crisis Group, Katanga: the Congo’s Forgotten Crisis, 9 januari 2006

International Crisis Group, Securing Congo’s Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown, 2 oktober 2006

Jeune Afrique/L’Intelligent

Journal Officiel de la République Démocratique du Congo

Le Monde

Libération

Loi n° 04/002 du mars 2004 portant organisation et fonctionnement des partis Politiques

Los Angeles Times

Mail & Guardian

De Morgen

Nederlands Dagblad

Nederlands Instituut Zuidelijk Afrika (NIZA), Democratische Republiek Congo, Achtergronden en perspectieven op de DRC n.a.v. de verkiezingen van 30 juli 2006, augustus 2006

Newsweek

Het Nieuwsblad

NRC Handelsblad

Observatoire National des Droits de l'Homme (ONDH), Analyse, avis et considerations de l'ONDH portant sur l'exercice des libertés publiques pendant la campagne pour les elections presidentielles et legislatives en Republique Democratique du Congo, 12 augustus 2006

Open Democracy, DR Congo's dangerous run-off, 23 augustus 2006

Organisation Mondiale Contre la Torture (OMCT), Exaction Enfants Cas COD 061006, 6 oktober 2006

Organisation Mondiale Contre la Torture (OMCT), Congo (DRC): Disparition forcée du Dr. Soso Gesevene Faustin, 6 september 2006

Oxford Analytica, Congo-Kinshasa: Politics preclude strong mining review, 6 juli 2006

Oxford Analytica, Congo-Kinshasa: Resource sector brings political risks, 20 juli 2005

Le Phare

Le Potentiel

Presidence de la République Démocratique du Congo, Loi portant organisation et fonctionnement des partis politiques, maart 2004

Presidence de la République Démocratique du Congo, Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais, augustus 2006

Presidence de la République Démocratique du Congo, Loi n° 06/019 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 06 août 1959 portant Code de Procédure Pénale Congolais, augustus 2006

Reformatorisch Dagblad

Refugees International, bulletins

Refugees International, Seizing this moment of hope – towards a secure future in the Democratic Republic of the Congo, oktober 2006

Reporters Without Borders, In ‘restrained’ punishment, three TV stations suspended for 24 hours for ‘inciting to violence’, 18 augustus 2006

Reporters Without Borders, Three suspects arrested for murdering journalist last month in Kinshasa, 31 augustus 2006

Reuters

Save the Children, The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo, 2 maart 2006.

Southern African News Features

Swisspeace, FAST Country Risk Profiles – Democratic Republic of Congo

Der Spiegel

De Standaard

Trouw

U.S. Department of State, Background Note: Democratic Republic of the Congo, oktober 2006

U.S. Department of State, International religious freedom report 2006, 15 september 2006

De Volkskrant

Wereldbank, Country Brief Democratic Republic of Congo, augustus 2006

Wereldbank, Doing Business 2007, september 2006

Xinhua

Publicaties van de Verenigde Naties

Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Concluding comments of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Democratic Republic of the Congo, CEDAW/C/COD/CO/5, 25 augustus 2006

MONUC, Cap sur les élections. Lettre d'information de la MONUC sur le processus électoral en République Démocratique du Congo

MONUC Division des droits de l'homme, Monthly Human Rights Assessments

Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), Action Plan 2006 – Democratic Republic of Congo, 13 februari 2006

Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), Humanitarian Crisis Watch: Democratic Republic of Congo, september 2006

Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), Situation humanitaire en RDC, Rapports Hebdomadaires

Resolutie VN-Veilighedsraad, S/RES/1528, 27 februari 2004

Resolutie VN-Veilighedsraad, S/RES/1621, 6 september 2005

Resolutie VN-Veilighedsraad, S/RES/1628, 30 september 2005

Resolutie VN-Veilighedsraad, S/RES/1635, 28 oktober 2005

Resolutie VN-Veilighedsraad, S/RES/1654, 31 januari 2006

Resolutie VN-Veilighedsraad, S/RES/1698, 31 juli 2006

Resolutie VN-Veilighedsraad, S/RES/1711, 29 september 2006

Twenty-second report of the Secretary-General on the United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo, S/2006/759, 21 september 2006

Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Democratic Republic of the Congo, S/2006/389, 13 juni 2006

UNDP, Human Development Report 2006, 9 november 2006

UNHCR, Democratic Republic of Congo Fact Sheets

UNHCR, Growing numbers of Burundians return home from the DRC, 23 oktober 2006

UNHCR, Landmark convoy takes almost 300 Congolese home from Burundi, 10 oktober 2006

UNHCR, Landslides disrupt plans to resume repatriations of Congolese from Tanzania, 7 november 2006

UNHCR, Refugee agency launches final phase of repatriation for Angolans in DRC, 13 oktober 2006

UNHCR, Spontaneous returnees reap profits in DRC's Equateur Province, 11 september 2006

UNHCR, Sudanese refugee return from DR Congo to South Sudan, 13 september 2006

UNHCR, UNHCR resumes refugee repatriation to Congo after poll-linked suspension, 1 september 2006

UNICEF, Child Alert: Democratic Republic of Congo, juli 2006

UNICEF, Situation of children affected by armed conflict in the DRC, september 2006

United Nations News Service

Websites

www.cei-rdc.org

www.cnn.com

www.mask.org.za

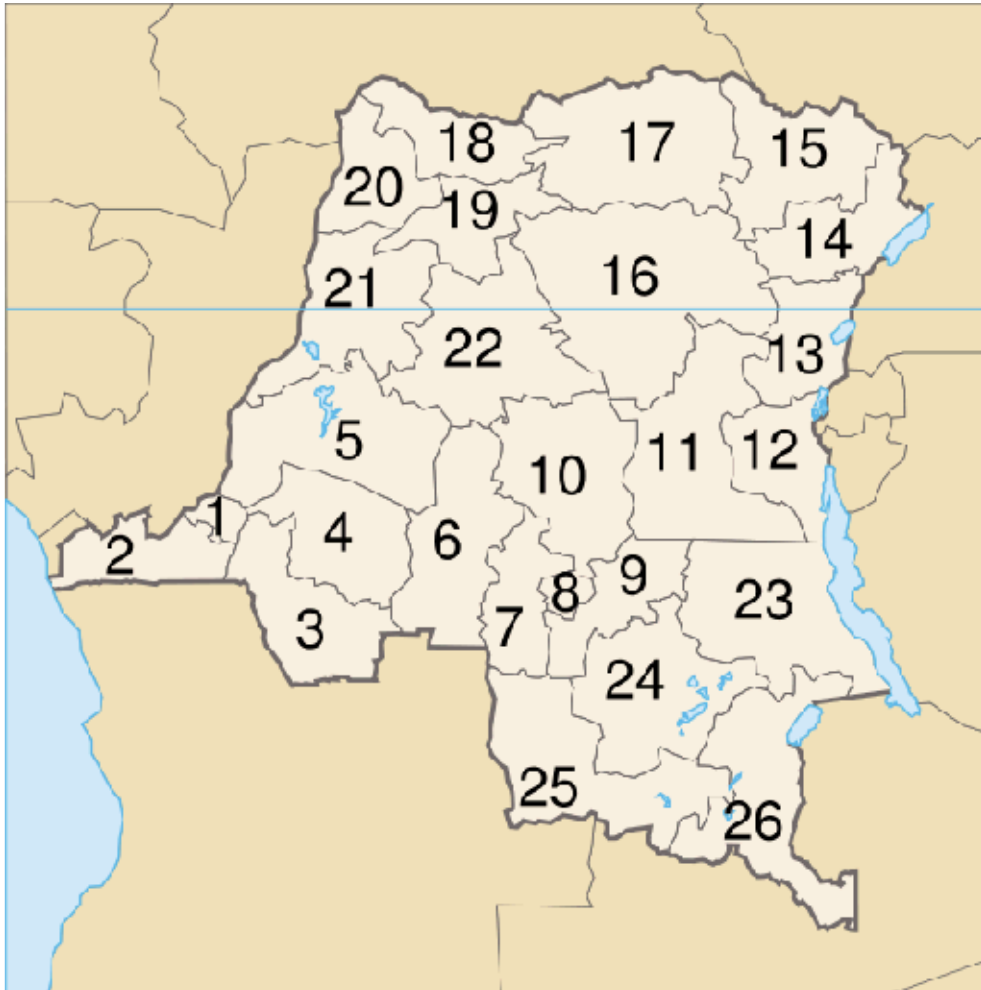
www.radiokapi.net

I Kaart van de Democratische Republiek Congo²⁶⁶

II Provincie-indeling van de Democratische Republiek Congo (nieuwe grondwet)

1 = Kinshasa (city)	11 = Maniema	21 = Équateur
2 = Kongo Central	12 = Sud-Kivu	22 = Tshuapa
3 = Kwango	13 = Nord-Kivu	23 = Tanganyika
4 = Kwilu	14 = Ituri	24 = Haut-Lomami
5 = Mai-Ndombe	15 = Haut-Uele	25 = Lualaba
6 = Kasaï	16 = Tshopo	26 = Haut-Katanga
7 = Lulua	17 = Bas-Uele	
8 = Kasaï-Oriental	18 = Nord-Ubangi	
9 = Lomami	19 = Mongala	
10 = Sankuru	20 = Sud-Ubangi	